Załącznik do Uchwały Nr XXII/153/08
Rady Gminy Dydnia
z dnia 29 grudnia 2008 r.

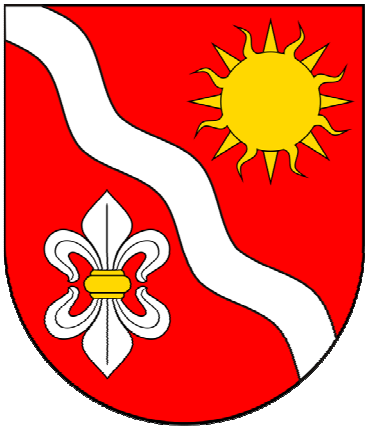

STRATEGIA ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH GMINY DYDNIA NA LATA 2008-2015

Grudzień 2008 ROK

Opracowanie: Fundacja Rozwoju Demokracji Lokalnej – Rzeszowski Ośrodek Samorządu Terytorialnego
35-065 Rzeszów, ul. Przesmyk 6 tel. (17) 86 26 964, tel./fax. (17) 85 07 420 e-mail: biuro@frdl.rzeszow.pl www.frdl.rzeszow.pl

SPIS TREŚCI

1. Wstęp.....3

2. Proces Planowania Strategicznego w Gminie Dydnia 7

3. Strategiczne kierunki rozwoju Gminy i regionu.....14

4. PODSTAWOWE INFORMACJE O GMINIE DYDNIA 22

4.1. Położenie geograficzne…..... 22

4.2. Sytuacja Demograficzna..... 25

5. SYSTEM POMOCY SPOŁECZNEJ W GMINIE..... 33

5.1. Świadczenia rodzinne 39

5.2. Opieka nad dzieckiem i rodziną 39

5.3. Powody udzielania pomocy społecznej..... 41

6. SZCZEGÓŁOWE INFORACJE O GMINIE 43

7. IDENTYFIKACJA NAJISTOTNIEJSZYCH PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH.....74

7.1. Bieda i ubóstwo..... 74

7.2. Bezrobocie 77

7.3. Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych..... 79

7.4. Niepełnosprawność. Długotrwała choroba..... 81

7.5. Problemy alkoholowe..... 82

7.6. Przemoc w rodzinie..... 85

7.7. Mapa występowania problemów społecznych na terenie Gminy..... 86

8. Problemy społeczne na podstawie analizy badań ankietowych..... 89

9. ANALIZA SWOT 98

10. KIERUNKI ROZWOJU GMINY.....101

11. Harmonogram realizacji..... 108

12. Zarządzanie realizacją strategii w Gminie Dydnia 113

13. Procedury aktualizacji strategii 116

14. Proponowane źródła finansowania..... 117

1. WSTĘP

Pomoc społeczna jest instytucją polityki społecznej państwa, której zadaniem jest udzielanie wsparcia osobom i rodzinom, które znajdują się w trudnej sytuacji życiowej i nie potrafią przezwyciężyć jej przy wykorzystaniu własnych sił, możliwości i uprawnień.

Dlatego rzetelna i możliwie pełna diagnoza rzeczywistych potrzeb społeczności lokalnej oraz wynikający z realnych potrzeb długofalowy plan działania jest niezbędnym warunkiem efektywnej realizacji polityki społecznej na terenie Gminy. Podstawowe znaczenie ma przeprowadzenie trafnej diagnozy społecznej przy opracowywaniu lokalnych strategicznych dokumentów z zakresu integracji społecznej, przede wszystkim gminnych strategii rozwiązywania problemów społecznych. Obowiązek przygotowania przez samorządy lokalne Gminnej Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych nakłada Ustawa z dnia 12 marca 2004 roku o pomocy społecznej.

Gminna Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych jest wyrazem zintegrowanego planowania społecznego. W najbardziej ogólnym ujęciu oznacza sposób osiągania wyznaczonych celów poprzez sterowanie procesem rozwoju, integracji i polityki społecznej.

Cele strategii powinny być wyrazem dążeń i aspiracji społeczności lokalnej zmierzających do rozwiązania zidentyfikowanych problemów, likwidacji barier i zagrożeń oraz do wykorzystania wszelkich szans tkwiących w potencjale ludzkim i materialnym dla przyszłej integracji.

Strategia jest więc instrumentem umożliwiającym podejmowanie decyzji zarówno w najbliższym okresie, jak i odległej perspektywie. Zasady realizacji polityki długofalowej określają cele strategiczne i zadania związane z ich realizacją, działania i decyzje zarówno w najbliższym okresie, jak i decyzje w dalszym okresie powinny być podejmowane na podstawie niniejszej strategii. Jako elastyczne narzędzie zarządzania Strategia będzie podlegać zmianom, kiedy będą pojawiać się nowe, ważne cele, a część z przedstawionych w dokumencie straci swoją aktualność. Ten ciągły proces monitorowania i ewaluacji oraz wynikających z niego zmiany jest jak najbardziej pożądany, ponieważ będzie on miernikiem działań i dążeń społeczności lokalnej.

Opracowanie strategii wynika jednak nie tylko z obowiązku ustawowego, ale przede wszystkim z realnych potrzeb społeczności i skali problemów lokalnych. Przed Gminą Dydnia stoją poważne wyzwania związane z rozwiązywaniem problemów mieszkańców. Nakłady na pomoc społeczną od 2001 roku systematycznie wzrastają, a ostatnich pięciu latach ponad trzykrotnie. Systematycznie wzrastają wydatki na zadania własne – w okresie 2001 – 2007 prawie czterokrotnie. W siedmiu z trzynastu sołectw Gminy ponad jedna trzecia ogółu mieszkańców korzysta ze wsparcia GOPS, przede wszystkim z powodu trudnej sytuacji materialnej. Obecnie 450 rodzin korzysta z pomocy społecznej dłużej niż 5 lat. Pracownicy

socjalni zauważają na terenie Gminy zjawisko dziedziczenia biedy. Blisko 400 rodzin korzysta ze wsparcia GOPS z powodu bezrobocia, poważne są też problemy ponad 350 osób niepełnosprawnych, zamieszkujących Gminę. Te „twarde" dane uzasadniają pilną potrzebę refleksji nad potrzebami i zasobami w zakresie integracji społecznej oraz zaplanowania długofalowych działań zaradczych. Określenie zadań to wynik przeprowadzonych konsultacji, wywiadów oraz warsztatów. Wynikają one z konkretnych problemów np.:

- dużej grupy mieszkańców w trudnej sytuacji materialnej,
- znacznej liczby bezrobotnych,
- wykluczenia ludzi starszych oraz niepełnosprawnych,
- niskiego stopnia integracji społecznej mieszkańców,
- niskiego poziomu uczestnictwa w kulturze,
- ograniczonej oferty rozwoju dla dzieci i młodzieży,

To właśnie wypracowane konkretne zadania, będące odpowiedzią na zdiagnozowane potrzeby są najbardziej praktyczną i istotną częścią strategii

Gminna ***„Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Dydnia na lata 2008-2015"*** powstała w okresie kwiecień - listopad 2008 roku. Składa się z następujących elementów:

- diagnozy aktualnego stanu zagadnień społecznych w Gminie Dydnia, opartego na analizie materiałów sprawozdawczych GOPS, analizie materiałów przygotowanych przez inne jednostki organizacyjne Gminy (m.in. ZOS, samorządowe placówki oświatowe, instytucje kultury – GOKPiW oraz inne instytucje i organizacje - lokalną policję, ośrodek zdrowia, organizacje pozarządowe działające na terenie Gminy;
- opisu najistotniejszych społecznych problemów lokalnych oraz mapy ich występowania w poszczególnych sołectwach Gminy;
- analizy strategicznej SWOT Gminy - mocnych i słabych stron, szans i zagrożeń;
- analizy badań ankietowych przeprowadzonych wśród mieszkańców Gminy Dydnia i pozostałych sołectw, dotyczących problemów i potrzeb społecznych społeczności lokalnej;
- określenia misji i wizji oraz celu strategicznego ogólnego i celów szczegółowych (operacyjnych);
- propozycji harmonogramu;
- określenia zasad monitoringu i ewaluacji wdrożenia strategii;
- opisu procedur aktualizacji dokumentu.

Istotny wpływ na treść niniejszego dokumentu ma także realizacja przez Gminę Dydnia Programu Integracji Społecznej w ramach Poakcesyjnego Programu Wspierania Obszarów Wiejskich. Możliwość sfinansowania ze środków PIS wielu działań dotyczących szeroko pojętej

integracji społecznej stanowi dla Gminy Dydnia okazję do zainicjowania różnorodnych działań. Koordynowanie i realizację tych inicjatyw w Gminie niewątpliwie ułatwi merytoryczne wsparcie Konsultanta Regionalnego Programu Integracji Społecznej. Ale strategia niniejsza ma szerszy zakres czasowy i zadaniowy od realizacji PPWOW na terenie Gminy. Ma także znacznie szersze ramy finansowe od dotacji otrzymanej w ramach tego programu. Bezpośrednim skutkiem przystąpienia Gminy do PPWOW jest określenie zadań, które stanowią wyzwania dla całej społeczności lokalnej i podmiotów zainteresowanych poprawą sytuacji społecznej mieszkańców gminy, bowiem zasada współpracy międzysektorowej jest jednym z fundamentalnych elementów wykorzystania dotacji z Programu Integracji Społecznej. Partnerstwo i budowanie lokalnych koalicji jest także istotnym czynnikiem branym pod uwagę przy ocenie wniosków o dotacje np. z Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, znacznie zwiększającym szanse na otrzymanie wsparcia finansowego. Doświadczenia krajów „starej" UE, ale także i w Polsce dowodzą, że lokalne partnerstwa społeczne są najbardziej efektywnym sposobem na rozwiązywania problemów społecznych. Skuteczne i efektywne partnerstwo lokalne charakteryzuje się:

- istnieniem formalnej struktury organizacyjnej dla tworzenia programów i ich wdrażania,
- zaangażowaniem do koalicji możliwie wielu, różnych partnerów, najlepiej reprezentujących trzy główne sektory – samorząd, NGO i biznes,
- wielowymiarowym planem działania,
- sformułowaniem wspólnych celów takich jak walka z bezrobociem, biedą i społecznym wykluczeniem oraz promowaniem społecznej spójności i włączenia społecznego[1]. Okres realizacji Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych dla Gminy Dydnia

przyjęto na lata 2008-2015. Ułatwi to władzom samorządowym realizację zadań w ramach nowego okresu programowania i rozliczania funduszy strukturalnych.

Dokument został opracowany przez Zespół Roboczy, w skład którego weszli: Sekretarz Gminy, sołtysi, Kierownik i pracownicy Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Dydnia, dyrektorzy szkół z terenu gminy, radni i sołtysi gminy, przedstawiciele GOKBPiW, ZOS i Zakładu Utrzymania Modernizacji Obiektów Komunalnych i Obsługi Rolnictwa, przedstawiciel lokalnej Policji oraz przedstawiciele stowarzyszeń: Kół Gospodyń Wiejskich, Ochotniczych Straży Pożarnych, Stowarzyszenia Na Rzecz Rozwoju Wsi Grabówka, Stowarzyszenie Na Rzecz Rozwoju Edukacji i Środowiska Lokalnego Wsi Niebocko.

Ze strony Gminy prace w Zespole Roboczym koordynowała Pani Alina Maślak – Sekretarz Gminy.

Skład Zespołu Roboczego do spraw opracowania strategii w Gminie Dydnia tworzyli:

Imię i nazwisko	Stanowisko/funkcja
Jerzy F. Adamski	Wójt Gminy Dydnia
Alina Maślak	Sekretarz Gminy Dydnia
Piotr Szul	Przewodniczący Rady Gminy
Maria Bieda	Skarbnik Gminy
Stanisław Pałys	Zastępca Wójta Gminy Dydnia
Teresa Szelest	Kierownik GOPS w Dydni
Teresa Mazur	Przedstawiciel Stowarzyszenia Na rzecz Rozwoju Wsi Grabówka
Józef Toczek	Przedstawiciel Ochotniczej Straży Pożarnej
Adam Zaremba	Kierownik Rewiru Dzielnicowych Policji
Renata Sieńczak	Dyrektor Zespołu Szkolno – Przedszkolnego w Niebocku
Zofia Haduch	Dyrektor Zespołu Szkół Publicznych w Końskiem
Zuzanna Dmitrzak	Dyrektor Szkoły Podstawowej w Jabłonce
Ryszard Kopczyk	Sołtys wsi Niebocko
Andrzej Kłyż	Sołtys wsi Temeszów
Stanisław Brzyski	Radny wsi Jabłonka
Marek Pocałuń	Radny wsi Dydnia
Grzegorz Rachwał	Radny wsi Niebocko
Małgorzata Turopolska	Gminny Ośrodek Kultury Bibliotek Promocji i Wypoczynku w Dydni
Krystyna Węgłowska	Inspektor w UG Dydnia
Krystyna Tućka	Przewodnicząca Koła Gospodyń Wiejskich w Obarzymie
Barbara Kmiotek	Przewodnicząca Koła Gospodyń Wiejskich w Krzemiennej
Łukasz Podczaszy	Pracownik GOPS
Małgorzata Pytlowana	Pracownik GOPS
Teresa Krowiak	Księgowa ZOS
Ireneusz Sokołowski	Księgowy ZUMOK i OR
Zofia Morajko	Przedstawiciel Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych
Piotr Kustra	KRUSZ-BET - Prezes spółki
Roman Janowicz	Sołtys wsi Dydnia
Kazimierz Kożuch	Sołtys wsi Końskie

Jan Stadnik	Sołtys wsi Niewistka
Roman Kopija	Sołtys wsi Witryłów
Kazimierz Wójcik	Sołtys wsi Obarzym
Bogdan Miksiewicz	Sołtys wsi Grabówka
Franciszek Świątek	Sołtys wsi Wydrna
Stanisław Grzesiewicz	Sołtys wsi Krzemienna
Jan Niemiec	Radny wsi Niebocko
Marek Orłowski	Radny wsi Temeszów
Zdzisław Kołodziej	Radny wsi Końskie
Lucjan Pajęcki	Radny wsi Jabłonka
Stanisław Sąsiadek	Radny wsi Dydnia
Tadeusz Pelczar	Radny wsi Grabówka
Jan Zarzyka	Radny wsi Wydrna
Grzegorz Wójcik	Radny wsi Dydnia
Adam Domowicz	Radny wsi Witryłów
Tadeusz Stareńczk	Sołtys wsi Ulucz

Nadzór nad merytoryczną zawartością dokumentu oraz poprawnością zastosowanej metodologii sprawowali Regionalny Koordynator oraz moderatorzy Programu Integracji Społecznej. Dokument zredagowali Katarzyna Jedziniak oraz Piotr Buczek - pracownicy Fundacji Rozwoju Demokracji Lokalnej – Rzeszowskiego Ośrodka Samorządu Terytorialnego.

2. PROCES PLANOWANIA STRATEGICZNEGO W GMINIE DYDNIA.

Proces planowania strategicznego i diagnoza sytuacji zostały zrealizowane w okresie luty – kwiecień 2008 roku. Celem tych działań były:

- prezentacja tematyki i ustalenie harmonogramu warsztatów partycypacyjnych oraz zakresu potrzeb niezbędnych do opracowania analizy społecznej w Gminie Dydnia (określenie osób/instytucji/ wydziałów, które będą odpowiadały za zgromadzenia aktualnych danych);
- ustalenie składu Zespołu Roboczego;

- zebranie danych statystycznych i informacji niezbędnych do opracowania charakterystyki Gminy;
- opracowanie analizy SWOT Gminy Dydnia;
- określenie misji i wizji polityki społecznej w Gminie;
- sprecyzowanie celów strategicznych i operacyjnych oraz działań, służących osiągnięciu celów strategicznych.

Uspołecznienie planowania strategicznego jest istotnym wymogiem Unii Europejskiej. W praktyce wymaga zastosowania w procesie planowania co najmniej dwóch z czterech poniższych zasad polityki strukturalnej Unii Europejskiej:

- programowanie – obowiązek tworzenia długookresowych strategii i planów rozwoju na poziomie narodowym, wojewódzkim i wszędzie tam, gdzie jest to uzasadnione potrzebami lokalnymi – także na poziomie gmin i powiatów,
- subsydiarność – jasne określenie kompetencji władzy wykonawczej różnych szczebli i upoważnienie (na mocy stosowanych aktów prawnych) samorządów do programowania i realizacji polityki społecznej regionu,
- partnerstwo – statutowy obowiązek konsultowania polityki społecznej z partnerami społecznymi na każdym poziomie programowania polityki społecznej,
- koncentracja – wybór i ustalenie hierarchii priorytetów w ramach programów operacyjnych i systematyczne zwiększanie przydziału środków na te działania w obszarach, na których koncentrują się problemy społeczne i ekonomiczne. W poniższej strategii zostały uwzględnione powyższe cztery zasady.

Z drugiej strony Gminę Dydnia, jako uczestnika Programu Integracji Społecznej (PPWOW), obowiązywały wysokie wymagania dotyczące „uspołecznienia" strategii. Jej opracowanie wymagało aktywnego udziału przedstawicieli społeczności lokalnej, nie tylko na etapie skonsultowania gotowego dokumentu, ale na każdym z etapów jego powstawania. W ramach partycypacyjnej metody opracowania strategii w Gminie Dydnia przeprowadzono następujące warsztaty:

- **I warsztat strategiczny** w dniu 24.04.2008 roku. Celem tego warsztatu było omówienie ważnych zagadnień diagnozy sytuacji społecznej w Gminie. Przedstawiono dotychczasowe działania, przedsięwzięcia, podejmowane projekty oraz najlepsze praktyki w lokalnym środowisku. Swoje opinie prezentowały instytucje i organizacje działające w zakresie integracji społecznej na terenie gminy. Po prezentacji opinii uczestnicy uczestniczyli w dyskusji grupowej o sposobach rozwiązywania problemów społecznych społeczności oraz o lokalnych możliwościach zaspokojenia potrzeb społecznych mieszkańców gminy.

- **II warsztat strategiczny** w dniu 17.06.2008 roku, dotyczący analizy problemów społecznych w Gminie. Celem było określenie problemów społecznych w gminie, określenie potrzeb społecznych oraz możliwości ich zaspokajania, określenie zasobów społecznych umożliwiających rozwiązywanie tych problemów, w tym ocena współpracy pomiędzy podmiotami działającymi w zakresie integracji społecznej. Ważnym elementem tego warsztatu było spisanie i skategoryzowanie problemów lokalnych oraz uporządkowanie ich wedle stopnia ważności.
- **III warsztat strategiczny** w dniu 15.10.2008 r. - opracowywane analizy SWOT. Konsultantka Barbara Ciurko wraz z przedstawicielami różnych środowisk Gminy opracowali analizę zasobów wewnętrznych Gminy (silne i słabe strony polityki społecznej) oraz analizę otoczenia zewnętrznego pod kątem szans i zagrożeń dla dalszego rozwoju polityki społecznej w Gminie Dydnia. W otoczeniu zewnętrznym zidentyfikowano i uszczegółowiono czynniki ekonomiczne, społeczne, technologiczne, ekologiczne i prawne, rozumiane jako szanse, a z drugiej strony jako zagrożenia.
- **IV warsztat strategiczny** w dniach 26-27.11.2008 r. - określenie misji, wizji, celów strategicznych oraz celów operacyjnych. Ustalenie misji, wizji, priorytetów strategicznych i celów szczegółowych zostało przeprowadzone na podstawie analizy SWOT oraz wyników badań ankietowych. Kluczowym elementem każdej strategii jest sformułowanie misji, czyli naczelnych celów, wokół których powinny koncentrować się działania różnych lokalnych instytucji, środowisk i organizacji społecznych. Członkowie Zespołu Roboczego zaproponowali swoje propozycje misji, które stały się podstawą dla jej końcowej wersji, oddającej aspiracje mieszkańców i służącej długofalowemu rozwojowi społecznemu Gminy Dydnia. Kolejny etap pracy warsztatowej z Zespołem Roboczym dotyczył wyboru celów strategicznych, a następnie doprecyzowanie celów operacyjnych dla zidentyfikowanych obszarów priorytetowych polityki społecznej. Warsztaty z członkami Zespołu Roboczego prowadzano metodą moderowanej dyskusji pozwalającej uczestnikom indywidualnie i grupowo identyfikować, następnie analizować i proponować możliwe rozwiązania. Ten sposób pracy traktuje uczestników spotkań jako ekspertów posiadających znaczące doświadczenie, a rolą konsultanta jest prowadzenie procesu budowy strategii oraz proponowanie narzędzi i podawanie przykładów rozwiązań sprawdzonych w innych samorządach.

Proces planowania strategicznego w ramach warsztatów partycypacyjnych został uzupełniony o badanie ankietowe. Sondaż mieszkańców oparty o kwestionariusz, służył przede wszystkim zidentyfikowaniu istotnych problemów społecznych mieszkańców Gminy Dydnia. W celu uzyskania możliwie dużego stopnia reprezentatywności badanej populacji zastosowano metodę kwotowo-losowego doboru respondentów. Ankieterom uświadomiono wagę udziału

w sondażu odpowiednio dobranych ze względu na reprezentatywność próby grup mieszkańców. Szczególnie zadbano o reprezentowanie w badaniu mieszkańców poszczególnych sołectw, osób zagrożonych marginalizacją (podopiecznych pomocy społecznej), różnych grup wiekowych i zawodowych, o różnym statusie materialnym. Pozyskano 120 kompletnych i nadających się do analizy statystycznej kwestionariuszy ankiet. Celem badania było przede wszystkim uzyskanie od przedstawicieli społeczności lokalnej od odpowiedzi na następujące zagadnienia:

- jakie są w opinii respondentów najpoważniejsze problemy społeczne mieszkańców Gminy;
- które z grup mieszkańców są najbardziej dotknięte tymi problemami;
- jakie są proponowane przez mieszkańców możliwości rozwiązania ważnych problemów lokalnych;
- jakie instytucje i podmioty w opinii pytanych są odpowiedzialne za rozwiązywanie problemów społecznych mieszkańców Gminy;
- jak są oceniane najważniejsze sfery życia publicznego w Gminie np. pomoc społeczna, ochrona zdrowa, edukacja, bezpieczeństwo publiczne, estetyka i ochrona środowiska.

Raport z badania ankietowego został zamieszczony w Rozdziale „Problemy społeczne w analizie badań ankietowych".

Oprócz tego, że w warsztatach partycypacyjnych i w badaniach ankietowych brała udział możliwie szeroka reprezentacja społeczności lokalnej, zadbano o maksymalny stopień uspołecznienia dokumentu. Projekt Strategii został przed przyjęciem go uchwałą Rady Gminy zawieszony na stronie internetowej Gminy – www.gminadydnia.pl

Wydruk roboczej wersji dokumentu został też udostępniony w GOPS oraz przesłany radnym, dyrektorom szkół i placówek oświatowych, przedstawicielom organizacji pozarządowych, sołtysom. Mieszkańcy Gminy zostali zaproszeni do lektury dokumentu i przesyłania ewentualnych uwag do Urzędu Gminy lub GOPS-u. Konsultacje dokumentu trwały w wrzesień – listopad 2008 roku.

Prezentacja Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych odbyła się podczas posiedzenia Komisji Rady Gminy w dniu 22 grudnia 2008 roku, podczas której nastąpiło omówienie strategii uchwałą Rady Gminy Dydnia.

Ostateczna wersja Strategii jest dokumentem perspektywicznym i długofalowym, który na najbliższych siedem lat określi płaszczyznę współpracy i aktywności na rzecz rozwiązywania ważnych lokalnych problemów społecznych oraz rozwoju społecznego Gminy Dydnia. Proces jej wdrożenia dotyczy trzech poziomów:

- organizacyjnego – zarządzanie strategią,
- merytorycznego – ocena i przegląd zapisów strategii,

- społecznego – promocja i pozyskiwanie partnerów.

Ponieważ jest to dokument długofalowy, a jednocześnie dotyczący sfery społecznej, w której mogą zachodzić dynamiczne zmiany, strategia powinna być modyfikowana i aktualizowana. Sposoby dokonywania aktualizacji dokumentu zostały opisane w rozdziale „Procedury aktualizacji strategii".

Modyfikacje i ewentualne aktualizacje dokumentu powinny być dokonywane na podstawie monitoringu i ewaluacji. Monitoring jest rozumiany jako proces systematycznego zbierania informacji, służący ocenie postępów w osiąganiu zakładanych rezultatów. Przyjmuje się, że dobrze prowadzony monitoring zapewnia aktywny udział beneficjentów monitorowanych działań. Celem monitoringu jest:

- uzyskanie informacji niezbędnych do oceny postępów w realizacji strategii;
- usprawnienie systemu zarządzania i podejmowania decyzji o koniecznych zmianach;
- doskonalenie sposobu diagnozowania lokalnych potrzeb oraz projektowania i świadczenia wybranych usług społecznych;
- zapewnienie lokalnym społecznościom, w tym odbiorcom oferowanych usług, wpływu na sposób realizacji programu. Monitoringiem objęte zostaną różne obszary i poziomy realizacji strategii np.:

- monitoring kontekstu (aktualnego obrazu potrzeb społecznych na tle ogólnej sytuacji społeczno-gospodarczej w gminie/regionie) – analizy takie powinny prowadzić jednostki organizacyjne Urzędu Gminy (np. GOPS, ZOS, szkoły), ale potrzebne dane można pozyskiwać także z instytucji szczebla powiatowego (PUP, PCPR), czy wojewódzkiego (np. ROPS, PUW, WUP, Urząd Marszałkowski Województwa Podkarpackiego, Urząd Statystyczny);
- monitoring finansowy, dotyczący bieżącej analizy wydatków przeznaczanych na zadania, objęte strategią, w tym ze środków własnych oraz pozyskanych ze źródeł zewnętrznych, otrzymanych dotacji na projekty ze sfery integracji społecznej. Praktycznym etapem wdrożenia monitoringu finansowego będzie wykorzystanie i rozliczenie dotacji z Programu Integracji Społecznej;
- monitoring produktów (wyników działań), rezultatów (korzyści/zmian, których doświadczyli beneficjenci ostateczni, grupy docelowe), realizowany na podstawie badań socjologicznych: technik ilościowych – badań ankietowych oraz jakościowych np. zogniskowanych wywiadów grupowych FGI, pogłębionych wywiadów indywiduach IDI;
- monitoring wykonania - czy wykonano to, co zaplanowano; w zaplanowanym czasie, przy wykorzystaniu zaplanowanych zasobów.

Metody gromadzenia danych będą obejmować m.in. analizę dokumentów, wizyty terenowe, badanie użytkowników/beneficjentów, panele ekspertów, wywiady z kluczowymi reprezentantami instytucji i organizacji integracji społecznej, metody uczestniczące: spotkania warsztatowe, dyskusje grupowe, grupy fokusowe itp., dokumentowanie i przetwarzanie danych w systemie informatycznym. Za wymierne wskaźniki efektywności realizacji strategii można uznać między innymi:

- ilość zlikwidowanych barier architektonicznych,
- ilość oddanych do użytku mieszkań socjalnych,
- ilości wyremontowanych, zmodernizowanych obiektów i infrastruktury komunalnej, służących instytucjom, organizacjom, działających w sferze integracji społecznej,
- ilość kursów, szkoleń, staży itp. służących aktywizacji bezrobotnych,
- ilość stworzonych miejsc pracy, w tym także dla osób niepełnosprawnych,
- liczbę dzieci objętych edukacją elementarna w stosunku do ogółu dzieci w Gminie,
- liczbę dzieci i młodzieży, którym udzielono specjalistycznej pomocy w zakresie diagnozowania i eliminowania deficytów rozwojowych,
- ilość zajęć pozalekcyjnych i pozaszkolnych i liczba dzieci korzystających z tej oferty,
- liczbę rodzin z problemami opiekuńczo-wychowawczymi, którym udzielono specjalistycznej pomocy w tym zakresie,
- liczbę osób, objętych różnymi formami profilaktyki uzależnień,
- liczbę osób uzależnionych, którym udzielono wsparcia i pomocy terapeutycznej,
- liczbę atrakcji (zajęć, imprez itp.) organizowanych, głównie dla dzieci i młodzieży, mających na celu rozwój zainteresowań oraz promocję zdrowego stylu życia.

Ewaluacja strategii ma charakter okresowy oraz końcowy. Ewaluacja okresowa polega na ocenie, czy realizowane działania są zgodne z zaplanowanymi czy prowadzą do oczekiwanych rezultatów i czy nie są konieczne jakieś zmiany. Będzie prowadzona minimum raz do roku, a w pierwszym okresie wdrażania strategii (2008-2009) częściej - raz na pół roku. Jej wyniki posłużą przede wszystkim do ewentualnej korekcji, modyfikacji realizowanych działań. Celem głównym ewaluacji końcowej jest określenie wartości strategii w odniesieniu do wybranych kryteriów. Jako kryteria oceny przyjmuje się następujące kryteria: skuteczności, efektywności, odpowiedniości, użyteczności oraz kryterium zapewniania partycypacji społecznej.

Podmiotami skutecznego zarządzania strategią w Gminie będą przede wszystkim:

- Wójt i Rada Gminy Dydnia,
- Koordynator Strategii - Kierownik Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej,
- Zespół Koordynujący,

Odpowiedzialnym za koordynację całości realizacji Strategii jest Kierownik Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Dydni. W skład Zespołu Koordynującego weszli członkowie Zespołu Roboczego, jako grupa pracująca nad dokumentem. Zespół Koordynujący wybierał Koordynatorów celów strategii. Koordynatorzy pod kątem realizacji celów mogą dobierać osoby, które są zainteresowane realizacją poszczególnych działań, w tym ekspertów. Jeżeli realizacja zadania będzie wymagało współpracy zespołowej możliwe będzie powoływanie Zespołów Zadaniowych, złożonych z przedstawicieli partnerów zajmujących się różnymi aspektami danego działania.

System monitoringu, ewaluacji oraz zarządzania realizacją strategii w Gminie Dydnia został opisany w Rozdziale Zarządzanie realizacją strategii niniejszego dokumentu.

Wdrażanie Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Dydnia rozpocznie się od spotkania Koordynatora Realizacji Strategii z Zespołem Zadaniowym, możliwe najszybciej po zatwierdzeniu dokumentu przez Radę Gminy. Podczas spotkania zostaną wybrane najważniejsze działania do realizacji w 2009 roku. Część z zadań będzie oczywiście pokrywać się z Planem Działania w ramach Programu Integracji Społecznej, choć realizacja strategii w kolejnych latach nie powinna ograniczać się ani finansowo, ani merytorycznie wyłącznie do PPWOW.

Kryteria priorytetyzacji działań powinny być jasno i precyzyjnie określone przez uczestników spotkania. Przykładowe kryteria wyboru zadań, które można uznać za priorytetowe to:

- pilność - określa znaczenie zadania pod względem kryterium czasu np. czy konkretne działanie nie wynika z konieczności dostosowania do aktualnego obowiązku prawnego, czy nie jest odpowiedzią na palący problem społeczny itp.,
- ważność - czy zadanie służy rozwiązywaniu najistotniejszych problemów lokalnych lub przyczyni się do złagodzenia ich negatywnych,
- długotrwałość rezultatów - czy wdrożone działania przyniosą trwałe zmiany na lepsze, na jak długo realizacja zadania przyniesie pożytek dla społeczności lokalnej,
- oddziaływanie - określa oddziaływanie na innych, niż bezpośredni adresaci zadania np. na inne grupy społeczne, na otoczenie adresatów działania,
- powszechność - jak duża grupa mieszkańców skorzysta na realizacji działania,
- akceptacja społeczna - czy realizacja zadania uzyska poparcie społeczności lokalnej, czy możliwa będzie szeroka współpraca międzysektorowa przy jego realizacji,
- przygotowanie do realizacji - jak długiego okresu przygotowawczego wymaga działanie,

- dostępność funduszy na realizację - określa wagę działania w kontekście aktualnie dostępnych zewnętrznych źródeł jego współfinansowania np. ogłoszeń konkursów w ramach poszczególnych priorytetów PO KL.

Wybór zadań do realizacji w określonym okresie zostanie przeprowadzony na postawie rangowania (przypisania określonych wartości liczbowych) w kontekście powyższych kryteriów i będzie odzwierciedlał bieżącą wiedzę oceniających na temat pilności, ważności, szans powodzenia danego zadania, jego efektów itp. taki proces planistyczny umożliwi realizację programów/projektów/planów operacyjnych. Programy będą realizowane w okresach rocznych, dłuższych lub krótszych, w zależności od charakteru danego projektu. Projekty i programy będą przyjmowane przez Radę Gminy stosownymi uchwałami, które stanowić będą załączniki do niniejszej strategii. Projekty i programy realizowane w ramach strategii będą spójne z przyjętymi w niniejszym dokumencie kierunkami działań. W przypadku, gdy zajdzie potrzeba realizacji projektu, którego tematyka wykracza poza przyjęte w strategii cele operacyjne (np. w sytuacji pojawienia się nowych istotnych problemów lokalnych, nowych grup zagrożonych wykluczeniem itp.) konieczne będzie dokonanie aktualizacji strategii.

3. STRATEGICZNE KIERUNKI ROZWOJU GMINY I REGIONU.

Strategia niniejsza posiada ścisłą korelację z następującymi lokalnymi dokumentami planistycznymi Gminy Dydnia oraz regionalnymi dokumentami strategicznymi:

- „***Strategią Rozwoju Gminy Dydnia do roku 2020”*** przyjętą Uchwałą Rady Gminy Dydnia Nr XII/79/2007 z dnia 28 grudnia 2007 roku. W dokumencie tym w perspektywie do 2020 roku misję gminy określono następująco:

„Jesteśmy Gminą położoną w dolinie rzeki San, na Pogórzu Dynowskim i Przemyskim, gdzie zasobni mieszkańcy dbając o środowisko naturalne i bogate dziedzictwo kulturowe budują nowoczesną infrastrukturę oraz tworzą warunki dla rozwijania działalności gospodarczej, rozwoju ludzi, wypoczynku i turystyki”.

W wyniku przeprowadzonych prac nad diagnozą gminy oraz licznych konsultacji społecznych w zakresie rozwoju poszczególnych obszarów działalności określono trzy najważniejsze kierunki rozwoju:

1. Czynniki rozwojowe w zakresie zaspokajania potrzeb mieszkańców.
2. Czynniki rozwojowe w sferze techniczno – przestrzennej gminy.
3. Czynniki rozwojowe w sferze gospodarczej gminy.

Najbliższy niniejszej strategii społecznej jest pierwszy kierunek, szczególnie zadania zmierzające do poprawy życia mieszkańców gminy. Należy zwrócić uwagę na spójność Strategii

Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Dydnia na lata 2008-2015 z poniższymi celami operacyjnymi, określonymi dla tego kierunku:

- zaspokojenie bieżących potrzeb mieszkańców;
- stworzenie warunków umożliwiających wzrost poziomu życia;
- stworzenie warunków umożliwiających zaspokajanie przyszłych potrzeb następnych pokoleń;
- wyposażenie gminy w infrastrukturę społeczną techniczną i ekonomiczną stosowaną do występujących potrzeb;
- dbanie o bezpieczeństwo i porządek publiczny;
- zapewnienie szerokiej dostępności do usług medycznych;
- zapewnienie opieki dzieciom z rodzin patologicznych;
- udostępnienie bezpiecznej bazy rekreacyjno-sportowej;
- tworzenie rozwiniętej i nowoczesnej bazy oświatowej;
- kształcenie struktury funkcjonalno-przestrzennej w nawiązaniu do systemów ekologicznych;
- rozwijanie funkcji zgodnych z predyspozycjami środowiska - gmina turystyczna;
- dążenie do zapewnienia mieszkańcom w możliwie największym stopniu źródeł utrzymania na terenie gminy, głównie przez aktywizację rozwoju, funkcji usługowej, produkcji zdrowej żywności i jej przetwórstwa;
- zapewnienie wysokiej jakości usług opiekuńczych dla osób starszych i niepełnosprawnych.

Wszystkie te cele zostały uwzględnione w strategii społecznej i doprecyzowane w konkretne działania.

Na poziomie powiatu niniejszy dokument jest zgodny ze ***„Strategią Rozwoju Powiatu Brzozowskiego 2007 -2013”.*** W dokumencie tym określono następujące główne kierunki działań strategicznych gmin, należących do powiatu:

Sfera społeczna, do której przypisano następujące cele operacyjne:

1/ Poprawa sytuacji na rynku pracy - zmniejszenie poziomu bezrobocia.

2/ Podniesienie poziomu dochodów mieszkańców.

3/ Utrzymanie wysokiego poziomu bezpieczeństwa i ograniczenie zachowań patologicznych

4/ Zwiększenie dostępności Internetu i e-usług publicznych.

5/ Zapewnienie opieki społecznej wszystkim potrzebującym.

Sfera potencjałów:

1/ Zwiększenie aktywności społecznej mieszkańców.

2/ Poprawa stanu technicznego dróg.

3/ Rozwój infrastruktury komunikacyjnej.

4/ Rozwiązanie problemów gospodarki wodno-ściekowej.

5/ Rozwiązanie problemów gospodarki odpadami stałymi.

6/ Podniesienie świadomości ekologicznej mieszkańców.

7/ Zwiększenie dostępności komunikacyjnej powiatu.

8/ Zwiększenie udziału organizacji pozarządowych w kreowaniu rozwoju powiatu.

9/ Poprawa stanu rozwoju infrastruktury sportowo-rekreacyjnej.

10/ Poprawa stanu technicznego obiektów zabytkowych.

W dokumencie tym określono także następującą hierarchię kierunków działań strategicznych dla gmin powiatu brzozowskiego:

- Poprawa sytuacji na rynku pracy - zmniejszenie poziomu bezrobocia.
- Rozwiązanie problemów gospodarki wodno-ściekowej.
- Podniesienie świadomości ekologicznej mieszkańców.
- Rozwiązanie problemów gospodarki odpadami stałymi.
- Utrzymanie wysokiego bezpieczeństwa i ograniczenie zachowań patologicznych.
- Poprawa stanu rozwoju infrastruktury sportowo-rekreacyjnej.
- Rozwój sektora małej i średniej przedsiębiorczości (handel, usługi, rzemiosło).
- Zwiększenie dostępności Internetu i e-usług publicznych.
- Pozyskanie zewnętrznych inwestorów.
- Zapewnienie opieki społecznej wszystkim potrzebującym.
- Zapewnienie dostępu do specjalistycznej opieki zdrowotnej i rehabilitacji.
- Zwiększenie atrakcyjności turystycznej – rozwój oferty.
- Poprawa stanu technicznego obiektów zabytkowych.
- Rozwój rzemiosła i rękodzieła artystycznego.
- Rozwój przetwórstwa rolno – spożywczego.
- Zwiększenie dochodów gospodarstw rolnych z działalności pozarolniczych.
- Zwiększenie aktywności społecznej mieszkańców.
- Zachowanie różnorodności biologicznej i zachowanie krajobrazu wiejskiego.
- Zachowanie wysokiej produktywności lasów.
- Rozwój produkcji ekologicznej.
- Zwiększenie towarowości gospodarstw rolnych.
- Zwiększenie udziału organizacji pozarządowych w kreowaniu rozwoju powiatu.
- Rozwój działalności grup producenckich.

W sferze społecznej strategia powiatowa określiła następujące cele operacyjne do roku 2013:

1. Promocja i ochrona zdrowia, polityka prorodzinna, zapobieganie zagrożeniom zdrowia i życia, wspieranie osób niepełnosprawnych, pomoc społeczna, porządek publiczny i bezpieczeństwo

obywateli. Cele:

- Poprawa dostępności lecznictwa specjalistycznego na wysokim poziomie.
- Poprawa wyposażenia szpitala i ośrodków zdrowia w nowoczesny sprzęt medyczny.
- Sprawny system ratownictwa medycznego.
- Utrzymanie wysokiego poziomu bezpieczeństwa mieszkańców.
- Sprawnie funkcjonujący system pomocy społecznej, zapewniona opieka dla osób z rodzin patologicznych i dla dzieci zaniedbanych/pozbawionych odpowiedniej opieki.
- Ograniczenie zagrożeń związanych z ruchem drogowym.
- Zapewniona opieka dla osób nieuleczalnie chorych.
- Wysoki poziom bezpieczeństwa higieniczno - sanitarnego.
- Rozwinięta profilaktyka zdrowotna i promocja zdrowego stylu życia.
- Poprawa warunków życia i pracy osób niepełnosprawnych.
- Pełna dostępność kompleksowej informacji o pacjentach szpitala.
- Ograniczenie zjawisk patologii społecznych.
- Zahamowanie wzrostu liczby osób uzależnionych.

2. Edukacja publiczna, kultura fizyczna, kultura i ochrona dóbr kultury

Cele:

- Poprawa stanu sprawności fizycznej dzieci i młodzieży.
- Poprawa dostępu młodzieży do kształcenia na poziomie średnim i wyższym.
- Wzrost aktywności sportowej mieszkańców powiatu.
- Zachowane dziedzictwo kulturowe powiatu wraz z poprawą stanu technicznego i zabezpieczenia obiektów zabytkowych.
- Zwiększona dostępność różnorodnej oferty kulturalnej.
- Zwiększone możliwości rozwoju uzdolnień artystycznych.
- Powszechny dostęp do kształcenia ustawicznego.
- Dobrze rozwinięta baza sportowo - rekreacyjna.

3. Przeciwdziałanie bezrobociu i aktywizacja lokalnego rynku pracy.

Cele:

- Zapewnienie mieszkańcom powiatu możliwości przekwalifikowania zawodowego.
- Wykorzystywanie programów specjalnych w zakresie likwidacji bezrobocia.
- Minimalizowanie nielegalnego zatrudnienia.
- Promowanie powiatu jako miejsca atrakcyjnego dla potencjalnych inwestorów.
- Stwarzanie warunków dla rozwoju kapitału miejscowego.

- Uruchamianie przedsięwzięć kreujących rozwój przedsiębiorczości, inwestycji - park technologiczny, inkubator przedsiębiorczości, podstrefa ekonomiczna.
- Rozwijanie systemu informacji dla przedsiębiorców i osób poszukujących pracy.
- Dostosowywanie szkolnictwa do dynamicznie zmieniającego się rynku pracy.
- Wspieranie rozwoju gospodarstw agroturystycznych.
- Inicjowanie i wspieranie działań związanych z adaptacją obiektów i terenów pod rozwój bazy turystyczno - rekreacyjnej i sportowej.

4. Zwiększenie aktywności organizacji pozarządowych.

Cele:

- Stała współpraca władz samorządowych z organizacjami pozarządowymi.
- Rozwijanie współpracy różnych podmiotów (szkół, ośrodków kultury, Muzeum Regionalnego w Brzozowie, klubów sportowych, Lokalnej Grupy Działania, organizacji młodzieżowych, Brzozowskiej Gazety Powiatowej, Wiadomości Brzozowskich i innych) dla skuteczniejszej organizacji życia kulturalnego, sportu, rekreacji itp..
- Organizowanie imprez integrujących społeczeństwo i promujących powiat.
- Tworzenie warunków do skutecznej działalności organizacji pozarządowych.
- Zainteresowanie problemami powiatu instytucji pozarządowych.
- Wspieranie organizacji pozarządowych działających na rzecz społeczności lokalnych.
- •Stymulowanie rozwoju stowarzyszeń wspierających rozwój infrastruktury.

Powyższe zapisy strategii powiatowej pozostają w korelacji z celami strategicznymi, operacyjnymi i działaniami wypracowanymi w Gminie Dydnia i przedstawionymi w niniejszym dokumencie.

Na poziomie wojewódzkim strategia jest spójna ze ***„Strategią Rozwoju Województwa Podkarpackiego na lata 2007 - 2020”,*** przyjętą 20 października 2006 r. przez Sejmik Województwa Podkarpackiego. W Obszarze Strategicznym „Zabezpieczenie społeczne” zapisano: „zidentyfikowane w strategii działania kierunkowe w tym obszarze powinny być realizowane m. in. poprzez rozbudowę i modernizacje niezbędnej infrastruktury oraz rozwój zawodowy kadr pomocy społecznej. Wymaga to prowadzenia kompleksowych działań skierowanych głównie do osób zagrożonych marginalizacją i wykluczeniem społecznym. Efektem tych działań powinno być przede wszystkim ograniczenie sfery ubóstwa skrajnego. W tym celu niezbędne jest tworzenie właściwych warunków dla rozwoju rodziny i opieki nad dziećmi”. Strategia niniejsza jest spójna z wieloma zapisami zawartymi w Obszarze 7. Kapitał społeczny oraz określonych dla niego celów strategicznych:

- Wszechstronny rozwój kapitału społecznego, umożliwiający pełne wykorzystanie potencjału i możliwości rozwoju osobistego mieszkańców regionu.

Priorytet 1: Poprawa jakości systemu edukacji jako warunek pogłębiania wiedzy i wzrostu kompetencji.

Priorytet 2: Wzmocnienie jakościowego rozwoju zasobów pracy regionu.

Priorytet 3: Rozwój kultury.

Priorytet 4: Wspieranie rozwoju społeczeństwa obywatelskiego.

Podobnie jest w przypadku Obszaru 10. Zabezpieczenie społeczne i jego celach strategicznych: Integracja działań w zakresie pomocy społecznej.

Priorytet 1: Wspieranie działań na rzecz osób zagrożonych marginalizacja i wykluczeniem.

Priorytet 2: Tworzenie warunków dla rozwoju rodziny i opieki nad dziećmi.

Priorytet 3: Rozbudowa i modernizacja infrastruktury pomocy społecznej oraz rozwój zawodowy kadr pomocy społecznej.

Priorytet 4: Propagowanie i rozwijanie obywatelskiego uczestnictwa w zaspokajaniu potrzeb.

Ponadto na szczeblu krajowym strategia jest zgodna z:

- *Narodową Strategią Spójności na lata 2007 - 2015* i jej celami horyzontalnymi:

-celem 1: Poprawa jakości funkcjonowania instytucji publicznych oraz rozbudowa mechanizmów partnerstwa,

- celem 2: Poprawa jakości kapitału ludzkiego i zwiększenie spójności społecznej,

- celem 3: Budowa i modernizacja infrastruktury technicznej i społecznej,

- celem 4: Podniesienie konkurencyjności i innowacyjności przedsiębiorstw,

w tym szczególnie sektora wytwórczego o wysokiej wartości dodanej i rozwój sektora usług,

- celem 5: Wzrost konkurencyjności polskich regionów i przeciwdziałanie ich marginalizacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej,

- celem 6: Wyrównywanie szans rozwojowych i wspomaganie zmian strukturalnych na obszarach wiejskich;

Strategia w swoich zapisach nie odbiega od założeń Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, którego finansowanie odbywa się ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w zakresie przeciwdziałania zjawisku wykluczenia społecznego, promowania aktywnej polityki społecznej poprzez wsparcie grup szczególnego ryzyka, aktywnej polityki rynku pracy i wyrównywania szans kobiet na rynku pracy, oraz celów określonych w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego.

Na płaszczyźnie ogólnokrajowej Strategia pozostaje także w zgodności ze:

- Strategią Polityki Społecznej na lata 2007-2013;

-Strategią Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego na lata 2007 – 2013;

- Strategią rozwoju edukacji na lata 2007 – 2013;

- Strategią Państwa dla Młodzieży na lata 2003 – 2012;

- Narodową Strategią Rozwoju Kultury na lata 2004 – 2013;

- Narodowym Programem Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych na lata 2006-2015 zgodnie z projektem z końca stycznia 2006 r.;

- Ustawą o Przeciwdziałaniu Narkomanii z 29 lipca 2005r. (Dz.U. 2005 Nr 179);

- Krajowym Planem Działań na Rzecz Integracji Społecznej na lata 2004-2006, przyjętym przez Radę Ministrów 21 września 2004 r.;

- Narodowymi Strategicznymi Ramami Odniesienia 2007 – 2013.;

- Poakcesyjnym Programem Wsparcia Obszarów Wiejskich;

- Programem Operacyjnym Rozwoju Polski Wschodniej 2007 -2013, (Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa, 25 lipiec 2006 r.. Przy opracowywaniu dokumentu autorzy brali także pod uwagę jego zgodność z przepisami następujących aktów prawnych:

• Ustawa o pomocy społecznej z dnia 12 marca 2004 r. (Dz. U. Nr 64, poz. 593)

• Ustawa o świadczeniach rodzinnych z dnia 28 listopada 2003 r. Dz. U. Nr 288, poz. 2255)

• Ustawa o postępowaniu wobec dłużników alimentacyjnych oraz zaliczce alimentacyjnej z dnia 22 kwietnia 2005 r. (Dz. U. Nr 86, poz. 732)

• Ustawa o dodatkach mieszkaniowych z dnia 21 czerwca 2001 r. (Dz. U. Nr 71, poz. 734)Ustawa o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy z dnia 20 kwietnia 2004 r. (Dz. U. Nr 99. poz. 1001)

• Ustawa o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie z dnia 24 kwietnia 2003 r. (Dz. U. Nr 96, poz. 873)

• Ustawa o zatrudnieniu socjalnym z dnia 13 czerwca 2003 r. (Dz. U. Nr 122, poz. 1143)

• Ustawa o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi z dnia 26 października 1982 r. (Dz. U. z 2002 r. Nr 147, poz. 1231)

• Ustawa o przeciwdziałaniu narkomanii z dnia 24 kwietnia 1997 r. (Dz. U. z 2003 r. Nr 24)

• Ustawa o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych z dnia 27 sierpnia 1997 r. (Dz. U. z 1997 r., Nr 123, poz. 776).

Istotnymi dokumentami, z którymi strategia wykazuje ścisły związek merytoryczny są ***Plany Działania w ramach realizacji Programu Integracji Społecznej na terenie Gminy Dydnia.***

W Palnie Działania na 2008 rok określono następujące zadania:

1. Tworzenie i rozwój systemu wsparcia na rzecz osób starszych i niepełnosprawnych poprzez zwiększenie jakości i dostępności usług opiekuńczych, rehabilitacyjnych, zapobieganiu

osamotnieniu i izolacji, zwiększenie aktywności życiowej ludzi starszych, zwiększenie integracji społecznej mieszkańców(organizacja spotkań integracyjnych, wigilii). W praktyce działanie to obejmowało powstanie Klubu Pogodnego Życia**,** w ramach którego organizowane są spotkania integracyjne, głośne czytanie powieści, konkursy, zajęcia z dziedziny rękodzieła, aerobik dla starszych pań, spotkania z prawnikiem, ludźmi kultury, politykami i przedstawicielami władz, wspólne wycieczki i pikniki.

2. Zorganizowanie różnorodnych form usług dla dzieci i młodzieży z terenu całej Gminy, mające na celu wszechstronny rozwój dzieci i młodzieży oraz tworzenie warunków równych szans życiowych poprzez organizowanie warsztatów i zajęć pozalekcyjnych, wycieczek, aktywnego wypoczynku poprzez sport i rekreację.

3. Wspomaganie rodzin w budowaniu więzi międzypokoleniowych, integracji społecznej oraz eliminacji zagrożeń wykluczenia społecznego poprzez:

- stworzenie systemu informacji, poradnictwa i doradztwa dla rodzin zagrożonych marginalizacją społeczną-utworzenie punktu konsultacyjnego,
- promowanie zdrowego modelu rodziny-rozwój kultury fizycznej,
- inspirowanie podejmowania działań na rzecz integracji rodzin - imprezy cykliczne, jednorazowe(spotkania, konkursy, jarmark, wycieczki).

4. Wsparcie szkoleniowe lokalnych adresatów PIS oraz wizyta studyjna.

W 2009 roku Plan Działania obejmuje realizację następujących usług społecznych:

1. Usługi dla osób starszych:

- zorganizowanie usług opiekuńczych dla osób starszych niepełnosprawnych – pomoc sąsiedzka,
- kontynuowanie działalności Klubu „Pogodne Życie”,
- organizacja spotkań Bożonarodzeniowych – jako forma zacieśniania więzi, zapobieganie osamotnieniu i izolacji,
- organizacja spotkań integracyjnych – zorganizowanie spotkania sobótkowego, jako forma zwiększenia aktywności życiowej ludzi starszych poprzez aktywne uczestnictwo w rozwoju kultywowania dziedzictwa narodowego.

2. Usługi dla dzieci i młodzieży – mający na celu wszechstronny rozwój , wyrównanie szans edukacyjnych:

- zorganizowanie wyjazdu dzieci na kolonie letnie,
- upowszechnianie folkloru, zorganizowanie festiwalu folklorystycznego,
- zorganizowanie i przeprowadzenie zajęć malarskich plenerowych dla dzieci,
- zorganizowanie i prowadzenie zajęć z dziedzictwa kulturowego – izba regionalna.

3. Usługi dla rodzin – mający na celu zwiększenie dostępu mieszkańców Gminy do usług w zakresie kultury, sportu, budowanie więzi międzypokoleniowych, różnorodność form spędzania wolnego czasu:

- zorganizowanie Punktu Konsultacyjnego (psycholog, radca prawny, pracownik socjalny) jako wsparcie dla rodzin,
- spotkania integracyjne i zawody sportowe,
- zorganizowanie zawodów strażackich – udział rodzin w życiu Gminy,
- organizacja i przeprowadzenie konkursów.

4. Usługi łączone - dla mieszkańców mające na celu integrację społeczności lokalnej:

- zorganizowanie Jarmarku Dydyńskiego – cykliczna promocja dorobku kulturalnego Gminy.

Autorzy strategii zapoznali się także z Rocznym Planem Współpracy z Organizacjami Pozarządowymi na 2008 rok oraz Rocznym Programem Przeciwdziałania Problemom Alkoholowym, opracowanymi w Gminie Dydnia. W związku z tym zadbano, żeby zapisy w strategii były spójne z tymi dokumentami.

5. Szkolenia (akcje informacyjne, warsztaty, kursy).

Gmina Dydnia planuje zaadresować wszystkie działania w ramach Planu do wszystkich grup docelowych objętych PIS PPWOW.

4. PODSTAWOWE INFORMACJE O GMINIE DYDNIA

4.1. Położenie geograficzne.

Gmina Dydnia jest gminą typowo wiejską, położoną w południowo – wschodniej Polsce, dokładniej mówiąc w województwie podkarpackim w powiecie brzozowskim.

Rys. Usytuowanie Gminy Dydnia w powiecie

Jest ona jedną z 6 gmin powiatu brzozowskiego. Gmina Dydnia zajmuje obszar przeszło 130 km^2 i stanowi on ponad 24% powierzchni powiatu.

Gmina Dydnia sąsiaduje bezpośrednio z następującymi gminami:

- od strony północnej graniczy z gminą Nozdrzec,
- od zachodu z gminą Brzozów,

- od południa z gminą Sanok,
- od wschodu z gminą Bircza.

Gmina składa się z 15 miejscowości: Dydnia, Grabówka, Hroszówka, Jabłonica Ruska, Jabłonka, Końskie, Krzemienna, Krzywe, Niebocko, Niewistka, Temeszów, Obarzym, Ulucz, Witryłów, Wydrna. Spośród tych 15 miejscowości dwie z nich (Hroszówka i Jabłonica Ruska) nie są sołectwami z uwagi na to, że są to tereny niezamieszkałe.

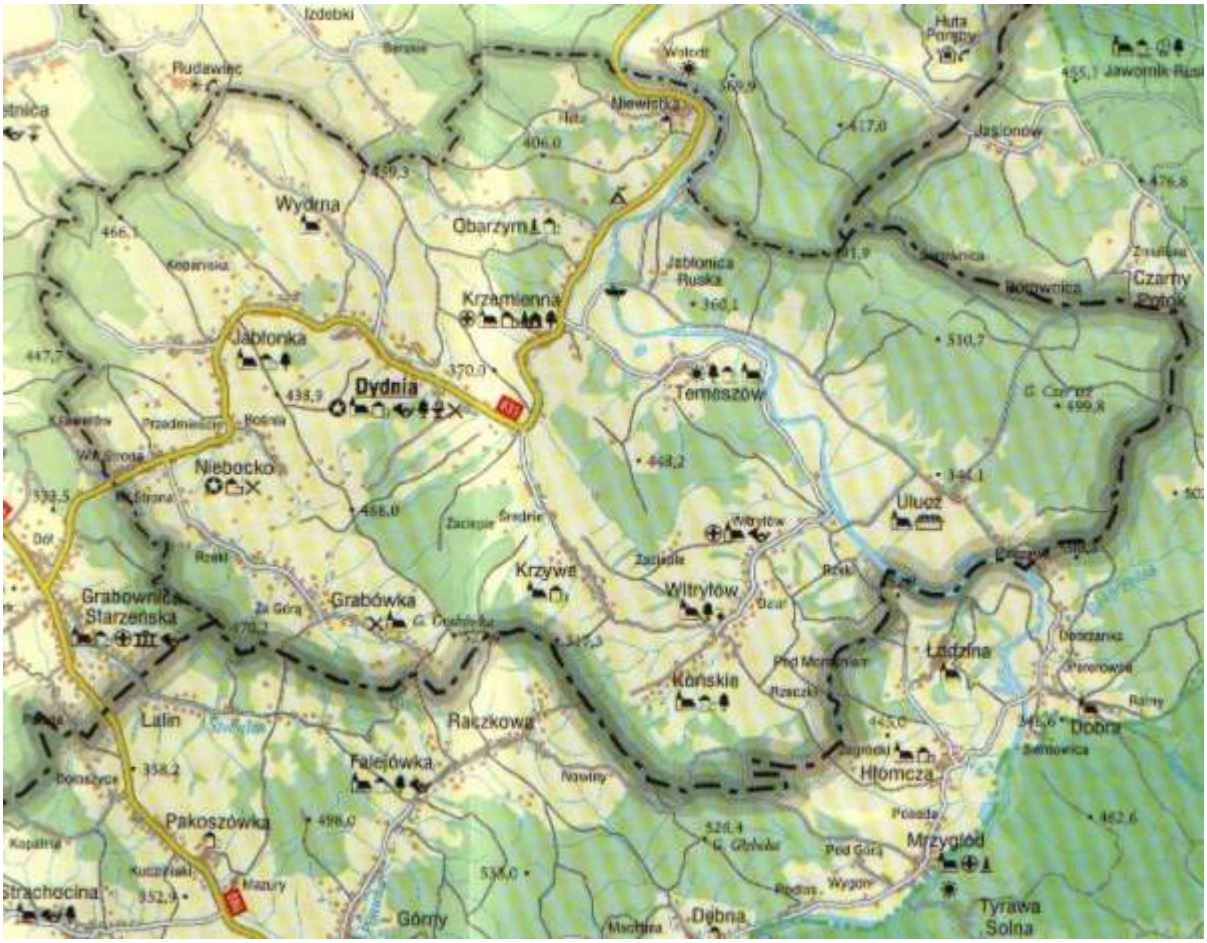

Źródło: www.gminadydnia.pl

Obszar Gminy Dydnia rozdziela rzeka San, a długość tej rzeki w raz z jej malowniczą doliną w granicach Gminy wynosi około 16 kilometrów.

Gmina usytuowana jest w połowie drogi pomiędzy Rzeszowem a Bieszczadami. Droga wojewódzka relacji Przeworsk – Grabownica Starzeńska stanowi główny szlak komunikacyjny gminy. Gmina Dydnia jest dobrze usytuowana w stosunku do ponadlokalnych ośrodków miejskich regionu takich jak: Dynów, Krosno, Lesko, Sanok.

Biorąc pod uwagę warunki naturalne, Gmina Dydnia leży w dolinie Sanu, na terenie Pogórza Dynowskiego i Przemyskiego. Ukształtowanie powierzchni charakteryzuje się rusztowym układem grzbietów, liczne pasma wzgórz rozpościerając się z kierunku północno – zachodniego ku wschodowi tworzą piękny i malowniczy krajobraz, u ich podnóży zaobserwować można

przecinające je doliny rzek i potoków. Wysokość ich przekracza 500 m n.p.m., a najwyższy punkt gminy stanowi góra Krztów o wysokości 533 m n.p.m., im bardziej na południe, tym wzniesienia stają się bardziej strome. Kontrastem dla nich jest dolina Sanu w Niewistce, która położona jest na wysokości około 260 m n.p.m..

To właśnie w dolinie Sanu panują najkorzystniejsze warunki naturalne, sprzyjające rolnictwu, gdyż charakteryzuję się ona płaskim i rozległym madowym dnem o szerokości sięgającej około 1,5 km.

Na terenie Gminy Dydnia w niewielkim stopniu występują bogactwa naturalne m.in. ropa naftowa, gaz ziemny, żwiry rzeczne i przede wszystkim lasy.

Warunkiem ochrony zasobów czystej wody jest prawidłowa gospodarka wodno ściekowa, z uwagi na to w Gminie Dydnia w latach 2004-2006 nastąpił dynamiczny rozwój infrastruktury ochrony środowiska to właśnie w tych latach zapewniono możliwość odprowadzania ścieków dla około 24% mieszkańców gminy, gdyż całkowicie skanalizowane zostały dwie miejscowości: Jabłonka i Niebocko. Do kanalizacji podłączonych jest 527 budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania. Na terenie Gminy działa 5 niewielkich oczyszczalni ścieków, które oczyszczają przede wszystkim ścieki bytowo-socjalne. Zlokalizowane one są w miejscowościach:

- Dydnia – oczyszczalnia przy Szkole Podstawowej typu BIO-SAN i jest to oczyszczalnia mechaniczno – biologiczna, pracująca na złożach spłukiwanych, a jej przepustowość wynosi 4 m^3/d,
- Krzywe – oczyszczalnie ścieków przy Szkole Podstawowej typu BIO-SAN i jest to oczyszczalnia mechaniczno – biologiczna, pracująca na złożach spłukiwanych, a jej przepustowość wynosi 4 m^3/d,
- Witryłów – oczyszczalnia ścieków dla budynków wielorodzinnych po byłym PGR, oczyszczalnia ta pracuje w oparciu o napowietrzany zbiornik Imhoffa z wykorzystaniem osadu czynnego, przepustowość jej wynosi 34 m^3/d,
- Ulucz – oczyszczalnia typu BIOVAC pracująca w oparciu o metodę SBR(sequencing batch reactor), która także wykorzystuje osad czynny, jej maksymalna przepustowość wynosi 30 m^3/d,
- Jabłonka – jest to największa jak dotychczas oczyszczalnia na terenie gminy, typu SBR-BIOGEST, bazuje ona na metodzie osadu czynnego, a jej maksymalna przepustowość wynosi 190 m^3/d.

Ponadto należy wspomnieć, że ścieki z kanalizacji sanitarnej miejscowości Niebocko z uwagi na brak własnej oczyszczalni odprowadzane są do oczyszczalni zlokalizowanej w sąsiedniej Gminie Brzozów.

Analizując zagadnienia infrastruktury należy stwierdzić, że Gmina Dydnia posiada słabo rozwinięta sieć kanalizacyjną, oraz na jej terenie brakuje dużej oczyszczalni ścieków. W związku z powyższym Gmina Dydnia planuje w przyszłości liczne inwestycje w celu zminimalizowania lub całkowitego zlikwidowania problemu braku infrastruktury służącej ochronie środowiska na jej terenie.

4.2. Sytuacja demograficzna.

Na dzień 31 grudnia 2007 r. gminę Dydnia zamieszkiwały 8473 osoby, w tym 4284 mężczyzn (50,5% ogółu mieszkańców) i 4189 kobiet (49.5 % ludności). Gęstość zaludnienia na terenie Gminy wynosi około 1,5 % osoby na 1km^2. Liczbę mieszkańców i średnią gęstość zaludnienia Gminy Dydnia w 2007 roku przedstawia poniższa tabela.

Tabela 1. Powierzchnia i ludność gminy Dydnia w 2007 roku

		Ludność			
Miejscowość	**Powierzchnia w km 2**	**Ogółem**	**Mężczyźni**	**Kobiety**	**na 1 km^2**
Dydnia	130,4	8205	4109	4096	1,58

Źródło: Urząd Gminy Dydnia

Poszczególne sołectwa posiadają następującą liczbę ludności:

- Dydnia (1541 mieszkańców),
- Grabówka (576),
- Jabłonica Ruska (5),
- Jabłonka (1131),
- Końskie(454),
- Krzemienna (454),
- Krzywe (454),
- Niebocko (1606),
- Niewistka (303),
- Temeszów (357),
- Obarzym (374),
- Ulucz (129),
- Witryłów (471),
- Wydrna (618).

Wykres 1. Rozkład mieszkańców w poszczególnych miejscowościach Gminy Dydnia

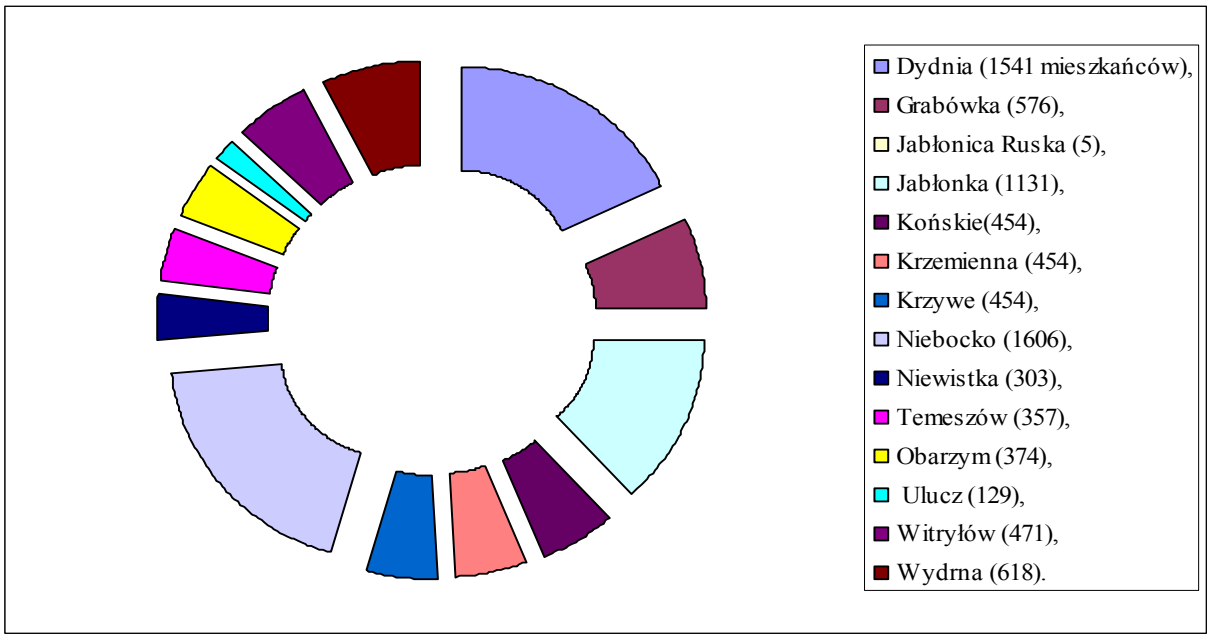

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych UG Dydnia

Gmina Dydnia jest pod względem liczby ludności trzecią (po Haczowie i Nozdrzcu) gminą w Powiecie Brzozowskim.

Tabela 2. Ludność gmin powiatu brzozowskiego w 2007 roku

Lp.	Nazwa gminy	Ludność ogółem	Kobiety od 18 roku życia	Mężczyźni od 18 roku życia	Dzieci 0-6 lat	Młodzież od 6-18 lat
1.	Brzozów w tym miasto	26 473 8036	9 817 3163	9 076 2 769	2 028 507	5 552 1597
2.	Domaradz	6 344	2 304	2 258	510	1 272
3.	**Dydnia**	**8 473**	**3 111**	**3 129**	**574**	**1 659**
4.	Haczów	9 495	3 484	3 308	649	2 054
6.	Nozdrzec	9 161	3 434	3 343	711	1 673
7.	Jasienica Rosielna	7 330	2 653	2 432	736	1 509
	Razem:	**67 413**	**24 674**	**23 456**	**5 250**	**14 033**

Źródło: Starostwo Powiatowe w Brzozowie

W populacji Gminy największą grupę stanowią mężczyźni powyżej 18 roku życia - 36,9 % ogółu mieszkańców i 50,14 % ludności powyżej 18 roku życia. Grupa kobiet powyżej 18 roku życia jest porównywalna (3111). Gminę zamieszkuje 2233 osoby poniżej 18 roku życia (26,3% ogółu ludności), w tym 1659 w wieku 6- 18 lat i 574 od 0 - 6 lat. Strukturę wiekową mieszkańców Gminy przedstawia poniży wykres.

Wykres 2. Przekrój demograficzny w gminie Dydnia w 2007 roku

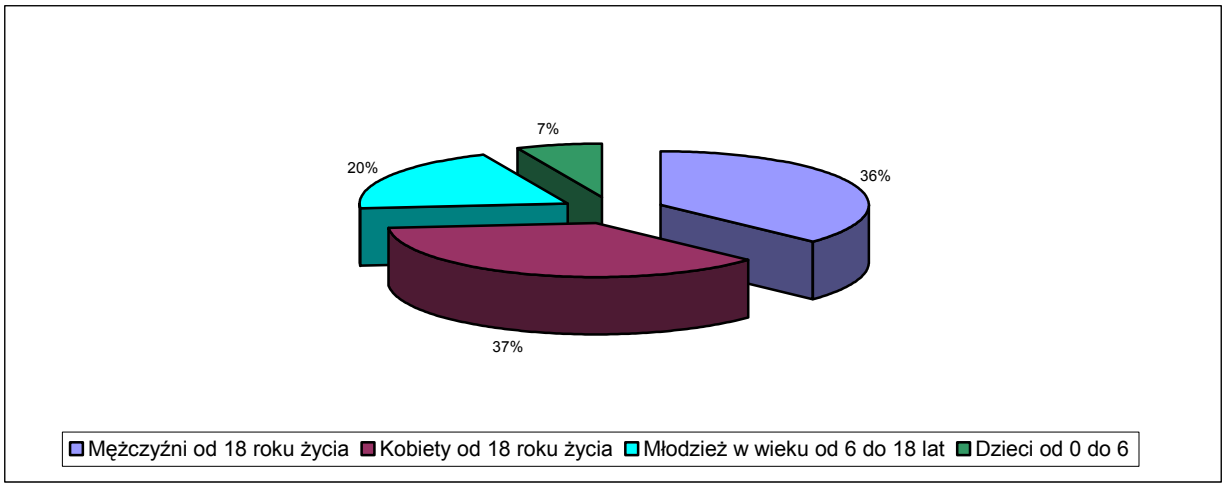

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych UG Dydnia

Przyrost naturalny w Gminie Dydnia w przeciągu 5 lat podlegał sporym wahaniom. W latach 2003 i 2005 osiągnął wartości ujemne, natomiast w pozostałych latach był dodatni, z widoczną tendencją spadkową. Rok 2004 był znaczący, gdyż przyrost naturalny osiągnął poziom + 22.

Wykres 3. Przyrost Naturalny w gminie Dydnia w latach 2003-2007

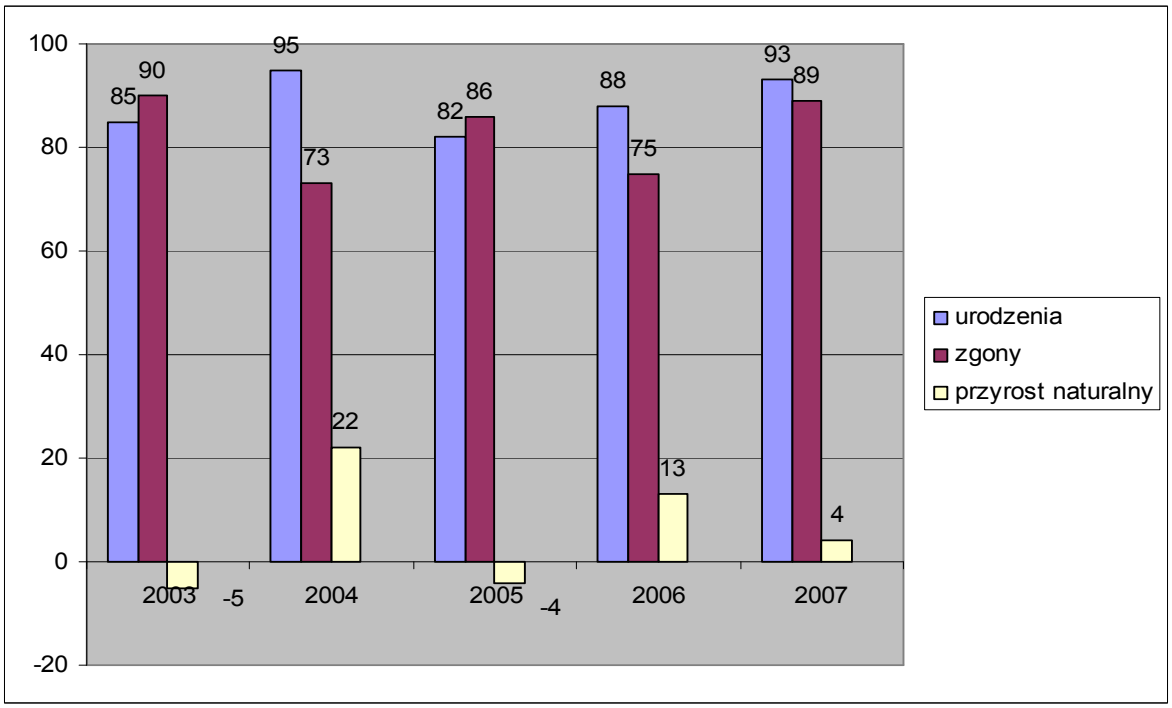

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Od 2003 roku można zaobserwować tendencję spadku liczby mężczyzn wśród mieszkańców (do 2007 roku o 100 osób). Liczba kobiet także maleje, ale w mniejszym stopniu, dlatego w 2007 roku liczba kobiet i mężczyzn prawie się wyrównała.

Wykres 4. Rozkład mieszkańców wg płci w poszczególnych latach.

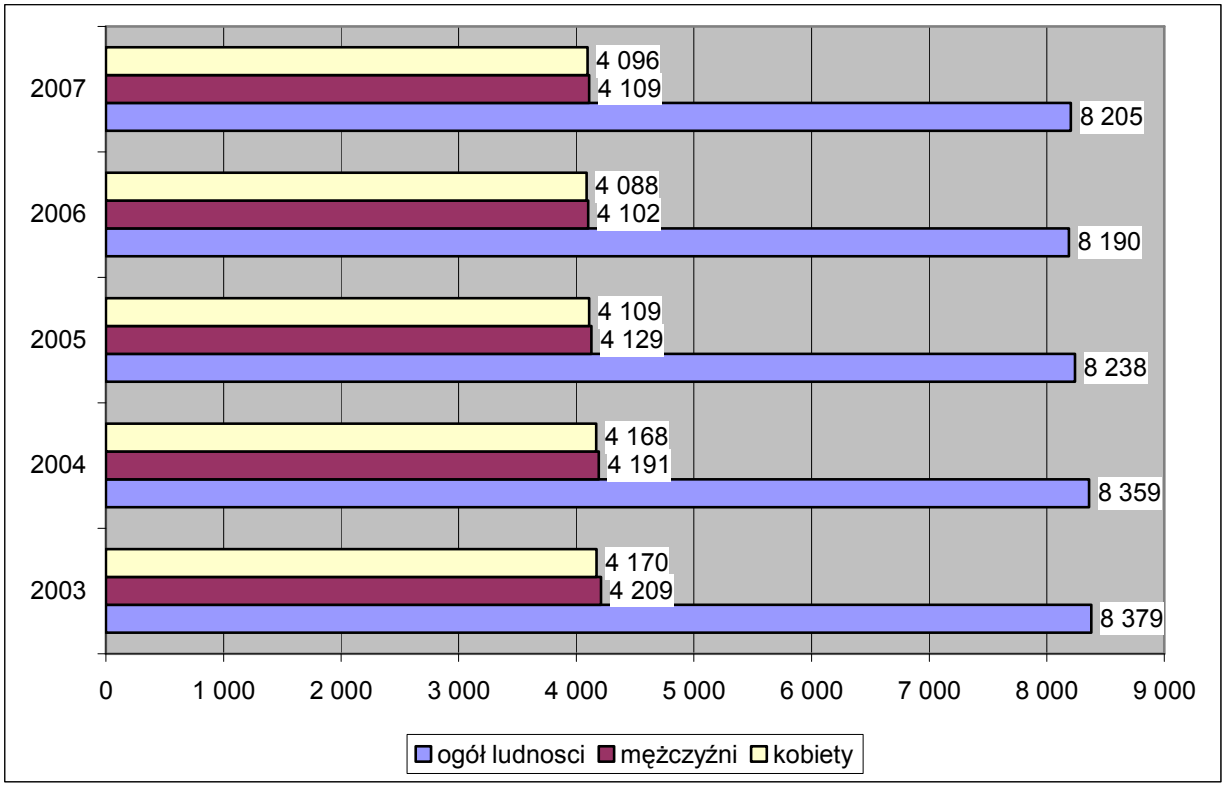

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Analiza salda migracji w Gminie Dydnia wskazuje, że od 2003 roku przyjmuje tylko wartości ujemne. Największy odpływ osób nastąpił w roku 2003 (- 49) oraz 2005 (- 32). Wyjazdy były podyktowane brakiem pracy w miejscu zamieszkania, dużym oddaleniem od ośrodków przemysłowych, co skutkowało brakiem możliwości zdobycia środków do godziwej egzystencji. Na podstawie danych z 2007 roku, wymeldowania na wieś stanowiły 2/3 wszystkich migracji, pozostała część to wymeldowania do miasta. Wymeldowania za granicę były rejestrowane jako pojedyncze przypadki. Ujemne saldo migracji ma swe źródło w zmianach stanu cywilnego i przeniesieniu się do współmałżonka oraz w migracji zarobkowej. Brak danych dotyczących faktycznej emigracji zarobkowej. Jednak na podstawie wywiadów z pracownikami GOPS można stwierdzić, że wyjazdy (w tym także za granicę) w poszukiwaniu pracy powodują „sezonowe" zmniejszenie liczby bezrobotnych. Nie jest to jednak skala na tyle duża, żeby miała istotny wpływ na zmniejszenie wydatków na pomoc społeczną, bądź łagodzenie problemów lokalnych.

Wykres 5. Migracja wewnętrzna w Gminie Dydnia w latach 2003-2007

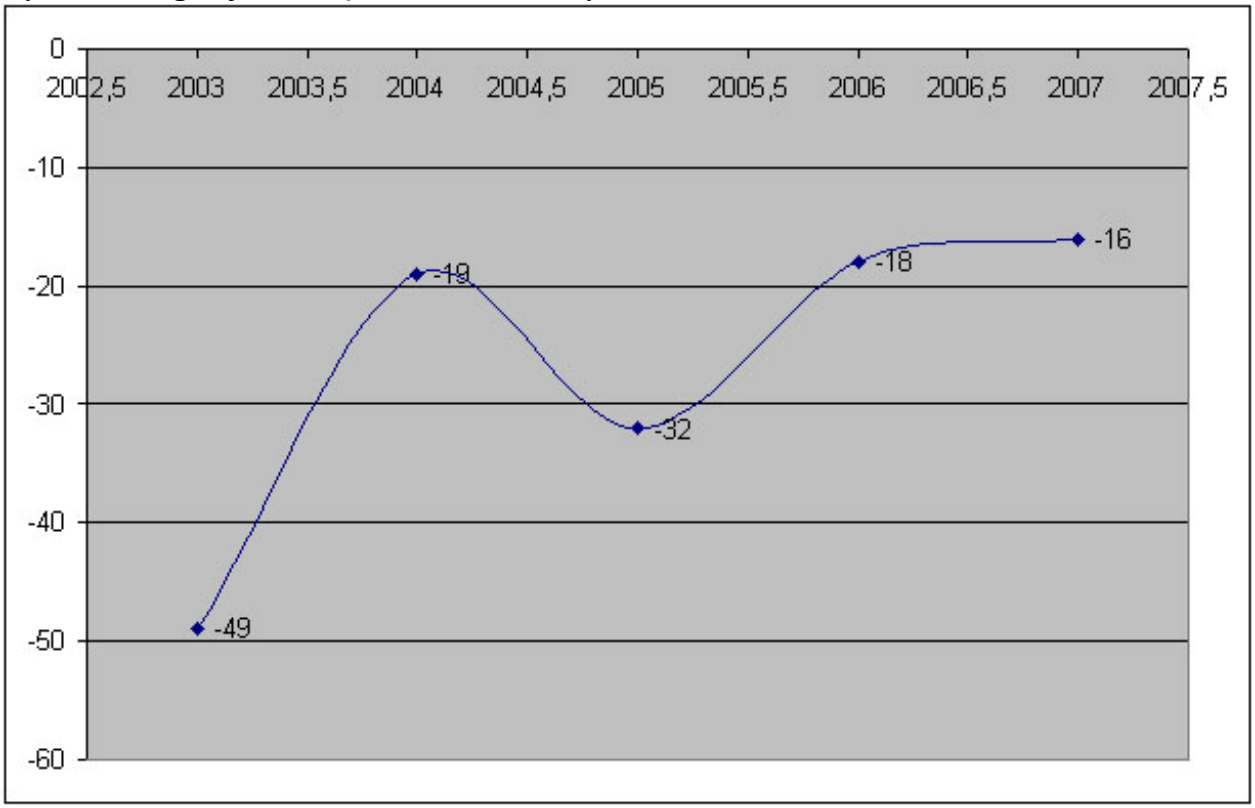

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Ludność w roku 2007 w wieku przedprodukcyjnym (14 lat i mniej), produkcyjnym i poprodukcyjnym według płci wynosi ogółem 8 205 w tym 4 109 mężczyzn i 4 096 kobiet.

W wieku przedprodukcyjnym - poniżej 15 lat, mężczyźni stanowią 770 osób, a kobiety 743, co daje w sumie 1 513. Liczba ludności w wieku produkcyjnym wynosi ogółem 5 339, 2 471 kobiet w wieku od 15-59 lat oraz i 2 868 mężczyzn w wieku od 15-64 lat. Liczba osób w wieku poprodukcyjnym to 1 353 osób, w tym 471 mężczyzn i 882 kobiet.

Tabela nr 3. Ludność Gminy Dydnia ze względu na wskaźnik obciążenia demograficznego.

Wskaźnik obciążenia demograficznego		
ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	osoba	67,4
ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym	osoba	69,4
ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	osoba	27,6

Źródło: Opracowanie na podstawie danych GUS

Ogólny przekrój społeczeństwa Gminy przedstawia się pozytywnie, ponieważ grupa osób w wieku przedprodukcyjnym i produkcyjnym stanowią 83,5 % całej populacji Gminy, w tym 18 % mieszkańców w wieku przedprodukcyjnym i 66 % w wieku produkcyjnym. Przedstawia to poniższy wykres.

Wykres 6. Ludność Gminy według ekonomicznych grup wiekowych

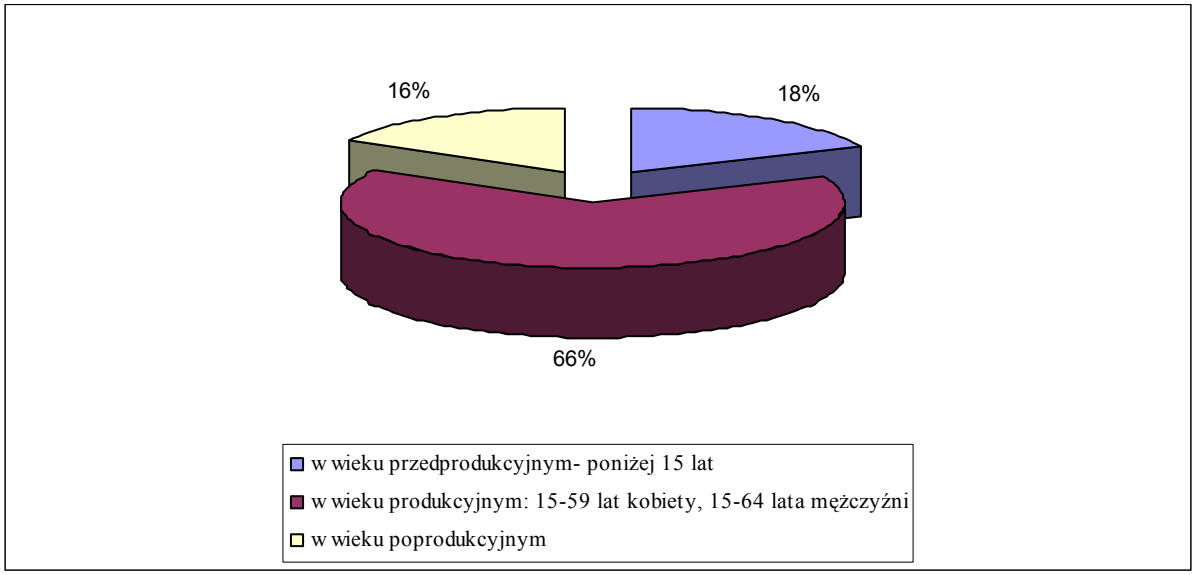

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Ludność w przedziale wiekowym od 40-tego do 60-tego roku życia stanowi 24,13 % całej społeczności Dydni. Kobiety od 40 roku życia do osiągnięcia wieku emerytalnego (60 roku życia) stanowią 22,07 % wszystkich kobiet. Mężczyźni w grupie wiekowej od 40 do 65 roku życia przeważają, ich liczba to 1214 (29,54% wszystkich mężczyzn) wg danych z 2007 roku. Osoby po 40 roku życia są szczególnie narażone na wykluczenie i dyskryminację ze względu na wiek, szczególnie na rynku pracy. Grupa takich osób z roku na rok będzie się powiększać, dlatego pożądane są zmiany w świadomości ludzi, szczególnie nastawieniu pracodawców oraz nowelizacja zapisów prawa, które docenią dojrzałych pracowników, szczególnie zaś ich wieloletnie, bogate doświadczenie.

Osoby w wieku poprodukcyjnym w stosunku do ogółu ludności stanowią 16,48 % całej populacji gminy. Przeważająca większość tej grupy (63,41 %) to osoby powyżej 70 roku życia, kobiety dominują w tym przedziale wiekowym (62,23%), natomiast w wieku produkcyjnym przeważającą grupą ze względu na płeć są mężczyźni.

Społeczność osób w podeszłym wieku powiększa się, jest to wynik żywotności osób starszych, które pochodzą z wyżu demograficznego. Stąd potrzeba zmian, czyli konieczność przygotowania odpowiedniego zaplecza instytucjonalnego, które będzie świadczyć kompleksowe usługi dla osób w podeszłym wieku, osób samotnych, które nie są w stanie samodzielnie żyć. Poniższy wykres oraz tabela obrazują przekrój wiekowy mieszkańców Gminy oraz ich podział ze względu na płeć.

Wykres 7. Ludność wg grup wieku, z podziałem na płeć

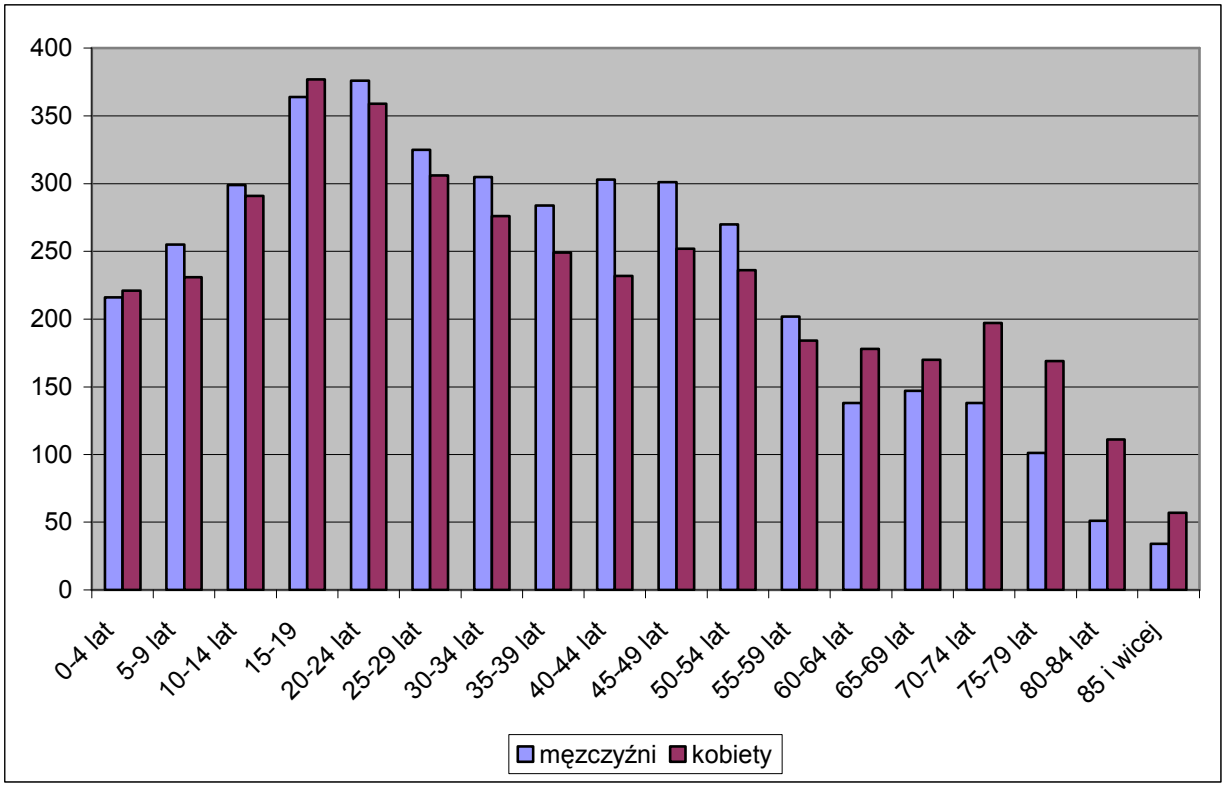

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Tabela 4. Ludność wg grup wieku, z podziałem na płeć

Ludność wg grup wieku i płci		
ogółem		
ogółem	osoba	8 205
mężczyźni	osoba	4 109
kobiety	osoba	4 096
0-4		
ogółem	osoba	437
mężczyźni	osoba	216
kobiety	osoba	221
5-9		
ogółem	osoba	486
mężczyźni	osoba	255
kobiety	osoba	231
10-14		
ogółem	osoba	590
mężczyźni	osoba	299
kobiety	osoba	291
15-19		
ogółem	osoba	741
mężczyźni	osoba	364
kobiety	osoba	377
20-24		
ogółem	osoba	735
mężczyźni	osoba	376
kobiety	osoba	359
25-29		
ogółem	osoba	631
mężczyźni	osoba	325
kobiety	osoba	306

30-34		
ogółem	osoba	581
mężczyźni	osoba	305
kobiety	osoba	276
35-39		
ogółem	osoba	533
mężczyźni	osoba	284
kobiety	osoba	249
40-44		
ogółem	osoba	535
mężczyźni	osoba	303
kobiety	osoba	232
45-49		
ogółem	osoba	553
mężczyźni	osoba	301
kobiety	osoba	252
50-54		
ogółem	osoba	506
mężczyźni	osoba	270
kobiety	osoba	236
55-59		
ogółem	osoba	386
mężczyźni	osoba	202
kobiety	osoba	184
60-64		
ogółem	osoba	316
mężczyźni	osoba	138
kobiety	osoba	178
65-69		
ogółem	osoba	317
mężczyźni	osoba	147
kobiety	osoba	170
70 i więcej		
ogółem	osoba	858
mężczyźni	osoba	324
kobiety	osoba	534
70-74		
ogółem	osoba	335
mężczyźni	osoba	138
kobiety	osoba	197
75-79		
ogółem	osoba	270
mężczyźni	osoba	101
kobiety	osoba	169
80-84		
ogółem	osoba	162
mężczyźni	osoba	51
kobiety	osoba	111
85 i więcej		
ogółem	osoba	91
mężczyźni	osoba	34
kobiety	osoba	57

Źródło: Dane GUS 2007

5. System pomocy społecznej w Gminie.

Zadania w zakresie opieki społecznej realizuje powołana przez Gminę jednostka organizacyjna, którą jest **Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej** w Dydni.

Celem działania Ośrodka jest podejmowanie działań w zakresie pomocy społecznej zmierzających do przezwyciężenia trudnych sytuacji życiowych osób i rodzin, których nie są w stanie pokonać wykorzystując własne środki, możliwości i uprawnienia oraz zapobieganie powstawaniu takich sytuacji, doprowadzenie do możliwości pełnego usamodzielnienia osób i rodzin oraz ich integracji ze środowiskiem.

Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Dydni do 2004 roku realizował zadania własne i zlecone z zakresu pomocy społecznej. Zadania własne obejmowały m.in.: wypłatę zasiłków celowych na pokrycie kosztów leczenia, leków, kosztów remontu mieszkania, zakup opału, odzieży, obuwia, dożywianie dzieci w szkole, sprawianie pogrzebu. Zadania zlecone natomiast: zasiłki stałe, zasiłki okresowe, renty socjalne, zasiłki stałe wyrównawcze, zasiłki z tytułu ochrony macierzyństwa, zasiłki stałe z tytułu opieki nad dzieckiem niepełnosprawnym, od których odprowadzane były składki emerytalno-rentowe i zdrowotne. GOPS realizował także wypłatę zasiłków rodzinnych i pielęgnacyjnych dla osób, które nie były objęte innym systemem ubezpieczenia społecznego.

Od maja 2004r. weszła w życie nowa ustawa o pomocy społecznej, na podstawie której ośrodek realizuje zadania własne Gminy, m. in. wypłatę zasiłków celowych, zasiłków okresowych, dożywianie dzieci w szkole, usługi opiekuńcze oraz zadania zlecone, tj. wypłata zasiłków stałych oraz odprowadzanie składki zdrowotnej od zasiłkobiorców nie objętych ubezpieczeniem z innego tytułu.

W 2004r. w Ośrodku został przyjęty referent do spraw świadczeń rodzinnych, który zajmuje się realizacją wypłaty świadczeń rodzinnych wraz z dodatkami, świadczeń opiekuńczych oraz zaliczki alimentacyjnej. W GOPS realizowana jest także wypłata dodatków mieszkaniowych.

Od 2007 roku Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Dydni przystąpił do realizacji obszaru A pilotażowego programu pn. „Uczeń na wsi”- pomoc w zdobyciu wykształcenia przez osoby niepełnosprawne zamieszkujące gminy wiejskie oraz gminy miejsko-wiejskie”. Adresatami programu w obszarze A są osoby niepełnosprawne, posiadające ważne orzeczenie o niepełnosprawności lub orzeczenie o stopniu niepełnosprawności, pobierające naukę w szkole podstawowej, gimnazjum lub w szkole ponadgimnazjalnej mające stałe zameldowanie na terenie gminy.

GOPS Dydnia współpracuje z:

- Powiatowym Centrum Pomocy Rodzinie w Brzozowie
- Powiatowym Urzędem Pracy w Brzozowie

- Placówkami oświatowymi z terenu Gminy
- Placówkami Służby Zdrowia
- Organizacjami społecznymi (wspólnoty "Alfa" w Przemyślu)
- Poradnią Psychologiczno-Pedagogiczną w Brzozowie
- Powiatowym Centrum Pomocy Rodzinie w Brzozowie
- Powiatowym Zespołem ds. Orzekania o Niepełnosprawności
- Domem Pomocy Społecznej w Brzozowie, filią w Orzechówce
- Domem Pomocy Społecznej w Starej Wsi
- Specjalnym Ośrodkiem Szkolno-Wychowawczym w Brzozowie
- Radą Sołecką
- PFRON, KRUS, ZUS
- Kościołem Rzymsko- Katolickim
- Policją
- Sądem Rodzinnym

GOPS Dydnia zatrudnia łącznie 11 pracowników, w tym:

- 1 kierownik
- księgowa
- 4 pracowników socjalnych- specjalistów, w tym dwóch z nich to specjaliści II stopnia
- 2 pracowników do spraw świadczeń rodzinnych
- 1 pomoc administracyjna do rozliczania dożywiania dzieci w szkołach, osób starszych i niepełnosprawnych
- 2 pracowników przygotowujących posiłki.

Personel GOPS cały czas podnosi swoje kwalifikacje. Obecnie potrzebuje szkoleń dotyczących przemocy w rodzinie, alkoholizmu, bezrobocia czyli problemów rodzin dysfunkcyjnych. Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Dydni dysponuje wystarczającą ilością pomieszczeń, posiada potrzebny sprzęt biurowy i dostateczną ilość stanowisk komputerowych podłączonych do Internetu. GOPS Dydnia spełnia wymóg 1 pracownika socjalnego przypadającego na 2 tysiące mieszkańców.

W budżecie Gminy na 2008 roku dochody zaplanowano na 21.358.561 zł, w tym na pomoc społeczną na 4.650069 zł. (to ponad ¼). Wydatki GOPS Dydnia w 2007 roku na różnego typu działania były niże - wynosiły 4 143 480,69 zł, ale wzrosły do poprzedniego roku o 459 449,48 zł. Wydatki na zadania zlecone wykazane w poniższej tabeli stanowiły 10 %, na zadania własne Gminy przeznaczono 67 % środków. Pozostała kwota została przeznaczona na świadczenia rodzinne.

Tabela 5. Zestawienie wydatków GOPS Dydnia w 2007 r.

Formy pomocy	Liczba rodzin objętych pomocą	Wartość udzielonych świadczeń w zł
I. ZADANIA ZLECONE OGÓŁEM		3 546 074,95
w tym:		(225722)
- zasiłki stałe	68	189 074
- specjalistyczne usługi opiekuńcze dla osób z zaburzeniami psychicznymi	4	24 960
- składki zdrowotne	36	11 688
- składki emerytalno-rentowe	0	0
II. ZADANIA WŁASNE OGÓŁEM		597 405,74
w tym:	902	(396674)
- zasiłki celowe	119	35 718
- zasiłki okresowe	133	120 000
- posiłki	658	190 692
- usługi opiekuńcze	15	47 737
- pokrywanie wydatków na świadczenia zdrowotne osobom bezdomnym i bez dochodu i tytułu ubezpieczenia	0	0
- zasiłek celowy (zdarzenie losowe)	3	2 527

Źródło: Ośrodek Pomocy Społecznej w Gminie Dydnia

Analizując powyższe zestawienie wydatków GOPS w 2007 roku można stwierdzić, że:

- w ramach zadań zleconych 83 % kwoty przeznaczona jest na wypłatę 68 zasiłków stałych (189 074 zł). Blisko 25 tyś. zł czterem rodzininom z przeznaczeniem na specjalistyczne usługi opiekuńcze dla osób z zaburzeniami psychicznymi. Kwota przeznaczona na zadania własne Gminy wynosiła 597 405,74 zł. Środki finansowe zostały przeznaczone na posiłki – ponad 190 tyś . zł na 658 posiłków, zasiłki okresowe – 120 tyś. zł, na usługi opiekuńcze – około 48 tyś. zł, zasiłki celowe – 35718 zł oraz zasiłki celowe przeznaczone na 3 wypadki losowe – 2527 zł.

Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej co roku ogłasza konkurs na świadczenie usług opiekuńczych w tym: specjalistycznych usług opiekuńczych na rzecz osób, które z powodu wieku, choroby lub innych przyczyn wymagają pomocy innych osób, oraz specjalistyczne usługi opiekuńcze na rzecz osób z zaburzeniami psychicznymi. Obecnie takie usługi świadczy Centrum Pielęgniarstwa Rodzinnego Stacja Opieki Medycznej w Dydni.

Wykres 8. Udział poszczególnych wydatków w ramach zadań własnych GOPS w 2007 r.

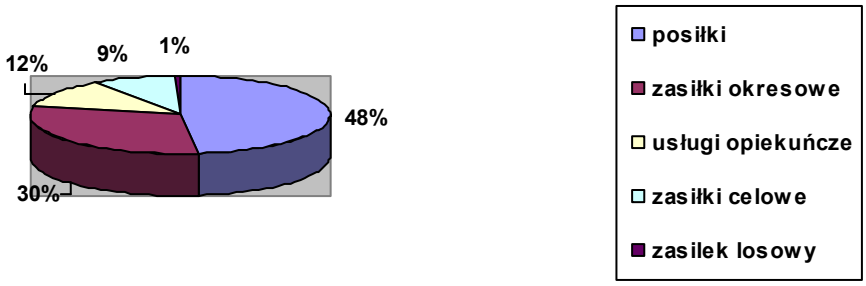

Źródło: Opracowanie własne, wg danych GOPS w Dydni

Wydatki GOPS w latach można porównać na podstawie danych z poniższej tabeli.

Tabela 6. Zestawienie wydatków GOPS Dydnia w latach 2001 - 2007 r.

Formy pomocy	Liczba rodzin objętych pomocą	Wartość udzielonych świadczeń w zł	% ogółu udzielonych świadczeń
	2001		
Zadania zlecone	360	1 082 653,60	87%
Zadania własne gminy	966	156 726	13%
OGÓŁEM 2001 r.	**1 326**	**1 239 379,60**	
	2002		
Zadania zlecone	448	1 091 235,23	80%
Zadania własne gminy	1 083	275 722,08	20%
OGÓŁEM 2002 r.	**1 531**	**1 366 957,31**	
	2003		
Zadania zlecone	285	777 434	76%
Zadania własne gminy	1 081	238 447	24%
OGÓŁEM 2003 r.	**1 366**	**1 015 881**	
	2004		
Zadania zlecone	120	1 209 165	83%
Zadania własne gminy	889	249 897	17%
OGÓŁEM 2004 r.	**1 009**	**1 459 062**	
	2005		
Zadania zlecone	63	2 275 289	84%
Zadania własne gminy	1 049	437 051	16%
OGÓŁEM 2005 r.	**1 112**	**2 712 340**	
	2006		
Zadania zlecone	70	3 231 799,12	88%
Zadania własne gminy	990	452 232,09	12%
OGÓŁEM 2006 r.	**1 060**	**3 684 031,21**	
	2007		
Zadania zlecone	70	3 546 074,95	86%
Zadania własne gminy	902	597 405,74	14%
OGÓŁEM 2007 r.	**972**	**4 143 480,69**	

Źródło: Ośrodek Pomocy Społecznej w Gminie Dydnia

Z powyższych zestawień finansowych wynika między innymi, że:

- w latach 2001 - 2007 (oprócz 2003 roku) następuje wzrost nakładów na udzielane świadczenia, w tym od 2004 roku prawie trzykrotny wzrost;
- od 2005 roku znacznie wzrosły wydatki na zadania zlecone – do 2007 prawie trzykrotnie;
- systematycznie wzrastają wydatki na zadania własne – w okresie 2001 – 2007 prawie czterokrotnie.

Tendencje te ilustruje poniższy wykres.

Wykres 9. Zestawienie wydatków GOPS Dydnia na zadania własne i zlecone na 2001-2007

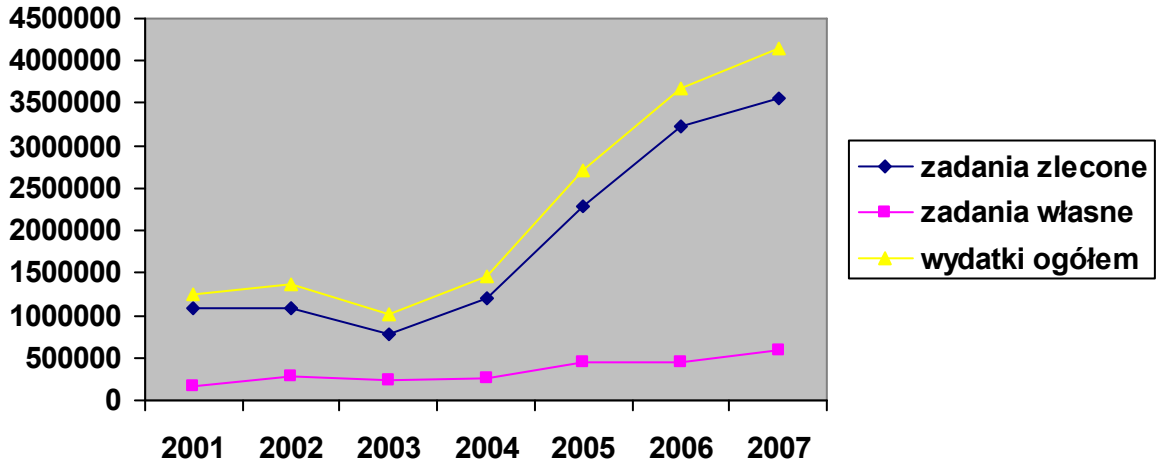

Źródło: opracowanie własne, wg danych GOPS w Dydni

Tabela 7. Ilościowe zestawienie poszczególnych rodzajów świadczeń GOPS w Dydni

Rodzaj świadczeń	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Renta socjalna	86	100	107	-	-	-	-
Zasiłki okresowe	115	218	48	178	200	168	133
Ochrona macierzyństwa	59	70	58	19	-	-	-
Dożywianie /dzieci/	680	782	536	598	710	680	658
Zasiłki stałe, wyrównawcze.	32	35	49	-	-	-	68
Zasiłki stałe – dzieci	64	65	28	25	-	-	-
Zasiłki celowe	198	219	266	190	134	197	119
Usługi opiekuńcze	21	16	16	13	15	17	15
Zasiłki rodzinne i pielęgnacyjne	31	46	44	9	-	-	-
Dodatki mieszkaniowe	123	123	76	67	62	48	-
Wyprawka szkolna	18	-	52	-	-	-	-
Zasiłki stałe	-	-	-	72	61	67	-
Świadczenia rodzinne wraz z dodatkami oraz świadczenia opiekuńcze	-	-	-	402	952	982	1114
DPS	-	-	-	-	3	6	8

Źródło: dane GOPS w Dydni

Biorąc pod uwagę liczbę rodzin objętych wsparciem GOPS w Dydni można stwierdzić, że od 2002 roku liczba ta systematycznie zmniejsza się. Znaczny spadek, bo o blisko 360 rodzin, nastąpił w 2004 roku (zmiana ustawy). Tendencje spadkowe utrzymują się do 2007 roku.

Wykres 10. Liczba rodzin korzystających z pomocy GOPS Dydni w latach 2001-2007

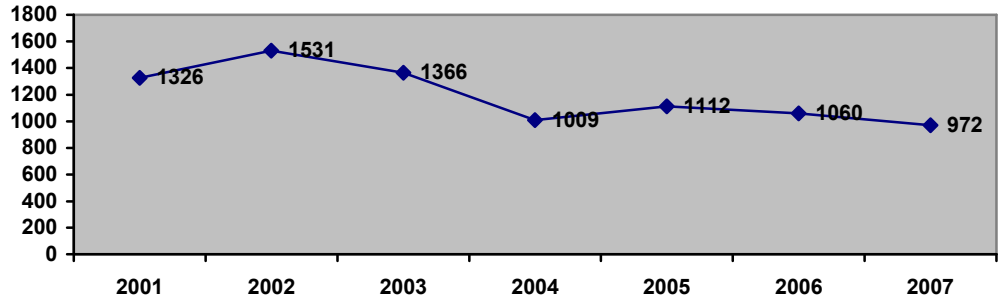

Źródło: opracowanie własne, wg danych GOPS w Dydni

Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej oprócz świadczeń pieniężnych oferuje także pomoc w załatwianiu spraw urzędowych, czyli redagowaniu pism, konsultacji z prawnikiem oraz pracę socjalną. GOPS prowadzi także cykliczne zbiórki odzieży używanej i sprzętu dla osób potrzebujących. Organizuje spotkania wigilijne dla osób starszych, spotkania z okazji Dnia Babci i Dziadka, pozyskuje żywność i rozdziela ją w partnerstwie z Centrum Pielęgniarstwa Rodzinnego.

Tabela 8 . Świadczenia niepieniężne udzielane przez GOPS Dydnia latach 2001-2007

Powody udzielenia pomocy	Liczba rodzin korzystających z pomocy					
	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Pomoc w załatwianiu spraw urzędowych	15	40	74	79	71	78
Praca socjalna	11	50	70	60	110	161
Razem	**26**	**90**	**144**	**139**	**181**	**239**

Źródło: Ośrodek Pomocy Społecznej w Gminie Dydnia

Liczba świadczeń pozafinansowych corocznie znacząco wzrasta. W latach 2002-2007 ilość udzielonej pomocy w załatwianiu spraw urzędowych wzrosła pięciokrotnie, natomiast pracy socjalnej aż piętnastokrotnie. Pozytywne tendencje ilustruje poniższy wykres.

Wykres 11. Liczba rodzin korzystających z pomocy niefinansowej GOPS Dydnia w 2001-2007

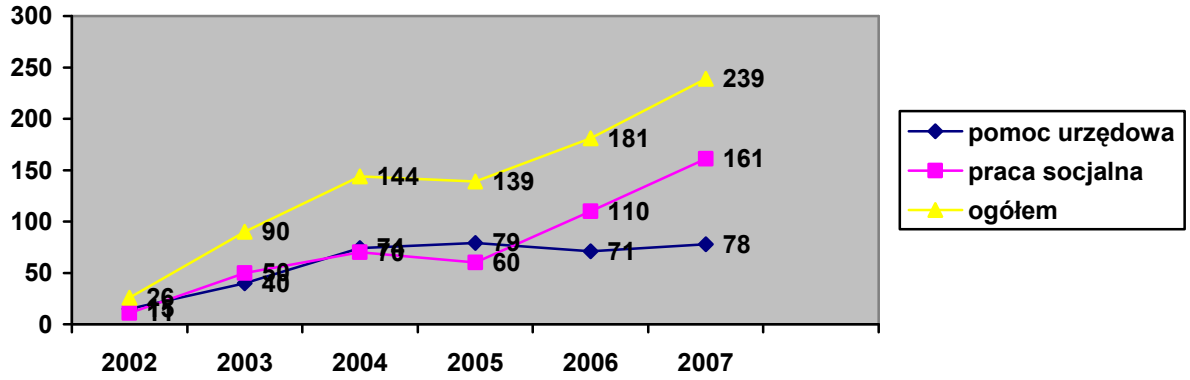

Źródło: opracowanie własne, wg danych GOPS w Dydni

5.1. Świadczenia rodzinne.

Zasiłek rodzinny jest podstawową formą wsparcia rodziny, mającą na celu częściowe pokrycie wydatków związanych z utrzymaniem dziecka.

Świadczenia rodzinne są regulowane przez poniższe akty prawne:

- Ustawa z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych (tekst jednolity Dz. U. Nr 139 poz. 992 z 2006 r. z późń. zm)
- Rozporządzenie Ministra Polityki Społecznej z dnia 2 czerwca 2005 r. w sprawie sposobu i trybu postępowania w sprawach o świadczenia rodzinne /Dz.U.Nr 105 poz.881 z późn. zm./
- Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 18 lipca 2006r w sprawie wysokości dochodu rodziny albo dochodu osoby uczącej się stanowiących podstawę ubiegania się o zasiłek rodzinny oraz wysokości świadczeń rodzinnych (Dz. U. Nr 130, poz. 903)
- Ustawa z dnia 14 czerwca 1960 r. kodeks postępowania administracyjnego /Dz.U. z 2000 r. Nr 98 poz. 1071 z późn. zm./.

5.2. Opieka nad dzieckiem i rodziną.

Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Dydni roztacza opiekę nad wszystkimi dziećmi i rodzinami, które potrzebują pomocy. Z 751 rodzin objętych opieką, większość z nich to rodziny z dziećmi.

Z zasiłków korzystają takie rodziny jak:

- rodziny wielodzietne (49 przypadków udzielania pomocy przez Gminny Ośrodki Pomocy Społecznej),
- rodziny niepełne (13 przypadków),
- dożywianie dzieci w szkołach (651 dzieci),
- z dziećmi niepełnosprawnymi i długotrwale chorymi (175 dzieci).

Udziela wsparcia socjalnego polegającego na pomocy w rozwiązywaniu konfliktów, organizacji konsultacji ze specjalistami takimi jak: psycholog, pedagog, prawnik, terapeuta, wspieranie rodziców mających problemy wychowawcze oraz problem alkoholowy. Dzięki współpracy z Powiatowym Centrum Pomocy Rodzinie w Brzozowie, Powiatowym Urzędem Pracy w Brzozowie, placówkami oświatowymi z terenu gminy, placówkami Służby Zdrowia, organizacjami społecznymi (wspólnoty "Alfa" w Przemyślu), poradnią Psychologiczno-Pedagogiczną w Brzozowie, Domem Pomocy Społecznej w Brzozowie, filią w Orzechówce, Domem Pomocy Społecznej w Starej Wsi, Specjalnym Ośrodkiem Szkolno-Wychowawczym w Brzozowie, Kościołem Rzymsko- Katolickim, Policją i Sądem Rodzinnym, rodziny dysfunkcyjne, mające problemy z komunikacją, radzeniem sobie z emocjami, którym brak umiejętności w sprawnym prowadzeni gospodarstwa domowego mogą otrzymać potrzebne wsparcie. Oprócz tego pracownicy GOPS w ramach pracy socjalnej prowadzą interwencje w celu ochrony dzieci przed negatywnymi zjawiskami zachodzącymi w rodzinie; prowadzą rozmowy mające na celu wzmocnienie poczucia odpowiedzialności za własną sytuację życiową, los dzieci oraz zmianę stylu wychowania dzieci w razie problemów; dostarczają wiedzę i rozmawiają na temat prawidłowego wypełniania obowiązków rodziców.

W przypadku problemów szkolnych dzieci, młodzieży organizowane są spotkania mające na celu zmianę postępowania, wyznaczanie celów życiowych, które mają wpłynąć na polepszenie sytuacji materialno- bytowej w stosunku do rodziców, czyli zapobiec zjawisku dziedziczenia biedy. Pomocą objęte są także dzieci z rodzin niepełnych oraz dzieci dotknięte „eurosieroctwem”, których rodzice wyjeżdżają za granicę w celach zarobkowych powierzając wychowanie dziadkom lub innym krewnym. Brak jest danych ile takich dzieci jest w gminie, ponieważ emigracja zarobkowa nie jest ewidencjonowana, a zjawisko nie jest ujawniane. O istnieniu tego problemu może świadczyć fakt występowania problemów opiekuńczo-wychowawczych. Do opieki nad dzieckiem i rodziną włączają się także: Samorząd Gminy, szkoły, przedszkole, organizacje charytatywne, kościół, policja, ośrodki zdrowia, ponadto rady sołeckie, sołtysi, ochotnicze straże pożarne. GOPS czynnie współpracuje z Bankiem Żywności oraz Caritasem. Brak na terenie gminy świetlic socjoterapeutycznych oraz punktu konsultacyjnego, gdzie mogliby przyjmować prawnik, psycholog czy terapeuta.

5.3. Powody udzielania pomocy społecznej.

Ustawa o pomocy społecznej określa, komu przysługuje prawo do świadczeń z pomocy społecznej. Świadczenia te przysługują:

- osobom posiadającym obywatelstwo polskie mającym miejsce zamieszkania i przebywającym na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej;
- cudzoziemcom mającym miejsce zamieszkania i przebywającym na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej na podstawie zezwolenia na osiedlenie się, zezwolenia na pobyt rezydenta długoterminowego Wspólnot Europejskich, zezwolenia na zamieszkanie na czas oznaczony udzielonego w związku z okolicznością, o której mowa w art. 53 ust. 1 pkt 13 ustawy z dnia 13 czerwca 2003 r. o cudzoziemcach (Dz.U. Nr 128, poz. 1175, z późn. zm.), zgody na pobyt tolerowany lub w związku z uzyskaniem w Rzeczypospolitej Polskiej statusu uchodźcy;
- mającym miejsce zamieszkania i przebywającym na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej obywatelom państw członkowskich Unii Europejskiej, państw członkowskich Europejskiego Porozumienia o Wolnym Handlu (EFTA) - stron umowy o Europejskim Obszarze Gospodarczym lub Konfederacji Szwajcarskiej oraz członkom ich rodzin w rozumieniu art. 2 pkt 4 ustawy z dnia 14 lipca 2006 r. o wjeździe na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, pobycie oraz wyjeździe z tego terytorium obywateli państw członkowskich Unii Europejskiej i członków ich rodzin (Dz.U. Nr 144, poz. 1043), posiadającym prawo pobytu lub prawo stałego pobytu na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej.

W Gminie Dydnia, analogicznie do ogólnej tendencji w kraju, największym palącym problemem jest ubóstwo - 413 rodzin skorzystało z tego powodu z pomocy społecznej w 2007 roku. Od 2002 roku można zaobserwować znaczy wzrost liczny rodzin korzystających ze wsparcia GOPS z tego powodu. Od 2004 roku liczba ta spada, co ilustruje poniższy wykres.

Wykres 12. Liczba rodzin korzystających ze wsparcia GOPS z powodu ubóstwa w 2000-2007

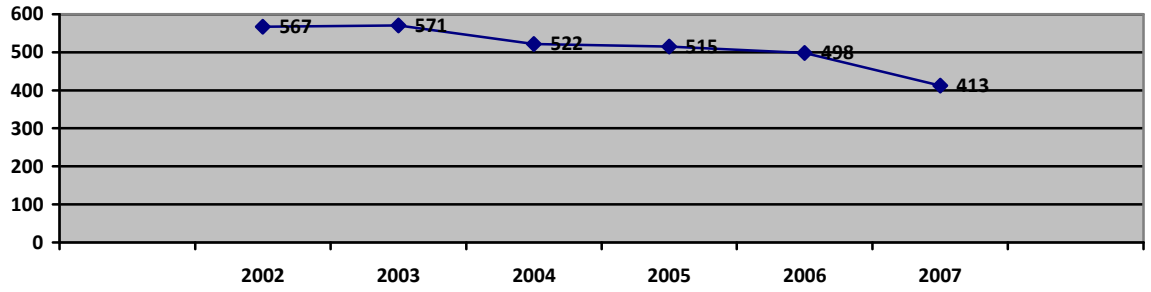

Źródło: opracowanie własne wg danych GOPS w Dydni

Drugim poważnym problemem mieszkańców Gminy jest bezrobocie - z tego tytułu w 2007 roku wspieranych było przez GOPS 383 rodziny. Od 2003 roku liczba rodzin wspieranych z tego powodu malała do poziomu poniżej 400 rodzin.

Wykres 13. Liczba rodzin korzystających ze wsparcia GOPS z powodu bezrobocia

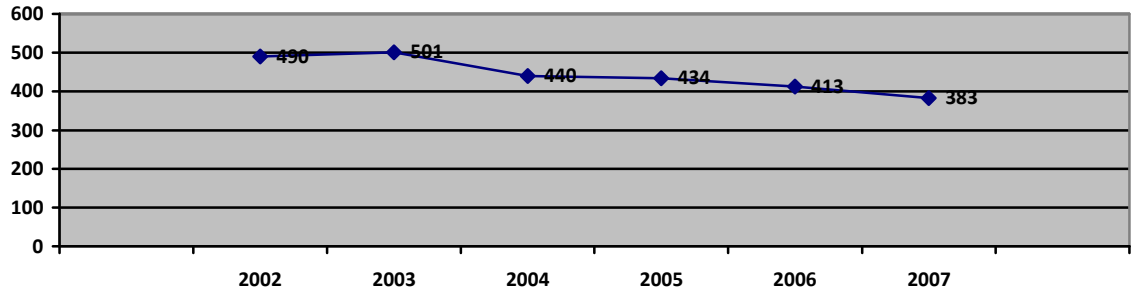

Źródło: opracowanie własne wg danych GOPS w Dydni

Trzecią liczną grupę beneficjentów pomocy społecznej stanowią osoby długotrwale chore – 219 rodzin wspieranych w 2007 roku. W tej grupie także widać spadek liczby wspieranych.

Wykres 14. Liczba rodzin korzystających ze wsparcia GOPS z powodu długotrwałej choroby

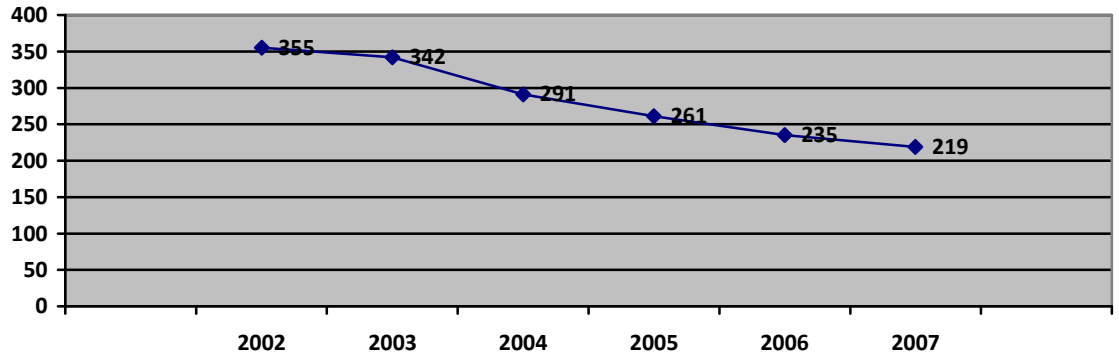

Źródło: opracowanie własne wg danych GOPS w Dydni

Osoby niepełnosprawne są również liczną grupą -133 osoby. Rodziny bezradne w sprawach opiekuńczo-wychowawczych to 62 środowiska. Rodziny wielodzietne wymagające pomocy to 49 jednostek. Dotkliwym problemem jest alkoholizm, który dotyka bardzo wiele rodzin, lecz o pomoc z tego tytułu zwróciło się tylko 18 rodziny. Koniecznej pomocy wymaga 13 rodzin niepełnych, które borykają się z trudną sytuacją finansowa. Poniższa tabela ukazuje powody udzielania wsparcia oraz liczbę klientów, którzy z niej skorzystali. W większości przypadków liczba odbiorców pomocy wzrosła.

*Tabela 9. Powody udzielania pomocy społecznej rodzinom w Gminie Dydnia 2001-2007**

POWÓD TRUDNEJ SYTUACJI ŻYCIOWEJ	LICZBA RODZIN KORZYSTAJĄCYCH Z POMOCY						
Lata	**2001**	**2002**	**2003**	**2004**	**2005**	**2006**	**2007**
UBÓSTWO	405	567	571	522	515	498	413
BEZROBOCIE	18	490	501	440	413	434	383
NIEPEŁNOSPRAWNOŚĆ	2	127	135	113	149	149	133
RODZINA NIEPEŁNA	33	36	32	23	16	15	13
CHOROBA DŁUGOTR.	4	355	342	291	261	235	219
WIELODZIETNOŚĆ	188	85	90	94	75	50	49
POTRZEBA OCHRONY MACIERZYNSTWA	80	70	58	19	-	-	0
BEZRADNOŚC OP.-W.	221	121	122	117	91	65	62
BEZDOMNOŚĆ	-	3	3	0	-	1	0
ALKOHOLIZM	12	9	45	11	20	21	18
TRUDNOŚCI SPOŁ. PO OPUSZCZENIU ZAKŁADU KARNEGO	1	1	1	1	2	0	0

**jedna rodzina może korzystać z pomocy z kilku różnych powodów* *Źródło: dane GOPS Dydnia*

6. Szczegółowe informacje o Gminie - analiza obszarów integracji społecznej.

6.1 Warunki życia i sytuacja materialna gospodarstw domowych.

Gospodarstwo domowe jest rozumiane jako związek ludzi wspólnie mieszkających i podejmujących decyzje finansowe. Podstawowym warunkiem istnienia gospodarstwa domowego jest zarabianie pieniędzy przez przynajmniej jednego z domowników. Domownicy pracujący sprzedają swoje kwalifikacje na rynku, które traktowane są przez przedsiębiorstwo jako ich osobowe czynniki produkcji i w zamian za świadczone usługi otrzymują wynagrodzenie. Wynagrodzenie to w największym stopniu wydawane jest na bieżące wydatki takie jak; żywność, opłaty i rachunki, koszty eksploatacji, odzież, usługi zdrowotne. W drugiej kolejności wynagrodzenie przeznaczone jest na wypoczynek, rozrywkę, dodatkowe dobra trwałego użytkowania (np. samochód, meble itp.). Po zaspokojeniu tych potrzeb, jeśli pozostaje pewna część wynagrodzenia to lokowana jest w banku, w celu powiększenia danej kwoty na poważniejsze zakupy w przyszłości (np. domu, samochodu) lub zabezpieczenia się przed nieprzewidzianymi wydatkami.

Analizując gospodarstwa domowe w Gminie Dydnia, można wyróżnić trzy największe grupy domostw:

- gospodarstwa jednorodzinne 4 i więcej osobowe, które stanowią 40,05% wszystkich gospodarstw domowych- rodziny wielodzietne, które sprzyjają rozwojowi państwa dzięki wychowywaniu nowego pokolenia odradzając społeczeństwo a jako konsumenci napędzając gospodarkę krajową. Takie rodziny bardzo często borykają się z brakiem dostatecznych środków finansowych na utrzymanie. Nie są w stanie spełnić podstawowych potrzeb, których zaspokojenie stanowi podstawę egzystencji.

- gospodarstwa nierodzinne 1 osobowe, które stanowią 16,6% wszystkich gospodarstw domowych - współczesny świat ma tendencje do intensywnej atomizacji, ponieważ procesy zachodzące w sferze gospodarki implikują życie w pojedynkę. Wymóg mobilności w pracy, stawianie jednostki na rozwój osobisty i zawodowy, absorbuje czas zarezerwowany do tej pory na życie prywatne. Przestrzeń prywatna ogranicza się jedynie do zaspokajania potrzeby snu i konsumpcji, na drugiego człowieka brak już czasu.

- gospodarstwa jednorodzinne 2 osobowe, stanowią 15,4% wszystkich gospodarstw domowych. Są to głównie bezdzietne małżeństwa, które ze względu na niestabilną gospodarkę, chwiejność zatrudnienia, dyskryminację matek nie mogą pozwolić sobie na posiadanie potomstwa lub rodzice samotnie wychowujący dziecko.

Gospodarstwa o mniejszym znaczeniu to:

- gospodarstwa dwurodzinne wynikają głównie z warunków mieszkaniowych, gdzie młode małżeństwa mieszkają z rodzicami z powodu braku możliwości wynajęcia lub zakupu własnego lokum.

- gospodarstwa jednorodzinne 3 osobowe, które we współczesnym świecie są bardzo popularnym modelem rodziny, na który składa się małżeństwo z jednym dzieckiem. Często jest to podyktowane warunkami lokalowymi, względami ekonomicznymi oraz sztywnymi formami zatrudnienia, które dyskryminują matki. Gospodarstwa nierodzinne stanowią 25,76 % wszystkich gospodarstw domowych

Tabela 10. Rodzaje gospodarstw w Gminie Dydnia

Ogółem	**2 137**
jednorodzinne ogółem	1 463
jednorodzinne 2 osobowe	329
jednorodzinne 3 osobowe	278
jednorodzinne 4 i więcej osób	856
dwurodzinne	285
trzy i więcej rodzinne	12
nierodzinne ogółem	377
nierodzinne 1 osobowe	355
nierodzinne 2 osobowe	16
nierodzinne 3 osobowe	3
nierodzinne 4 i więcej osobowe	3

Źródło: Dane GUS

Wykres 15. Rodzaje gospodarstw domowych wg Spisu Powszechnego z 2002 roku.

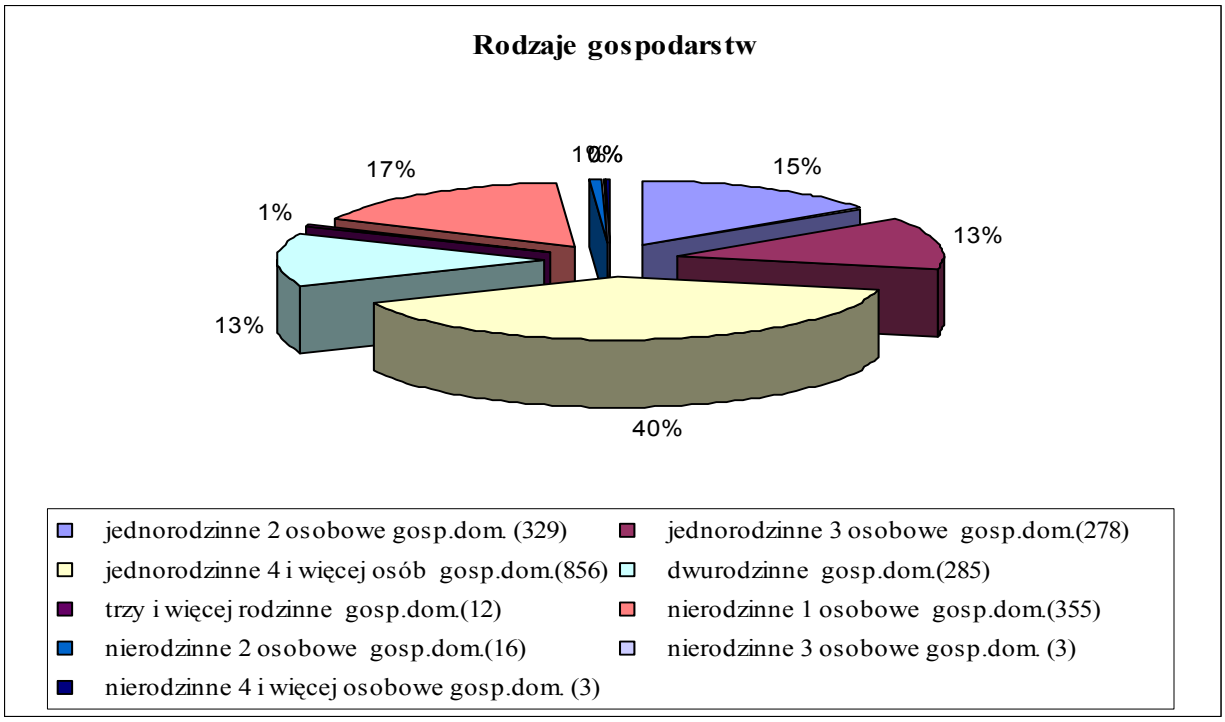

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Najwięcej rodzin utrzymuje się z emerytur pracowniczych – 486. Drugim źródłem utrzymania są renty z tytułu niezdolności do pracy – 355. Dopiero na trzecim i czwartym miejscu wśród źródeł dochodu jest praca – dla 348 rodzin praca poza rolnictwem w sektorze publicznym, dla 313 poza rolnictwem w sektorze prywatnym. 112 rodzin utrzymuje się z pracy w swoim gospodarstwie rolnym. Tyle samo rodzin – 112, utrzymuje się z renty rodzinnej. 72 rodziny utrzymują się z innych źródeł niezarobkowych, 49 z zasiłku dla bezrobotnych, 31 z zasiłku z pomocy społecznej, 20 z renty socjalnej.

Łącznie dla 823 rodzin źródłem dochodu jest praca, a dla 1275 rodzin są źródła niezarobkowe. Biorąc pod uwagę liczbę mieszkańców w wieku produkcyjnym proporcja ta jest niekorzystna.

Wykres 16. Rodzaje źródeł utrzymania według liczby rodzin

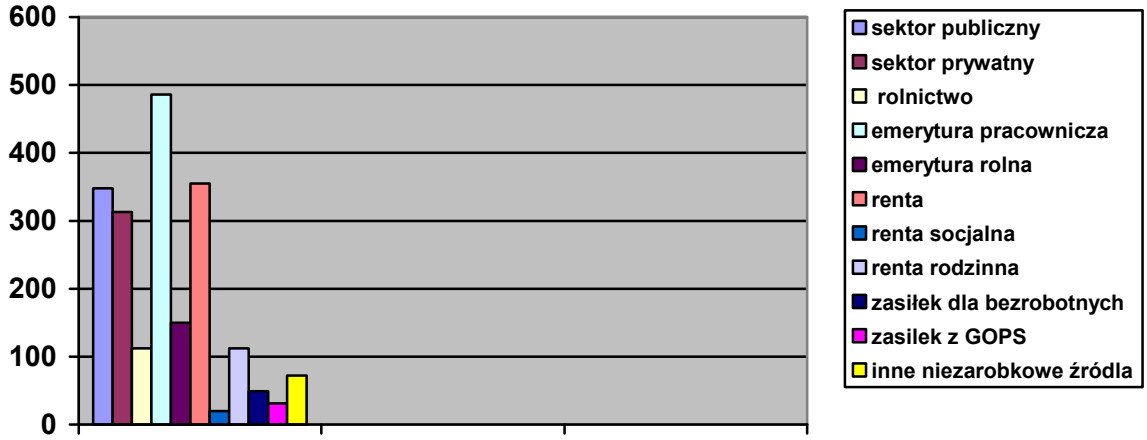

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Przeciętne wydatki na 1 osobę w województwie Podkarpackim wynosiły w 2007 roku 593,16 zł. Średnia ta nie oddaje sytuacji poszczególnych Gmin. Liczba produktu krajowego brutto na 1 mieszkańca w województwie podkarpackim, jednym z najbiedniejszych województw, w stosunku do produktu krajowego brutto w skali kraju wyniosła zaledwie 3,8 %.

W Gminie Dydnia dochód na 1 mieszkańca w 2007 roku wynosił 207,4 zł. Co sytuowało gminę na średnim poziomie w skali innych gmin wiejskich na Podkarpaciu.

6.2. Warunki mieszkaniowe gospodarstw domowych.

Rozwój sfery mieszkaniowej jest istotny dla podniesienia poziomu życia mieszkańców czyli tworzenie możliwie jak najlepszych walorów użytkowych zamieszkania, działalności gospodarczej, usług społecznych, komunalnych, administracyjnych, zagospodarowania przestrzennego, środowiska przyrodniczego i dziedzictwa kulturowego.

Gmina w 2007 roku dysponowała 2 101 mieszkaniami, na które składały się 8 308 izb, o łącznej powierzchni 164 244 m2. Przeciętna wielkość mieszkania to 78,17 m2, gdzie na 1 osobę przypadało 20,01 m2. Około 98,52 % mieszkań było własnością osób fizycznych, na pozostałe 1,5 % składały się pomieszczenia należące do gminy, zakładów pracy i pozostałych podmiotów, gmina nie posiada wolnych mieszkań socjalnych.

W roku 2007 oddano do użytku 33 budynki mieszkalne oraz 3 niemieszkalne, o łącznej powierzchni 3 280 m2. Dzięki temu przybyło 148 izb mieszkalnych.

Na tle całego powiatu Brzozowskiego Gmina Dydnia oddała do użytku 23,07 % mieszkań.

Tabela 11. Podział zasobów mieszkaniowych w Gminie Dydnia.

Zasoby mieszkaniowe wg form własności		
ogółem		
mieszkania	miesz.	2 101
izby	izba	8 308
powierzchnia użytkowa	m2	164 244
zasoby gmin (komunalne)		
mieszkania	miesz.	19
izby	izba	61
powierzchnia użytkowa	m2	1 228
zasoby zakładów pracy		
mieszkania	miesz.	7
izby	izba	34
powierzchnia użytkowa	m2	952
zasoby osób fizycznych		

mieszkania	miesz.	2 070
izby	izba	8 189
powierzchnia użytkowa	m2	161 389
zasoby pozostałych podmiotów		
mieszkania	miesz.	5
izby	izba	24
powierzchnia użytkowa	m2	675
Mieszkania wyposażone w instalacje techniczno-sanitarne		
ogółem		
wodociąg	miesz.	1 860
ustęp spłukiwany	miesz.	1 366
łazienka	miesz.	1 538
centralne ogrzewanie	miesz.	1 067
gaz sieciowy	miesz.	1 487

Źródło: Opracowanie na podstawie danych GUS

Zabudowa mieszkaniowa w gminie w 70 % posiada sieć gazową, 88 % mieszkań jest podłączonych do wodociągu, 65 % mieszkań posiada kanalizację, 73 % ma łazienkę, a 50 % centralne ogrzewanie.

Wykres 17. Mieszkania wyposażone w instalacje techniczno-sanitarne na terenie Gminy

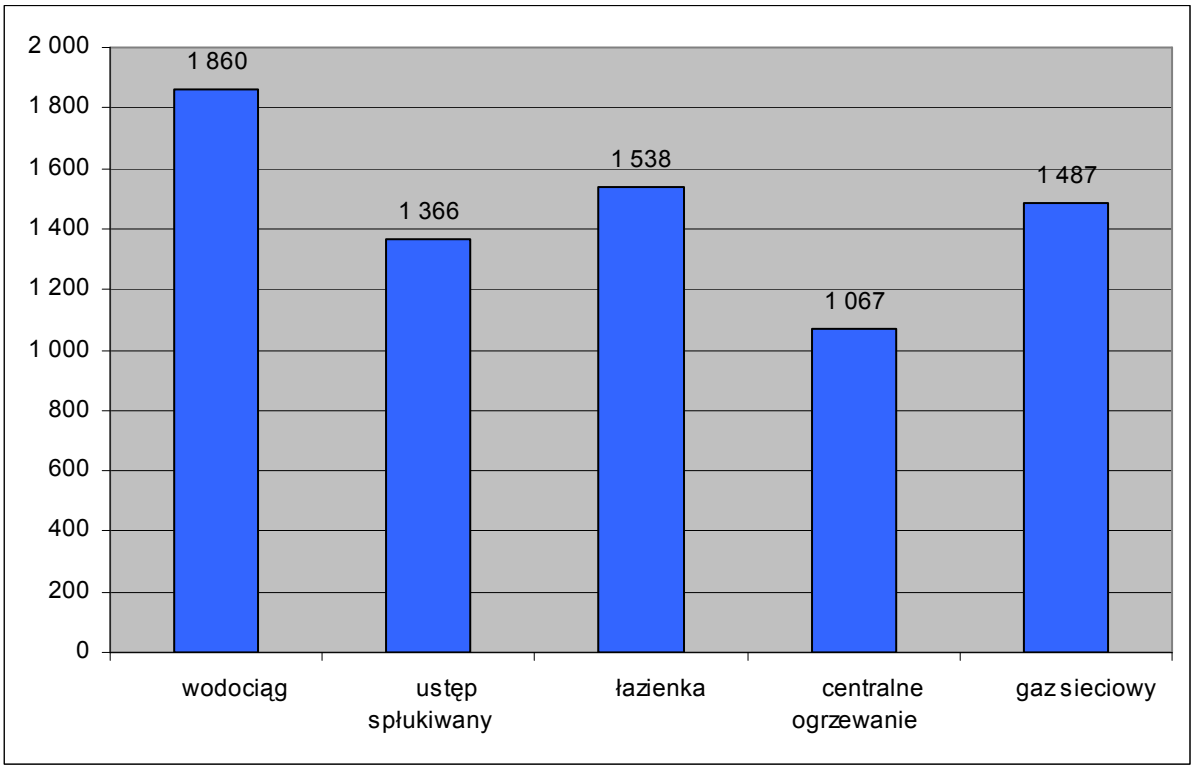

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

6.3. Praktyki religijne.

Religia spełnia ważne funkcje społeczne szczególnie wśród społeczności lokalnej. Przejawia się w różnych formach jako siła spajająca społeczeństwo. Zapewnia wspólne przekonania, wartości i normy, na podstawie, których ludzie mogą budować wspólną tożsamość. Jest spoiwem społecznym, które wiąże grupę, oferując jej wspólny system wartości. Religia udziela zadawalających odpowiedzi na fundamentalne pytania o ludzką egzystencję i ludzkie cele w życiu. Podejmuje istotne dla człowieka kwestie dotyczące życia i śmierci, określa jego sens życia. Pełni także funkcję kontrolera społecznego. Przekonania religijne są podbudową dla norm społecznych. Dlatego większość regulacji prawnych ma zarówno wymiar moralny jak i prawny. Wyznanie zapewnia wielu ludziom wsparcie emocjonalne i psychiczne, które pozwala im odnaleźć się w otaczającej, niestabilnej rzeczywistości.

W Gminie Dydnia istnieje 6 Parafii rzymsko-katolickich:

- Parafia pw. Michała Archanioła i Św. Anny w Dydni, do której należą miejscowości: Dydnia, Krzywe, Krzemienna, Obarzym, Temeszów,
- Parafia pw. Nawiedzenia Najświętszej Marii Panny w Grabówce, w skład której wchodzą: Grabówka, Lalin,
- Parafia pw. Jana Kantego w Niebocku, obejmująca miejscowość Niebocko,
- Parafia pw. Przemienienia Pańskiego w Końskiem, której podlegają miejscowości: Końskie, Witryłów,
- Parafia pw. Najświętszego Serca Jezusa w Borownicy, skupia miejscowości: Borownica, Ulucz
- Parafia pw. Matki Boskiej Częstochowskiej w Jabłonce, obejmuje miejscowości: Jabłonka, Wydrna.

Parafie pełnią rolę integrującą społeczność mieszkańców gminy Dydnia, budując poczucie wspólnoty i przynależności społecznej. Umożliwiają spotkanie z sacrum i drugim człowiekiem oraz inicjują wspólne działania. W gminie dominuje głównie wiara rzymsko-katolicka, inne wyznania występują sporadycznie. Fakt ten nie powoduje konfliktów na tle religijnym.

6.4. Kultura. Tradycje i dorobek Gminy.

Kultura najczęściej rozumiana jest jako całokształt duchowego i materialnego dorobku społeczeństwa. Kultura to również charakterystyczne dla danego społeczeństwa wzory postępowania. Organizacją życia kulturalnego na terenie Gminy Dydnia zajmują się między innymi Gminny Ośrodek Kultury, Bibliotek, Promocji i Wypoczynku, szkoły, rady sołeckie, koła gospodyń wiejskich, straże pożarne i inne stowarzyszenia. Organizują one m.in.cykliczne imprezy kulturalne w Gminie Dydnia:

- Dożynki Gminne,
- Mikołajkowe Debiuty (Przegląd Piosenki Dziecięcej),
- Międzynarodowy Festiwal Dziecięcych Zespołów Folklorystycznych w Niebocku
- Turnieje sportowe,
- Międzygminny Przegląd Piosenki Turystycznej „Śpiewaj razem z nami",
- Obchody Dnia Babci i Dziadka,
- Zawody sportowo-pożarnicze,
- Wigilie wiejskie,
- Uroczystości okolicznościowe z okazji 3 Maja i 11 Listopada.

Folklor w Gminie Dydnia

Gmina słynie z żywo rozwiniętej twórczości ludowej. W Jabłonce mieszka znana artystka ludowa Janina Zubel, której pisanki zdobywały laury w wielu konkursach wielkanocnych. Pani Hermina Zubel z Niebocka jest laureatką konkursów poezji ludowej. We wsi Krzywe mieszka Henryk Cipora – rzeźbiarz, malarz, którego dzieła (głównie płaskorzeźby pasyjne) znajdują się w wielu kościołach archidiecezji przemyskiej. Tradycje muzyczne kultywuje kapela i zespół śpiewaczy „Przepióreczka" - powstały w Niebocku, a związany z GOKBPiW w Dydni.

Młodzieżowy Zespół Pieśni i Tańca działający przy Gminnym Ośrodku Kultury, Bibliotek, Promocji i Wypoczynku w Dydni, obecnie przy Gimnazjum w Niebocku, pracuje i tańczy od czterech lat. Zespół w swoim repertuarze prezentuje narodowe tańce polskie (Mazurek, Polonez, Krakowiak), tańce przeworskie, lasowiackie oraz tańce łemkowskie.

Kapela ludowa „PRZEPIÓRECZKA"

Kapela Ludowa „Przepióreczka" powstała w 1986 roku w Niebocku i od tego też roku pracuje i działa przy GOKBPiW w Dydni. Reprezentuje folklor Pogórza Dynowskiego, Ziemi Rzeszowskiej i Krośnieńskiej. W roku 2002 Kapela dokonała drugiego nagrania w Polskim Radio Rzeszów, czego owocem jest płyta z melodiami, przyśpiewkami i piosenkami ludowymi. Obecnie Kapela występuje w imprezach miejscowych, gminnych, wojewódzkich i międzywojewódzkich. Swoimi występami uświetnia imprezy takie jak: Dni Polańczyka, Dni Dydni, Dni Brzozowa, Dni Wiśniowej i Wielopola Skrzyńskiego, Jarmarki Folklorystyczne. Występuje w przeglądach Kapel Ludowych corocznie organizowanych w poszczególnych gminach Powiatu Brzozowskiego. Bierze też udział w plebiscycie ogłoszonym przez Polskie Radio Rzeszów na najpopularniejszą kapelę miesiąca. Swoimi występami uświetnia corocznie organizowane spotkania z okazji Dnia Babci i Dziadka, Dni Seniora, Dzień Matki.

Orkiestra dęta

Koncertuje na terenie Gminy, powiatu i województwa. Na gościnnych występach była również w Marhańu na Słowacji. Swoimi występami uświetnia imprezy i uroczystości organizowane na terenie Gminy, bierze również udział w przeglądach i koncertach organizowanych w gminach ościennych.

Teatr „PRZYGODA"

Działający przy GOKBPiW w Dydni, wielokrotnie nagradzany i wyróżniany na przeróżnych konkursach i festiwalach teatralnych. W 1995 roku teatr zadebiutował sztuką „Szelmostwa lisa Witalisa", bajką znaną i lubianą, a przede wszystkim doskonale zagraną przez dzieci pierwszy raz występujące na scenie. Miało to miejsce w I Międzygminnym Przeglądzie Teatrów Dziecięcych w Niebocku. Inne zdobyte przez teatr nagrody i wyróżnienia to: „złoty bies" za sztukę „Pchła Szachrajka" i „Z Babą Jagą na ty". Jeszcze bardziej prestiżową nagrodę „Puchar uśmiechu" teatr zdobył na międzywojewódzkim przeglądzie teatrów dziecięcych w Krośnie.

Od 2001 roku teatr corocznie wystawia przedstawienia jasełkowe, w których bierze udział bardzo liczna grupa dzieci i młodzieży.

6.5. Sport i rekreacja

Infrastruktura rekreacyjno-wypoczynkowa stanowi element o kluczowym znaczeniu z punktu widzenia możliwości sposobów spędzania wolnego czasu.

W Gminie Dydnia nie ma pełnowymiarowych sal gimnastycznych, aczkolwiek wszystkie szkoły (z wyjątkiem Temeszowa, Krzemiennej i Witryłowa) mają sale gimnastyczne z nowoczesnym wyposażeniem.

W Gminie działają kluby sportowe:

- Ludowy Klub Sportowy „Zryw" Dydnia;
- Ludowy Klub Sportowy „Viktoria" Niebocko;
- Uczniowski Klub Sportowy „Olimpijczyk" przy Szkole Podstawowej Dydni;
- Uczniowski Klub Sportowy „Sokół" przy Gimnazjum w Dydni;
- Uczniowski Klub Sportowy „Pionier" przy Gimnazjum w Niebocku;
- Uczniowski Ludowy Klub Sportowy „Grabowianka" w Grabówce;
- Uczniowski Klub Sportowy „Błyskawica" przy Szkole Podstawowej w Dydni - Filia w Niewistce.
- Uczniowski Klub Sportowy „Orły" przy Szkole Podstawowej w Jabłonce

W Dydni miejscowy oddział LOK-u dysponuje własną strzelnicą.

Poniżej zamieszczone zestawienie zawiera wykaz obiektów sportowo-rekreacyjnych, jakimi dysponuje Gmina Dydnia.

Szkoła Podstawowa i Gimnazjum w Dydni:

- sala gimnastyczna,
- zespół boisk sportowych,
- plac zabaw.

Szkoła filialna w Krzemiennej:

- boisko sportowe.

Szkoła filialna w Niewistce:

- sala rekreacyjna,
- boisko sportowe.

Szkoła filialna w Obarzymie:

- sala rekreacyjna;
- boisko sportowe.

Szkoła filialna w Temeszowie:

- sala rekreacyjna

Szkoła filialna w Witryłowie:

- plac zabaw;
- Boisko do siatkówki.

Szkoła Podstawowa w Końskiem:

- sala gimnastyczna,
- boisko sportowe.

Szkoła filialna w Krzywem:

- sala rekreacyjna

Szkoła Podstawowa w Wydrnej:

- sala gimnastyczna,
- boisko sportowe.

Szkoła Podstawowa i Gimnazjum w Niebocku:

- sala gimnastyczna,
- zespół boisk sportowych,
- plac zabaw.

Szkoła Podstawowa w Grabówce:

- sala gimnastyczna,
- plac zabaw.

Leżąca w dorzeczu Sanu Gmina Dydnia jest niezwykle atrakcyjna pod względem turystycznym. Walory turystyczne obszaru określone są poprzez powszechnie przyjęte naturalne oraz cywilizacyjne uwarunkowania decydujące o jego atrakcyjności.

W przypadku pierwszym są to z pewnością warunki geograficzno-przyrodnicze, natomiast cywilizacyjne to bogactwo i różnorodność zabytków kultury materialnej, jak również cała infrastruktura turystyczno-rekreacyjna.

Wydaje się jednak, że o atrakcyjności obszaru decyduje głównie środowisko naturalne w swej różnorodności. Ono właśnie decyduje o charakterze i kształcie kultury materialnej i duchowej, jak również o ekonomice turystycznej.

W tak przyjętym rozumowaniu obszar Gminy Dydnia leży w bardzo korzystnym geograficzno-rozwojowym obszarze Polski.

Znakomite miejsca do wypoczynku i rozmaitych form rekreacji znajdują się nad Sanem. Na obszary położone na prawym brzegu Sanu dotrzeć można przeprawiając się promem we wsi Krzemienna lub wiszącą kładką w Witryłowie.

Dużą atrakcją turystyczną są spływy kajakowe przełomami Sanu wśród malowniczego Pogórza Dynowskiego i Przemyskiego. Atrakcję stanowi też przeprawa promowa w Krzemiennej i wisząca kładka na Sanie, wiodąca z Witryłowa do Ulucza.

Wędkarzom oprócz Sanu pełny relaks zapewniają liczne stawy w Krzemiennej i Temeszowie. Koło łowieckie „Jeleń" z Brzozowa oferuje myśliwym odstrzały dzików i jeleni w okolicach Ulucza.

Dużo atrakcji mogą też dostarczyć wyprawy piesze, rowerowe czy samochodowe np. szlakiem drewnianych świątyń lub dawnych dworów Gminy Dydnia.

Zabytki i szlaki turystyczne.

Szlak Architektury Drewnianej (trasa nr 1 krośnieńsko-brzozowska - 134km), na ciągu której znajdują się drewniane kościoły w Jabłonce i Obarzymie oraz plebania w Dydni i cerkiew w Uluczu.

Szlak Ikon (dydaktyczny, niebieskie znaki) wychodzi i wraca do Sanoka, na jego trasie znajduje się cerkiew w Uluczu, kładka w Witryłowie oraz świątynie w Końskiem i Witryłowie.

Szlak Nadsańskich Umocnień. Szlak rowerowy wzdłuż umocnień tzw. Linii Mołotowa.

Szlak wodny „Błękitny San" (szlak kajakowy).

Warte polecenia dla rowerzystów są trasy doliną rzeki San. Dla kajakarzy zaś mocnych wrażeń dostarczyć może spływ kajakowy Sanem na trasie Sanok - Przemyśl. Dolina Sanu pomiędzy Sanokiem, a Przemyślem to teren szczególny pod wieloma względami: urody krajobrazu, malowniczych przełomów, ciszy, nierzadko dzikiej jeszcze przyrody i efektownie położonych zabytków. San należy do bardzo atrakcyjnych szlaków wodnych. Wielkość spadku wynosi od

287m n.p.m. (Sanok) do 191m n.p.m. (Przemyśl). San wije się wieloma zakolami i przełomami przez teren Pogórza Dynowskiego i Przemyskiego zahaczając o miejscowości godne zatrzymania się i zwiedzania. Szlak wodny z Sanoka do Przemyśla liczy 113km.

Gmina Dydnia posiada wiele zabytków oraz obiektów wartych obejrzenia. Poniżej zaprezentowany jest opis wybranych miejsc i zabytków.

Dydnia

- w XVIII wieku należała do biskupa przemyskiego Wacława Sierakowskiego, w następnym stuleciu władali nią Dydyńscy i Pohoreccy. Po dawnych właścicielach zachował się mocno zniszczony i niechlujnie remontowany w latach 50 dwór, pozbawiony obecnie swoich klasycystycznych cech. Wewnątrz czytelny jest jeszcze dawny układ wnętrz, a w sieni można znaleźć miejsce po kominku. Stosunkowo dobrze zachowany jest stary park krajobrazowy, w którym rośnie kilka pomnikowych lip i wiązów. Obok dworu, zwraca uwagę oryginalny, drewniany spichlerz;
- neogotycki kościół pw. Św. Michała Archanioła z 1822 roku, z zachowanym wewnątrz barokowym wyposażeniem pochodzącym z rozebranego w XVIII stuleciu kościoła.

Grabówka

- w nocy z 18 na 19 kwietnia 2007 roku w Grabówce spalił się drewniany, zabytkowy kościół z XVII w., pw. Nawiedzenia Najświętszej Marii Panny. Ze świątyni została tylko konstrukcja ścian. Kościół został przeniesiony w 1921 roku z Grabownicy Starzeńskiej, wzniesiony w I połowie XVII wieku przez Hieronima Nagórskiego. Staraniem mieszkańców, władz gminy i innych darczyńców kościół zostanie odbudowany.

Jabłonka

- zachował się tu piękny, klasycystyczny dworek, poprzedzony wspaniałym, rozległym parkiem krajobrazowy z przełomu XVIII i XIX stulecia, pnącym się łagodnymi terasami przed jego fronton. W cieniu wiekowych dębów stoi majestatyczny „pański dom" -dawna siedziba Słoneckich, Jaruntowskich i Kraińskich. Wzniesiony pod koniec XVIII wieku reprezentuje styl wczesnoklasycystyczny, choć widoczne są też zmiany dokonane podczas jego przebudowy w 1914 roku. Elegancki w swej klasycznej formie, ozdobiony symetrycznie rozplanowanymi oknami i poprzedzony smukłymi kolumnami. Obecnie remontowany przez nowego właściciela odzyskuje dawną świetność;
- przy głównej drodze znajduje się drewniany kościół pw. Matki Bożej Częstochowskiej, wybudowany w latach 1936-39, wzorowany na kościółkach podhalańskich.

Końskie

- klasycystyczny dwór powstały na przełomie XVIII i XIX stulecia, należący ongiś do Korczyńskich i Reitzensteinów, parterowy, zbudowany na planie wydłużonego prostokąta,

z symetrycznie rozmieszczonymi oknami, ozdobiony skromnym, czterofilarowym portykiem z trójkątnym przyczółkiem. Całość przykrywa czterospadowy dach z lukarnami. Obok dworu usytuowana jest podobnie datowana, murowana oficyna, ze szkarpami w narożnikach. Szlachetną prostotę i klasyczne piękno dworku podkreśla XVIII wieczny park ze stawami;

- drewniany kościół 1927 roku (dawna cerkiew). Wewnątrz zwraca uwagę późnobarokowy ołtarz główny, pochodzący z cerkwi w Uluczu.

Krzemienna

- dwór z początku XIX wieku należący do Bobczyńskich i Dydyńskich; usytuowany przy głównej drodze, poprzedzony jest zarośniętym stawem i zaniedbanym parkiem. Obszerna, piętrowa budowla, skromna w detale architektoniczne, z wyróżniającym się we frontonie portykiem należy do typowych dworów XIX stulecia;
- Kościół filialny (dawna cerkiew greckokatolicka z 1867 roku) z cennym obrazem Pokłonu Trzech Króli z II połowy XVI wieku.

Krzywe

- Kościół filialny pw. Zaśnięcia Matki Bożej z 1759 roku (dawna cerkiew);
- murowana rządcówka folwarku Dydyńskich z 1868 roku.

Niebocko

- przepiękny park w typie krajobrazowym, usytuowany na malowniczym wzniesieniu. Wśród wiekowych dębów i lip kryją się resztki dworku z końca XIX wieku, własność Wiktorów i Kraińskich, w tym miejscu stał wcześniejszy dwór z XVIII wieku, o czym świadczą zachowane piwnice, sklepione kolebkowo.

Niewistka

- drewniany Kościół pw. Matki Bożej Anielskiej z 1827r.

Obarzym

- Kościół drewniany pw. Przemienienia Pańskiego wzniesiony w 1828 roku dzięki fundacji Tekli z Bogdańskich Pohoreckiej (niegdyś cerkiew).

Temeszów

- resztki parku z początku XIX wieku z zarośniętym stawem,
- kościółek pw. Matki Bożej Ostrobramskiej, wzniesiony w 1893 roku na miejscu poprzedniej z 1830 roku
- przydrożna kapliczka z XIX wieku, murowana z cegły, pokryta gontem
- na górze zwanej Horodysko znajduje się grodzisko kultury łużyckiej z epoki brązu, w kresie wczesnego średniowiecza prawdopodobnie istniał tu gród.

Ulucz

- drewniana cerkiew greckokatolicka, o cechach obronnych pw. Wniebowstąpienia Pańskiego, zbudowana w latach 1510 - 17 jest najstarszą zachowaną cerkwią w Polsce(jak głosi tradycja). Obiekt o randze międzynarodowej, szczególnie wart uwagi, wewnątrz zachowała się polichromia z XVII wieku przedstawiająca sceny z życia Chrystusa oraz ikonostas z 1682 roku. Cerkiew w okresie staropolskim wchodziła w skład klasztoru bazylianów, najprawdopodobniej również drewnianego, otoczonego podwójnym kamiennym murem rozdzielonym fosą, w umocnienia obronne wkomponowane były dwie baszty drewniane (od wschodu i zachodu).

Witryłów

- resztki XIX-wiecznego zespołu dworskiego - piwnica z 1827 roku i pozostałości XIX-wiecznego parku krajobrazowego z aleją kasztanową i pomnikowymi dębami;
- Kościół drewniany filialny wzniesiony w XIX wieku.

Wydrna

- murowany dwór Sękowskich z 1845 roku, przebudowany w 1920 roku, parterowy, na planie prostokąta, z mieszkalnym poddaszem, z facjatami, na osi ganek z czterema kolumnami, dźwigającymi balkon.

Infrastruktura turystyczna

Bazę noclegową i gastronomiczną na terenie Gminy Dydnia stanowi 5 gospodarstw agroturystycznych w Grabówce, Dydni, Niewistce, Temeszowie i Uluczu.

Ponadto w miejscowości Krzemienna funkcjonuje restauracja i bar.

W Krzemiennej zlokalizowany jest też Ośrodek Wypoczynkowy. Pięknie położony nad brzegiem Sanu, w sąsiedztwie przeprawy promowej. Organizowane są tu pikniki i imprezy plenerowe. W Jabłonce w odrestaurowanym dworze znajduje się ośrodek wypoczynkowy.

6.6 Zdrowie i opieka zdrowotna.

Pomoc w zakresie opieki zdrowotnej mieszkańcom Gminy świadczy 6 placówek. Do podstawowych usług medycznych oferowanych mieszkańcom należą: porada lekarska, czyli wizyta u lekarza pierwszego kontaktu lub rodzinnego, leczenie ambulatoryjne (przychodnia, ośrodek zdrowia) oraz w domu pacjenta (wizyta domowa), opieka paliatywno-hospicyjna przy długotrwałym leczeniu i opieka, także w domu pacjenta, nad osobami niedołężnymi i chorymi przewlekle, podstawowe świadczenia stomatologiczne, pomoc doraźna (wezwanie pogotowia ratunkowego) w przypadkach zagrożenia życia, rehabilitacja lecznicza oraz szczepienia ochronne. Dostępność usług medycznych oferowanych mieszkańcom Gminy Dydnia jest dobra.

Ponadto mieszkańcy Gminy Dydnia korzystają z usług Szpitala Specjalistycznego w Brzozowie, Podkarpackiego Ośrodka Onkologicznego im. Ks. B. Markiewicza, który jest jednym z 18 Ośrodków Onkologicznych w Polsce.

Na terenie Gminy działa 2 punkty apteczne. Na 1 placówkę rozprowadzającą leki przypada 4102,5 mieszkańca. Potrzeby mieszkańców na zaopatrywanie się w leki są niezaspokojone. Apteki na terenie Gminy nie prowadzą dyżurów nocnych (dyżury nocne prowadzą zamiennie apteki w Brzozowie).

6.7. Transport i komunikacja.

Podstawowym układem sieci komunikacyjnej na terenie Gminy Dydnia jest droga wojewódzka Nr 835 Lublin - Przeworsk – Grabownica Starzeńska. Zestawienie sieci dróg lokalnym na terenie Gminy przedstawia poniższa tabela.

Tabela 12. Drogi powiatowe przebiegające przez teren Gminy Dydnia

Lp.	Nowy numer drogi	Nazwa drogi	Stary numer drogi	Określenie odcinka		długość dróg w km	Ograniczenia tonażu
				Od	Do		
1.	2037R	BRZOZÓW – JABŁONKA	19336	0 861	7 339	6,478	3t i 10t
2.	2038R	DYDNIA – WYDRNA	19337	0 000	4 797	4,797	6t
3.	2039R	IZDEBKI – OBARZYM	19338	0 000	5 790	5,790	6t
4.	2040R	DYNÓW – JABŁONICA RUSKA	19340	0 000	9 700	9,700	
5.	2041R	NIEWISTKA p. WIEŚ	19339	0 000	2 668	2,668	3t
6.	2044R	KRZEMIENNA – ULUCZ	19342	0 000	7 590	7,590	
7.	2046R	KRZEMIENNA – WITRYŁÓW – JUROWCE	19345	0 000	12 229	12,229	6t
8.	2047R	DYDNIA - KRZYWE -KOŃSKIE	19346	0 000	5 361	5,361	6t
9.	2048R	NIEBOCKO p. WIEŚ	19347	0 000	1 962	1,962	
10.	2049R	NIEBOCKO - GRABOWKA - FALEJÓWKA	19348	0 000	5 993	5,993	6t
RAZEM						**62,568**	

Źródło: dane Zarządu Dróg Powiatowych w Brzozowie

Tabela 13. Drogi gminne na terenie Gminy Dydnia

Lp.	Nr drogi	Nazwa drogi [relacje]	Długość drogi w granicach gminy km	W tym o nawierzchni:		
				twardej tzw. ulepszonej km	twardej gruntowej ulepszonej km	gruntowej km
1.	1913001	Hroszówka - (Borownica)	3,070	-	-	3,070
2.	1913002	Witryłów – granica gminy	1,854	1,050	0,804	-
3.	1913003	Końskie – granica gminy	2,733	2,000	0,733	-
4.	1913004	Krzywe – Grabówka	3,924	-	0,200	3,724
5.	1913005	Dydnia – Dydnia Wola	3,325	2,525	0,800	-
6.	1913006	Niebocko – Grabówka	1,540	-	0,320	1,220
7.	1913007	Niewistka - Wydrna	4,259	-	-	4,259
8.	1913008	Krzemienna – Obarzym	2,643	-	-	2,643

9.	1913009	Wydrna – Rudawiec granica gminy	654	0,654	-	-
10.	1913010	Jabłonka – granica gminy	2,492	-	0,220	2,272
RAZEM DROGI GMINNE			**26,494**	**6,225**	**3,077**	**17,188**

Źródło: na podstawie danych UG Dydnia za 2007 r.

Na terenie Gminy 65% to drogi o nawierzchni gruntowej, 20% o nawierzchni twardej gruntowej ulepszonej, a zaledwie 15% stanowią drogi o nawierzchni twardej ulepszonej. Głównymi zewnętrznymi powiązaniami komunikacyjnymi Gminy Dydnia są kierunki drogowe powiązane poprzez drogę wojewódzką Lublin - Przeworsk – Grabownica Starzeńska i sieć dróg powiatowych. Gmina jest dobrze usytuowana w stosunku do ponadlokalnych ośrodków miejskich regionu: Brzozowa, Sanoka, Dynowa, Krosna i Rzeszowa. Obniżenie, jakim jest dolina Sanu było od wieków wykorzystywane jako trakt komunikacyjny. Biegnie tamtędy droga łącząca Przemyśl i Dynów z Brzozowem i Sanokiem.

Wykres 18. Drogi gminne według rodzaju nawierzchni

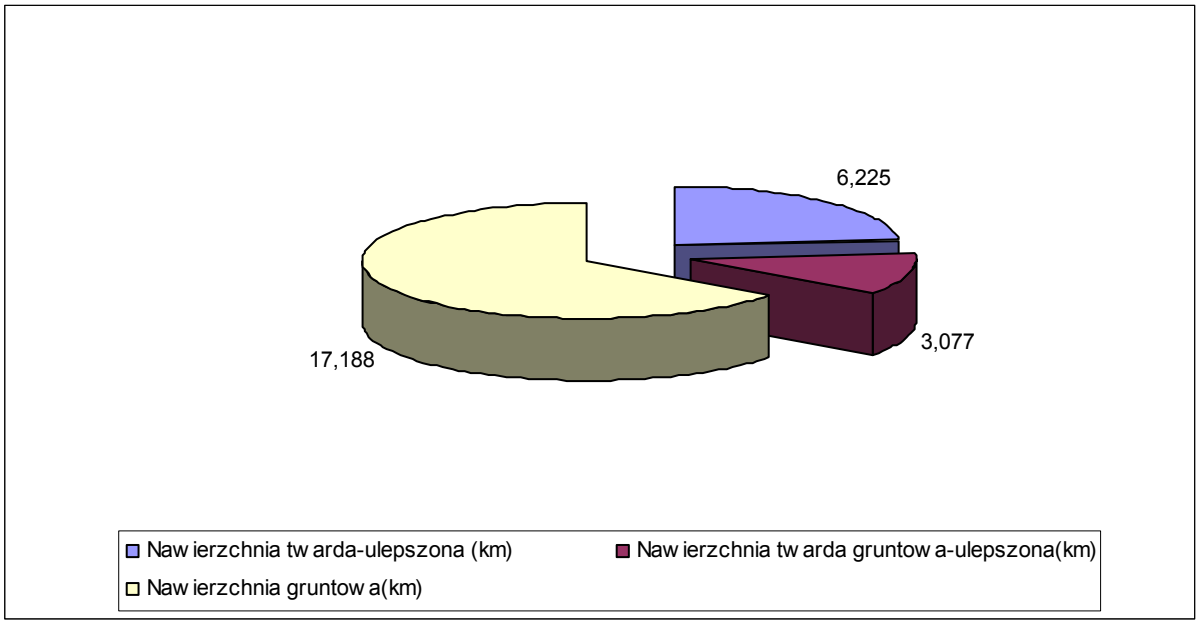

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z UG w Dydni

6.8. Rynek pracy i aktywność ekonomiczna mieszkańców.

Gmina Dydnia nie posiada większych ośrodków przemysłowych.

Wg rejestru REGON z 2007 roku wszystkich zarejestrowanych podmiotów było 368. Sektor publiczny składał się z 17 państwowych i samorządowych jednostek prawa budżetowego oraz 1 spółki handlowej. W skład sektora prywatnego wchodziły 310 osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą, 1 spółka handlowa, 2 spółdzielnie oraz 24 stowarzyszenia i organizacje pozarządowe. Bogate walory przyrodnicze pozwalają na rozwój agroturystki i ekologicznej produkcji. Obecnie działa 5 ośrodków agroturystycznych, w Grabówce, w Dydni, w Uluczu, Niewistce i Temeszowie.

Tabela 14. Wykaz podmiotów gospodarczych w Gminie Dydnia

Sektor publiczny		
podmioty gospodarki narodowej ogółem	jed.gosp.	20
państwowe i samorządowe jednostki prawa budżetowego ogółem	jed.gosp.	17
spółki handlowe	jed.gosp.	1
Sektor prywatny		
podmioty gospodarki narodowej ogółem	jed.gosp.	348
osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą	jed.gosp.	310
spółki handlowe	jed.gosp.	1
spółdzielnie	jed.gosp.	2
stowarzyszenia i organizacje społeczne	jed.gosp.	24
Ogółem	**jed.gosp.**	**368**

Źródło: Opracowanie na podstawie danych GUS, 2007 rok

Na podstawia analizy rodzaju działalności można stwierdzić, że w Gminie najwięcej jest podmiotów gospodarczych zajmujących się:

- handlem detaliczny i hurtowym – 26 %,
- budownictwem – 24 %,
- transportem i usługami magazynowymi - 11 %,
- działalnością usługową – 7 %,
- rolnictwem – 7 %,
- przetwórstwem przemysłowym – 7 %.

Wykres 19. Podmioty gospodarki w Gminie Dydnia wg klasyfikacji działalności (PKD)

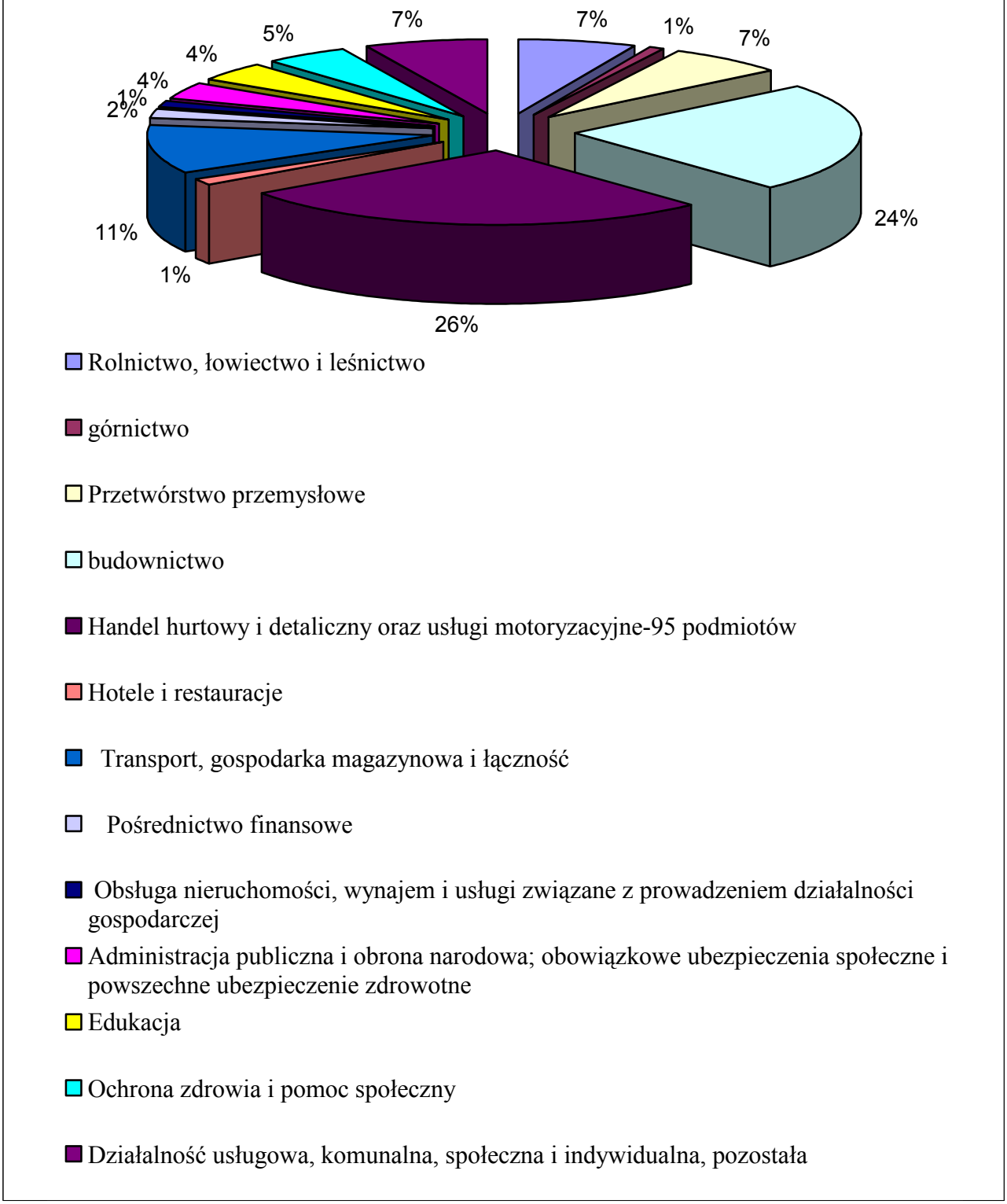

Źródło: Opracowanie na podstawie danych GUS

W sektorze prywatnym na terenie Gminy można wyróżnić:

- Handel hurtowy i detaliczny oraz usługi motoryzacyjne - 95 podmiotów
- Budownictwo - 82 podmiotów
- Obsługa nieruchomości, wynajem i usługi związane z prowadzeniem działalności gospodarczej - 31podmiotów
- Przetwórstwo przemysłowe - 24 podmioty
- Działalność usługowa, komunalna, społeczna i indywidualna, pozostała - 23 podmioty
- Transport, gospodarka magazynowa i łączność - 37 podmiotów
- Pośrednictwo finansowe -7 podmiotów
- Rolnictwo, łowiectwo i leśnictwo - 23 podmioty
- Ochrona zdrowia i pomoc społeczny - 6 podmiotów
- Hotele i restauracje - 5 podmiotów
- Edukacja - 2 podmioty
- Obowiązkowe ubezpieczenia społeczne i powszechne ubezpieczenie zdrowotne - 11 podmiotów
- Górnictwo - 2 podmioty.

W ramach sektora państwowego prowadzona jest następująca działalność:

- Budownictwo -1 podmiot
- Edukacja -12 podmiotów
- Działalność usługowa, komunalna, społeczna i indywidualna, pozostała -1 podmiot
- Ochrona zdrowia i pomoc społeczny - 11 podmiotów
- Obsługa nieruchomości, wynajem i usługi związane z prowadzeniem działalności gospodarczej - 2 podmioty
- Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe ubezpieczenia społeczne i powszechne ubezpieczenie zdrowotne - 2 podmioty
- Górnictwo - 1 podmiot.

Dynamika wzrostu ilości podmiotów gospodarczych na terenie Gminy utrzymuje się od 2001 roku na podobnym poziomie. Powstało trochę więcej firm prywatnych, natomiast nieznacznie zmalała ilość podmiotów państwowych.

Wykres 20. Dynamika liczby podmiotów gospodarczych w latach 2001-2007

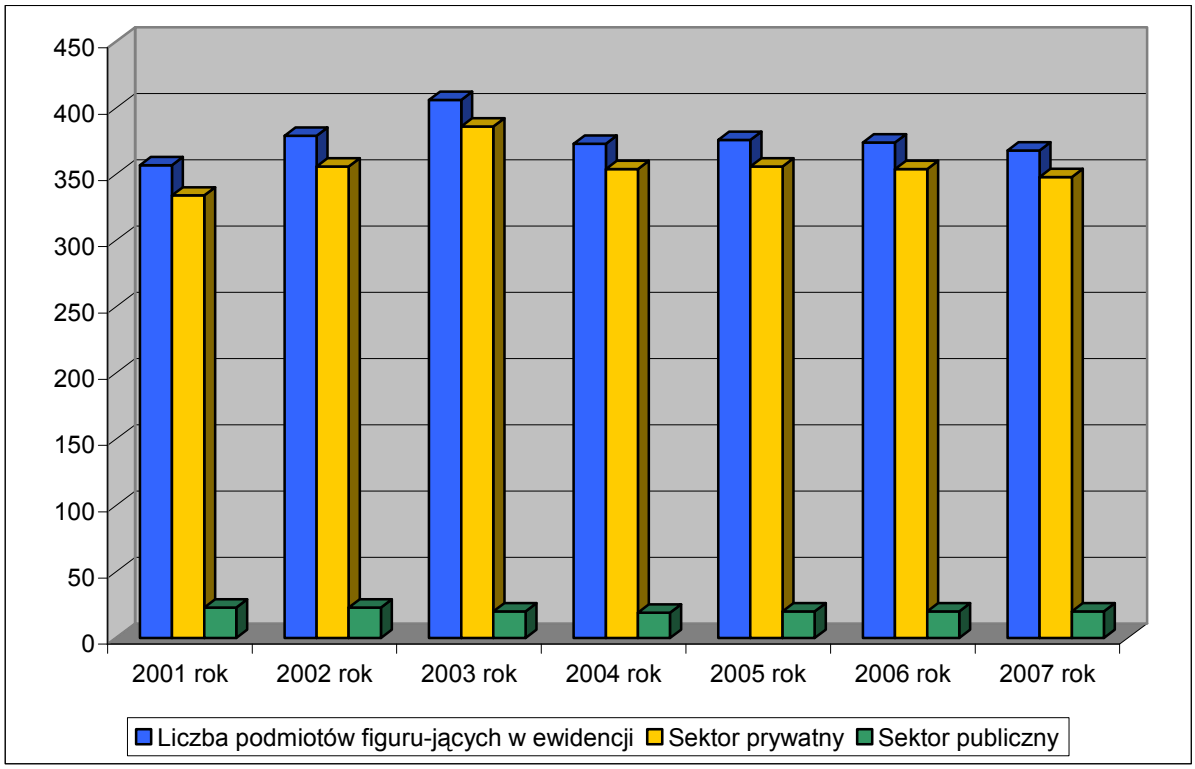

Źródło: Opracowanie na podstawie danych GUS

6.9. Edukacja.

Edukacja jest rozumiana jako ogół warunków, procesów i czynności sprzyjających optymalnemu, adekwatnemu rozwojowi jednostki i grup ludzkich. Wg Z. Kwiecińskiego (1995) człowiek dzięki edukacji staje się świadomym oraz twórczym członkiem wspólnoty społecznej, kulturowej i globalnej. Edukacja pomaga w kształtowaniu człowieka na miarę złożonych wyzwań współczesności. Edukacja człowieka rozpoczyna się od urodzenia i trwa nieprzerwanie przez całe życie. O jej kształcie i efektach decydują w pierwszej kolejności rodzice. Potem edukacja człowieka jest uzupełniana w przedszkolu, szkole, modyfikowana przez zdarzenia losowe, przez uczestnictwo w życiu kraju narodu. Na edukację człowieka mają wpływ również terapeuci, menedżerowie samorządów lokalnych.

Szczególnie rodzice wprowadzający dziecko do życia społecznego powinni mieć świadomość, że lepsza wszechstronna edukacja pomaga dziecku poznawać świat, odróżniać dobro od zła, kreować nową lepszą rzeczywistość, zmieniać życie, rozwijać osobowości oraz daje możliwość zmiany perspektyw poznawczych.

Na terenie gminy Dydnia działa 17 placówek szkolnych wraz z filiami.

<u>Szkoły Podstawowe:</u>

- Szkoła Podstawowa im. Świętej Królowej Jadwigi w Dydni

- z filią w Krzemiennej,
- z filią w Krzywem,
- z filią w Niewistce,
- z filią Obarzymie,
- z filią w Temeszowie.
- Szkoła Podstawowa w Grabówce.
- Szkoła Podstawowa im. Jana Pawła II w Jabłonce.
- Szkoła Podstawowa w Wydrnej.
- Szkoła Podstawowa w Zespole Szkół Publicznych w Końskiem
- z filią w Witryłowie
- Szkoła Podstawowa im. Władysława Jagiełły w Zespole Szkolno- Przedszkolnym w Niebocku.

Gimnazja:

- Gimnazjum w Dydni,
- Gimnazjum im. Św. Jana Kantego w Niebocku,
- Gimnazjum w Zespole Szkół Publicznych w Końskiem.

Przedszkola:

Tylko jedno Przedszkole Gminne w Zespole Szkolno- Przedszkolnym w Niebocku.

Z dniem 1 września 2003 roku przekształcono Szkoły Podstawowe w Krzemiennej, Krzywem, Niewistce, Obarzymie i Temeszowie w Szkoły Filialne o strukturze organizacyjnej klas I- III podporządkowane organizacyjnie Szkole Podstawowej w Dydni. Dlatego brak jest danych w tabeli dotyczących liczby nauczycieli (etatów) w roku 2007.

Od dnia 1 września 2003 roku funkcjonuje Zespół Szkół Publicznych w Końskiem, w skład którego wchodzą: Szkoła Podstawowa i Gimnazjum. Zlikwidowano z dniem 31 sierpnia 2005 roku Szkołę Filialną w Uluczu, a uczniowie kontynuują naukę w Zespole Szkół w Dobrej. Zlikwidowano również z dniem 31 sierpnia 2005 roku Przedszkole Gminne w Dydni a z dniem 1 grudnia 2005 roku utworzono Zespół Szkolno- Przedszkolny w Niebocku, w skład którego wchodzą: Szkoła Podstawowa i Przedszkole Gminne.

Poniższa tabela przedstawia liczbę etatów nauczycielskich oraz uczniów w poszczególnych placówkach na terenie gminy Dydnia. Z zestawienia wynika, że w przeciągu 6 lat nastąpił spadek liczby uczniów o 171 oraz tym samym zmniejszyła się liczba etatów nauczycielskich z 136,35 do 122,69.

Tabela 15. Wykaz placówek w Gminie Dydnia.

Nazwa placówki		Liczba nauczycieli (etaty)		Liczba uczniów		% ogółu uczniów	
Lp		**2001**	**2007**	**2001**	**2007**	**2001**	**2007**
1.	Szkoła Podstawowa im. Świętej Królowej Jadwigi w Dydni	12	33,94	181	188	0,14	0,16
2.	Szkoła Podstawowa w Grabówce	8,61	8,38	66	59	0,05	0,05
3.	Szkoła Podstawowa im. Jana Pawła II w Jabłonce	13,72	11,66	141	99	0,11	0,08
4.	Szkoła Podstawowa w Zespole Szkół Publicznych w Końskiem	11,17	11,16	86	64	0,06	0,05
5.	Filialna Szkoła Podstawowa w Krzemiennej	7,5	-	66	16	0,05	0,01
6.	Filialna Szkoła Podstawowa w Krzywem	7,89	-	41	29	0,03	0,02
7.	Filialna Szkoła Podstawowa w Niewistce	7,94	-	43	15	0,03	0,01
8.	Filialna Szkoła Podstawowa w Obarzymie	7,28	-	29	15	0,02	0,01
9.	Filialna Szkoła Podstawowa w Temeszowie	7,89	-	44	26	0,03	0,02
10.	Szkoła Podstawowa im. Władysława Jagiełły w Niebocku	14	12,22	165	140	0,12	0,12
11.	Filialna Szkoła Podstawowa w Witryłowie	3,06	-	28	14	0,02	0,01
12.	Szkoła Podstawowa w Wydrnej	8	6,28	69	61	0,05	0,05
13.	Gimnazjum w Dydni	15,06	18,76	233	248	0,17	0,21
14.	Gimnazjum im. Świętego Jana Kantego w Niebocku	7,06	12,84	84	129	0,06	0,11
15.	Przedszkole Gminne w Dydni	2	1	47	17	0,03	0,01
16.	Gimnazjum w Zespole Szkół w Końskiem	-	6,45	-	44	-	0,03
	Ogółem:	136,35	122,69	1335	1164		

Źródło: UG Dydnia

Nauczyciele szkół kładą duży nacisk na integrację, którą realizuje się poprzez organizację na terenie szkoły różnego rodzaju konkursów oraz zachęcanie uczniów do brania udziału w konkursach pozaszkolnych.

W trakcie roku szkolnego odbyły się m.in. następujące konkursy szkolne:

- Konkurs ozdób choinkowych,
- Koncert kolęd i pastorałek,

- Konkurs wiedzy o zwyczajach i tradycjach bożonarodzeniowych,
- Konkurs wiedzy o patronie szkoły,
- Szkolny konkurs ekologiczny dla klas IV _VI– zorganizowany z okazji Dnia Ziemi,
- Szkolny konkurs wiedzy o Unii Europejskiej.

oraz bardzo liczne konkursy pozaszkolne:

- Gminny konkurs czytania ze zrozumieniem „Naród żyje, dopóki język jego żyje”,
- Konkurs poetycki „Świat w moich oczach”,
- „Bożonarodzeniowa szopka”,
- konkurs plastyczny „112 w trudnej sprawie – nie używaj przy zabawie”,
- konkurs palm wielkanocnych,
- Pisanka wielkanocna,
- Moja kartka wielkanocna,
- Wesołego Alleluja – IV wojewódzki konkurs plastyczny,
- Wiosna 2008 – I ogólnopolski konkurs twórczości plastycznej dzieci i młodzieży niepełnosprawnej,
- Mój przyjaciel zwierzak – konkurs gminny dla dzieci niepełnosprawnych,
- Konkurs o Gminie Dydnia,
- Pamiętamy o Tobie Ojcze Święty – konkurs gminny,
- Bajki Brzechwy – konkurs wojewódzki,
- Biblia i Ty – konkurs ogólnopolski,
- Konkurs poetycki Wiersze Bożonarodzeniowe,
- Gminny Konkurs Ortograficzny,
- Konkurs Gminny „Laur złotego pióra”,
- VI Powiatowy konkurs Przyrodniczy „ Ptaki wodno – błotne Polski”, Organizowany przez Polskie Towarzystwo Ochrony Przyrody SALAMANDRA,
- „Moja szkoła w Unii Europejskiej - VI edycja”, Program edukacyjny Urzędu Komitetu Integracji Europejskiej
- Program „ Moja Mała Ojczyzna” – Program Wychowania Patriotycznego i Społecznego realizowanego w ramach Projektu „ Ruch Rzeźbi Umysł, Serce i Ciało” organizowanego przez Stowarzyszenie Parafiada im.św. Józefa Kalasancjusza
- Międzyszkolny Przegląd Piosenki Obcojęzycznej
- Uczniowie uczestniczą również w zawodach sportowych. Należą do nich:
- Indywidualne mistrzostwa w lekkiej atletyce,
- Czwórbój lekkoatletyczny chłopców i dziewcząt,

- Mini piłka nożna,
- Mini unihokej chłopców i dziewcząt,
- Tenis stołowy chłopcy i dziewczęta,
- „Sportowisko 2008”
- „Baw się z nami „ –zawody dla klas I-III.

Nauczyciele organizują formy aktywności pozalekcyjnej dla uczniów. Są to: koła zainteresowań(matematyczne, przyrodnicze,ortograficzne, językowe, plastyczne, informatyczne, teatralne, dziennikarskie, ruchu drogowego, przedsiębiorczości, modelarskie, hafciarskie, wokalne), chór, zespoły taneczne, Koło Europejczyka, UKS, SKS.

Szkoły biorą dział w akcjach „Góra grosza”, „Cała Polska czyta dzieciom”. Młodzież angażuje się w różnego rodzaju projekty, w roku szkolnym 2008/2009 uczniowie mogli skorzystać z udziału w projekcie:

- „ Bezpieczna i przyjazna szkoła” (MEN i Chorągiew Podkarpacka ZHP – warsztaty dla liderów szkolnych grup młodzieżowych).
- Harcerzy dotyczącej zbiórki sztandarowej z okazji zakończenia Roku Małkowskich połączonej z 90. rocznicą odzyskania przez Polskę niepodległości.
- „Samorząd uczniowski” (Centrum Edukacji Obywatelskiej).
- Działan w ramach Programu Integracji Społecznej.
- Szkoły, uczniowie, nauczyciele otrzymują tytuły „Nauczyciel z klasą”, „Uczeń z klasą”, „Szkoła z klasą”
- Program **„SZKOŁA GLOBALNA”** skupił uczniów gimnazjum**.** Uczestniczyli oni w pogadankach podczas godzin wychowawczych, stworzyli inscenizację z okazji „Dnia walki z ubóstwem", „Dzieci Rwandy" i „Dnia polskiej niezapominajki", czatu w języku angielskim na temat oszczędzania wody oraz akcji charytatywnej. Rezultatem tego programu jest certyfikat „Szkoły globalnej" dla Gimnazjum w Dydni.

Inne ciekawe formy aktywizowania młodych ludzi to udział w Parafiadzie **„**MOJA MAŁA OJCZYZNA”, gdzie powstał album o własnej gminie oraz Prezentacja multimedialna o swoim województwie; „MŁODZI GŁOSUJĄ – PROJEKT CENTRUM EDUKACJI OBYWATELSKIEJ” oraz „LEPSZA SZKOŁA – PROJEKT EDUKACYJNY GDAŃSKIEGO WYDAWNICTWA OŚWIATOWEGO”.

Szkoły organizują szereg wycieczek kulturoznawczych.

W Gminie Dydnia funkcjonuje tylko jedno **przedszkole w Niebocku.** Posiada 2 oddziały, które zatrudnia 3 i 0,5 etatu nauczycieli.

I oddział – kl. „0” – 28 dzieci, w tym:8 dzieci (5-latków), 20 dzieci (6-latków), w tym 1 dziecko niepełnosprawne.

II oddział – przedszkolny - 26 dzieci od 3-5 lat, w tym 1 pięciolatek.

Przedszkole w Niebocku nie zaspokaja wszystkich potrzeb na terenie Gminy. Jako jedyna placówka, przez odległość (koszty dowozu), nie pozwala wszystkim dzieciom korzystać z wychowania przedszkolnego, szczególnie dzieciom w wieku od 3-5 lat.

Edukacja wczesnoszkolna, to ważny okres w życiu dziecka. Zdobywa on nie tylko wiedzę, ale także nabywa umiejętności komunikowania się z innymi ludźmi. Rozwój dziecka pozwala mu na godny start w życiu. Brak łatwego dostępu do przedszkola już w pierwszym etapie życia dyskryminuje dzieci z terenów wiejskich. Zaniedbania prowadzą do pogłębiającej się przepaści. Organizacja małych, wiejskich przedszkoli pozwoliłaby Gminie zapewnić opiekę i odpowiednie warunki dla wszechstronnego rozwoju dzieci-przyszłości naszego kraju. Tym samym zatrudnić osoby, które prowadziłyby domowe przedszkola i dzięki profesjonalnej opiece nad dziećmi pozwolić matką podjąć zatrudnienie.

Współczynnik skolaryzacji brutto w Gminie Dydnia, czyli miara nauczania w podziale na rodzaj szkół w 2007 roku wynosił:

- dla szkół podstawowych - 96,81 %
- dla szkół gimnazjalnych - 96,86 %

Szkoły posiadają 16 pracowni komputerowych. Liczba komputerów przeznaczonych do użytku uczniów z dostępem do Internetu to:

- szkoły podstawowe dla dzieci i młodzieży - 96 komputerów
- gimnazja dla dzieci i młodzieży (bez specjalnych)- 57 komputerów.

6.10. Organizacje pozarządowe.

Działania sektora pozarządowego są pojmowane jako obywatelska aktywność grupowa, która ma pozytywny wpływ na zrównoważenie sektora państwowego i prywatnego. Działania organizacji społecznych dążą do nawiązania trwałej współpracy pomiędzy nimi a samorządem oraz przedstawicielami biznesu na poziomie lokalnym. Organizacje społeczne są przestrzenią do rozwijania pracy organicznej, do podnoszenia poziomu społeczeństwa, do przekazywania podstawowych informacji o sytuacji kraju i budowania więzi społecznych. Na terenie gminy Dydnia działa szereg organizacji pozarządowych, o długiej tradycji, których wykaz obrazuje poniższa tabela.

Tabela 16. Wykaz stowarzyszeń działających na terenie Gminy Dydnia

Lp	Nazwa stowarzyszenia	Prezes	Zakres działalności	Data wpisu Numer KRS
1	Stowarzyszenie Na Rzecz Odnowy i Rozwoju Wsi Grabówka	Teresa Helena Mazur 608523679	- Organizowanie kursów, warsztatów, festiwali, festynów sportowo – rekreacyjnych, - Realizowanie programów i projektów pomocniczych	Nr 0000254660 24.04.2006 r
2	Stowarzyszenie Na Rzecz Rozwoju Wsi Witryłów	Adam Domowicz tel. /013/ 4303192	Współpraca z organizacjami zrzeszających społeczność wiejskiej, organizowanie imprez kulturalnych służących promocji wsi Witryłów, a także gminy, udział w pracach sołectwa Witryłów	nie zarejestrowane
3	Stowarzyszenie Na Rzecz Wspierania Inicjatyw Edukacyjnych, Kulturalnych, Społecznych i Gospodarczych W Dydni „LIDER”	Stanisław Pytlowany tel. 697977156	- Organizowanie kursów, szkoleń, wykładów, konferencji, narad, festynów. - Realizacja projektów pomocowych	Nr 0000103646 14.05.2002 r
4	Ludowy Klub Sportowy „ZRYW” w Dydni	Kazimierz Zygmunt Indyk tel. 696457861	-Tworzenie odpowiednich warunków do uprawiania sportu wyczynowego oraz krzewienia kultury fizycznej przez jego członków. -Uczestniczenie w imprezach sportowych organizowanych na terenie gminy oraz powiatu, - współpraca ze szkołami oraz nauczycielami WF w celu szkolenia młodzieży szkolnej, zarządzanie obiektami, dbanie o ich wygląd i estetykę obiektów sportowych.	Nr 0000029007 27.07.2001 r
5	Uczniowski Klub Sportowy PIONIER w Niebocku	Andrzej Zajdel tel. 693425967	-Upowszechnianie piłki siatkowej w środowisku wiejskim, - Nauka pływania wśród dzieci i młodzieży.	Starostwo Powiatowe w Brzozowie nr 31 10.11.2000 r
6	Uczniowski Klub Sportowy „OLIMPIJCZYK” w Dydni	Andrzej Pytlowany tel. 663873236	-Planowanie i organizowanie pozalekcyjnego życia sportowego w oparciu o możliwości obiektowe i sprzętowe szkoły - Angażowanie wszystkich uczniów do różnorodnych form aktywności ruchowej, gier i zabaw dostosowanych do wieku, stopnia sprawności i zainteresowań sportowych, - Uczestniczenie w lokalnych i regionalnych zawodach sportowych	Starostwo Powiatowe w Brzozowie nr 6 26.03.1996 r

7	Stowarzyszenie ARTE UNITE Grabówka nr 91	Jarosław Michał Stadnik	- Ochrona ziemi z zachowaniem i odtwarzaniem naturalnego środowiska życia roślin i zwierząt, - Pobudzanie świadomości ekologicznej, - Promowanie i prowadzenie różnorodnych form działania podnoszących świadomość ekologiczną i artystyczną.	Nr 0000219033 07.10.2004 r
8	Ludowy Klub Sportowy „VIKTORIA” Niebocko	Krzysztof Kopczyk tel. 601625463	- prowadzenie szkolenia sportowego dzieci i młodzieży w zakresie dyscyplin sportowych prowadzonych przez klub, - organizacja imprez sportowych, rekreacyjnych i turystycznych ogólnodostępnych, a w szczególności dla dzieci i młodzieży, - popularyzacja aktywnego i bezpiecznego wypoczynku poprzez udział w zawodach sportowych, - organizacja szkoleń i imprez mających wpływ na poprawę stanu sprawności fizycznej, zwłaszcza wśród dzieci i młodzieży, - uczestnictwo i rywalizacja w systemie zawodów i imprez organizowanych przez inne organizacje,	Starostwo Powiatowe w Brzozowie nr 42 12.07.2003 r
9	Uczniowski Ludowy Klub Sportowy „GRABOWIANKA” w Grabówce	Krzysztof Adamski tel /013/ 4304765	--Planowanie i organizowanie pozalekcyjnego życia sportowego w oparciu o możliwości obiektowe i sprzętowe szkoły oraz pomoc organizacyjną i materialna rodziców i sympatyków klubu, - angażowanie wszystkich uczniów do różnorodnych form aktywności ruchowej, gier i zabaw dostosowanych do wieku, stopnia sprawności i zainteresowań sportowych, - uczestniczenie w imprezach sportowych organizowanych na obszarze działania samorządu terytorialnego i poza nim. - organizowanie zajęć sportowych dla uczniów szkoły w celu wszechstronnego rozwoju ich sprawności fizycznej, umysłowej oraz funkcji zdrowotnych, - kształtowanie pozytywnych cech charakteru i osobowości poprzez uczestnictwo w realizacji zadań sportowych klubu.	Starostwo Powiatowe w Brzozowie nr 21 11.12.1998 r
10	Stowarzyszenie Na Rzecz Rozwoju, Edukacji i Środowiska Lokalnego Wsi Niebocko	Grzegorz Rachwał tel. /013/ 4302013	-Tworzenie optymalnych warunków do wszechstronnego rozwoju oświatowego, kulturalnego i fizycznego dzieci, młodzieży i dorosłych mieszkańców Niebocka, - Rozwój i unowocześnienie bazy dydaktycznej, kulturalnej i sportowej placówek oświatowych i wychowawczych w Niebocku, - Podejmowanie ważnych i różnorodnych działań służących rozwojowi i integracji społeczności lokalnej,	Krajowy Rejestr Sądowy Nr 0000258175 31.05.2006 r

			- niesienie pomocy na rzecz rodzin wielodzietnych, bezrobotnych i rodzin patologicznych, - integracja osób niepełnosprawnych ze społecznością szkolną i lokalną, - przeciwdziałanie patologiom wśród dzieci i młodzieży poprzez organizacja czasu wolnego dzieci i młodzieży, - organizacja kursów, szkoleń, konferencji i seminariów, - promowanie integracji z Unia Europejska i kształtowanie świadomości proeuropejskiej, - podejmowanie inicjatyw gospodarczych i tworzenie źródeł dochodu na realizację powyższych celów, - współpraca z organizacjami pozarządowymi, instytucjami i stowarzyszeniami lokalnymi, krajowymi i zagranicznymi, - działanie na rzecz rozwoju edukacji, ochrony zdrowia, sportu i rekreacji.	
11	Uczniowski Klub Sportowy „SOKÓŁ" w Dydni	Marek Kupczakiewicz tel. 606940674	- Planowanie i organizowanie pozalekcyjnego życia sportowego w oparciu o możliwości obiektowe i sprzętowe szkoły oraz pomoc organizacyjną i materialna rodziców, - angażowanie wszystkich uczniów do różnorodnych form aktywności ruchowej, gier i zabaw dostosowanych do wieku, stopnia sprawności i zainteresowań sportowych, - uczestniczenie w imprezach sportowych organizowanych na obszarze działania samorządu terytorialnego i poza nim.	Starostwo Powiatowe w Brzozowie nr 61 14. 03.2007 r
12	Uczniowski Ludowy Klub Sportowy „ORŁY" w Jabłonce	Dawid Kaseja	Brak danych	Starostwo Powiatowe w Brzozowie 05. 08.2008 r
13	Stowarzyszenie Na Rzecz Rozwoju Wsi Jabłonka	Renata Pierożak	Brak danych	Brak danych
	Akcja Katolicka w Dydnia		Stowarzyszeniem katolików świeckich, którzy w zorganizowanej formie najściślej współpracują z hierarchią kościelną w realizacji ogólnego celu apostolskiego Kościoła. Realizuje swoje cele poprzez pogłębianie życia religijnego, intelektualnego, kulturalnego, przenikanie wartościami ewangelicznymi życia społecznego, zajmowanie stanowiska w sprawach publicznych Kościoła, kształcenie działaczy katolickich i wychowywanie ich do aktywności w życiu społecznym, gospodarczym, kulturalnym, patriotycznym. Swą działalność prowadzi od 10 lat w oparciu o statut , realizując przyjęty na poszczególne lata	Brak danych

			program działania mający na celu stałą formację swoich członków, pogłębianie wiary oraz czynienie dobra na rzecz drugiego człowieka, ubogiego i potrzebującego. Obecnie POAK w Dydni włączy się w realizację programu duszpasterskiego na 2009 rok pod hasłem „Otoczmy troską życie" poprzez wyrażenie wielkiego szacunku do własnego życia, do życia innych ludzi oraz świata, propagowanie katolickiego modelu małżeństwa i rodziny, troskę duchową i materialną o rodzinę, podejmowanie współpracy z samorządem lokalnym oraz organizacjami pozarządowymi zajmującymi się problematyką społeczną. POAK włącza się w akcje społeczne takie jak zbiórki żywności, pomaga w zorganizowaniu spotkań wigilijnych, pomaga w zorganizowaniu rekolekcji trzeźwościowych, pomaga rodzinom znajdującym się w trudnej sytuacji materialnej.	
14	Ochotnicza Straż Pożarna w: Dydni; Grabówce; Jabłonce; Krzemiennej; Krzywem; Niebocku; Niewistce; w Obarzymie; Temeszowie; Witryłowie; Wydrnej		Prowadzenie działalności mającej na celu zapobieganie pożarom oraz współdziałanie w tym zakresie z Państwową Strażą Pożarną, organami samorządowymi i innymi podmiotami. Udział w akcjach ratowniczych przeprowadzanych w czasie pożarów, zagrożeń ekologicznych związanych z ochroną środowiska oraz innych klęsk i zdarzeń. Informowanie ludności o istniejących zagrożeniach pożarowych i ekologicznych oraz sposobach ochrony przed nimi. rozwijanie wśród członków ochotniczej straży pożarnej kultury fizycznej i sportu oraz prowadzenia działalności kulturalno-oświatowej i rozrywkowej. Wykonywanie innych zadań wynikających z przepisów o ochronie przeciwpożarowej, działania na rzecz ochrony środowiska.	Brak danych
15	Uczniowski Klub Sportowy „BŁYSKAWICA" przy Szkole Podstawowej w Dydni - Filia w Niewistce;		1. Planowanie i organizowanie pozalekcyjnego życia sportowego uczniów w oparciu o możliwości obiektowe i sprzętowe szkoły oraz o pomoc organizacyjną i materialną rodziców i sympatyków Klubu. 2. Angażowanie wszystkich uczniów do różnorodnych form aktywności ruchowej, gier i zabaw dostosowanych do wieku, stopnia sprawności i zainteresowań sportowych. 3. Uczestniczenie w imprezach sportowych organizowanych na obszarze działania samorządu terytorialnego i poza nim. 4. Organizowanie zajęć sportowych dla uczniów szkoły w celu wszechstronnego rozwoju ich sprawności fizycznej i umysłowej. 5. Organizowanie działalności sportowej ze szczególnym uwzględnieniem funkcji zdrowotnych	Brak danych

16	Stowarzyszenie Na Rzecz Rozwoju Gminy Dydnia;	Małgorzata Pomykała	Działania mające na celu wszechstronny rozwój gminy, aktywizację jej mieszkańców	Krajowy Rejestr Sądowy Nr 0000125847

Źródło: Gmina Dydnia

Tabela 17. Liczba członków OSP – stan na 31.12.2007 rok

Lp.	Nazwa OSP	Liczba członków	Mężczyźni	Kobiety	MDP Dziewcząt	MDP Chłopców
1	Niewistka	25	25	-	-	-
2	Dydnia	38	37	1	12	12
3	Temeszów	30	30	-	-	-
4	Witryłów	28	28	-	-	-
5	Wydrna	40	31	9	10	10
6	Niebocko	51	51	-	-	-
7	Obarzym	16	16	-	-	-
8	Grabówka	33	33	-	-	-
9	Krzywe	45	45	-	-	-
10	Jabłonka	50	50	-	-	-
11	Krzemienna	40	40	-	-	-
	Razem	396	386	10	22	37

Źródło: Gmina Dydnia

Gmina Dydnia zatwierdziła w dniu 28.02.2008 r Uchwałą Nr XIV/91/2008 Rady Gminy Dydnia, Roczny Program Współpracy Gminy Dydnia z organizacjami pozarządowymi oraz innymi podmiotami prowadzącymi działalność pożytku publicznego.

Plan ten zakłada zorganizowanie konferencji skupiających organizacje i podmioty działające na terenie gminy, w celu zbadania potrzeb i wyznaczenia wspólnych działań.

Powołanie do życia zespołu doradczo – inicjatywnego przy Wójcie Gminy, który zasilą przedstawiciele działających na terenie Gminy podmiotów, radni oraz inne osoby wskazane przez Wójta. Przeprowadzenie szkoleń dla organizacji jak współpracować z gminą i jak pozyskiwać od niej fundusze. Współpraca organizacji z samorządem lokalnym ma także na celu kultywowanie lokalnych tradycji oraz ochronę dóbr kultury, wspieranie przedsięwzięć artystycznych realizowanych na terenie Gminy i poza terenem (organizacja festiwali, koncertów, warsztatów teatralnych, muzycznych i tanecznych, pisarskich, konferencji, konkursów w zakresie kultury); szkolenia sportowe dzieci i młodzieży oraz organizacja imprez, zawodów i rozgrywek sportowych a także amatorskich rozgrywek sportowych, powierzanie organizacjom gminnym dni sportu, wspieranie imprez sportowo – rekreacyjnych dla dzieci i młodzieży; organizowanie pozalekcyjnego życia sportowego uczniów w Uczniowskich Klubach Sportowych. Podjęcie koalicji pozwala także na skuteczne wspieranie działań na rzecz profilaktyki i rehabilitacji uzależnień, wspieranie działań z zakresu przeciwdziałania patologiom społecznym, powierzenie organizacji wypoczynku zimowego i letniego dla dzieci i młodzieży szkolnej, rozwijanie edukacji i wychowanie dzieci i młodzieży mające na celu poprawę ich bezpieczeństwa, przeciwdziałanie uzależnieniom i sytuacjom kryzysowym, rozwijanie umiejętności indywidualnych, realizacji programów profilaktycznych, wspieranie funkcji rodziny – edukacja i poradnictwo dla rodziców, opiekunów prawnych i wychowawców służące przeciwdziałaniu uzależnieniom i sytuacjom kryzysowym wśród dzieci i młodzieży. Wspólny program zakłada także propagowanie zdrowego stylu życia, aktywnych form wypoczynku poprzez organizację zawodów sportowo – pożarniczych, strzeleckich, pokaz skoków spadochronowych, organizowanie działalności szkoleniowej i współzawodnictwa sportowego z udziałem dzieci i młodzieży szkolnej oraz osób starszych w formie różnego rodzaju spotkań, rozgrywek, otwartych zawodów sportowo – pożarniczych na szczeblu gminnym, powiatowym i wojewódzkim, organizowanie młodzieżowych, dziecięcych i kobiecych drużyn pożarniczych oraz ich udział w zawodach, turniejach, organizowanie różnego rodzaju turniejów sportowo – rekreacyjnych z udziałem społeczności lokalnej (biegi przełajowe, turnieje wsi itp.). Współpraca zakłada także wspieranie imprez sportowo – rekreacyjnych oraz spotkań integracyjnych z osobami niepełnosprawnymi, aktywizacja zawodowa osób niepełnosprawnych, działalność

edukacyjna osób niepełnosprawnych /społeczna, sportowa, turystyczna, terapeutyczna, kulturalna/ . Zapewnienie schronienia, opieki i pomocy osobom bezdomnym oraz wsparcie w wychodzeniu z bezdomności, pomoc rzeczowa, żywnościowa i niematerialna dla rodzin i osób ubogich lub znajdujących się w trudnej sytuacji życiowej oraz wspieranie rodzin wielodzietnych. Takie wspólne działania mają na celu dbałość o politykę lokalną i aktywizację miejscowej ludności oraz zaspokojenie ich potrzeb.

6.11. Przestępczość.

Powiat Brzozowski staje się coraz bezpieczniejszym na tle województwa. Przestępczość w 2008 roku spadła w stosunku do roku wcześniejszego o 84 przestępstwa. Dane z Komisariatu Policji w Dydni pokazują, że dominują kradzieże cudzej rzeczy oraz kolizje drogowe-po 16 zdarzeń. Rejestry ujawniają także, że oprócz dominacji nietrzeźwych kierujących (10 przypadków), było wypadków drogowych (8 przypadków), kradzieży z włamaniem (6 przypadków), pobić i bójek (3 przypadki).

Poważnym problemem jest przemoc w rodzinie - 30 odnotowanych przypadków. Często jest ona powiązana z występowaniem problemu alkoholowego. Jest to zjawisko objęte społecznym tabu, gdzie zastraszone ofiary (głównie kobiety i dzieci) bardzo często izolują się od społeczeństwa i są pozostawione na pastwę oprawcy. Wynika to z niskiego poziomu wiedzy społeczności lokalnej na temat mechanizmów przemocy, uzależnień oraz taktyki pomocy osobom pokrzywdzonym. Brak jest poczucia wspólnoty społeczności lokalnej, występuje powszechna niechęć obywateli do angażowania się w sprawy innych i współpracy z organizacjami i instytucjami, które posiadają wiedzę i środki na świadczenie umiejętnej, adekwatnej do potrzeb pomocy. Policja jako pierwszy organ stykający się ze zjawiskiem przemocy, wdraża procedurę „Niebieskiej Karty". System ten pozwala na monitoring zjawisk w tym zakresie. Policja ma także tzw. niebieski pokój, służący przesłuchaniom rodzin i dzieci. Jest on wyposażony we wszystko, co może zainteresować dzieci. Zabawki, kolorowe ściany i stolik, przy którym można się bawić klockami lub rysować. Maluchy, bawiąc się, rozmawiają z nieumundurowaną policjantką albo z inną osobą prowadzącą przesłuchanie. W tym czasie zza lustra weneckiego przypatruje im się prokurator lub sędzia. Cała rozmowa, która nierzadko opiera się na zabawie z dzieckiem, jest nagrywana na wideo. Sąd może dopuścić takie nagranie jako dowód w sprawie, a dziecko nie musi drugi raz zeznawać.

Tabela 18. Wykaz przestępstw popełnionych w latach 2006-2007 na terenie Gminy Dydnia.

Wyszczególnienie	2006	2007
Kradzież cudzej rzeczy	12	16
Kradzież z włamaniem	4	6
Przestępstwa rozbójnicze	0	0
Kradzież pojazdów	0	0
Bójka i pobicie	2	3
Przestępstwa gospodarcze	3	1
Nietrzeźwi kierujący	6	10
Kolizje drogowe	13	16
Wypadki drogowe	4	8
Przemoc w rodzinie	2	30

Źródło: Dane Komisariatu Policji w Dydni

7. Identyfikacja najistotniejszych problemów społecznych.

7.1. Zła sytuacja materialna części mieszkańców, w tym problem dziedziczenia biedy.

Według danych GOPS Dydnia (wg stanu na 31 grudnia 2007 r.) można stwierdzić, że okres korzystania z pomocy społecznej z powodu złej sytuacji materialnej rodzin wynosi:

- do jednego roku - 21 rodzin
- powyżej 1 roku do 5 lat - 280 rodziny (bieda długotrwała)
- powyżej 5 lat - 450 rodzin (bieda chroniczna)

Wykres 21. Okres korzystania ze wsparcia GOPS Dydnia (dane za 2007 r.)

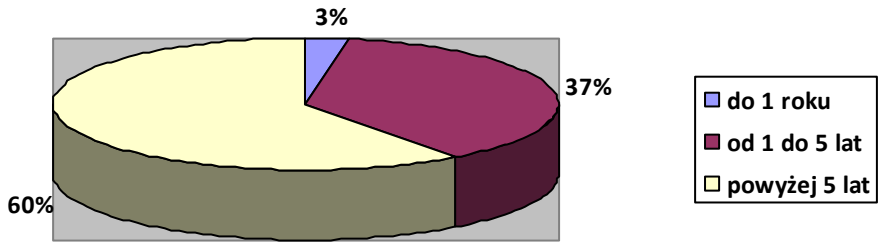

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GOPS Dydnia

Takie zestawienie pokazuje główny problem w Gminie, jakim jest długotrwała bieda.

Ubóstwo nie posiada jednoznacznej definicji. Najczęściej określa się ubóstwo jako stan, w którym jednostce czy grupie społecznej brakuje środków na zaspokojenie podstawowych potrzeb, uznawanych w danej społeczności za niezbędne. Pod pojęciem „podstawowe potrzeby" kryją się poza wyżywieniem, którego niezbędności nie można kwestionować, takie potrzeby jak: ubranie, utrzymanie zamieszkania, leczenie, uzyskanie wykształcenia. Zjawisko ubóstwa ma wiele przyczyn, które nie zawsze da się jasno wyodrębnić. Na podstawie zebranych opinii od pracowników socjalnych GOPS w Dydni najczęściej jest ono skutkiem bezrobocia, utraty pracy, niepełnosprawności i długotrwałej choroby, wielodzietności i alkoholizmu. Ale powody biedy części społeczności lokalnej najczęściej tkwią także w przyczynach społecznych i psychologicznych - w bierności życiowej i niskim poczuciu odpowiedzialności za własne życie i rodzinę, postawie roszczeniowej wobec państwa i instytucji pomocy społecznej.

W Gminie Dydnia spotykamy dwa typy ubóstwa:

- marginalne, wynikające z indywidualnych sytuacji życiowych (wielodzietność, podeszły wiek, pozostawanie w subkulturze ubogich); często wynika z braku, bądź niskich kwalifikacjami zawodowych;
- masowe, które ma charakter strukturalny, utrwalony, obejmującym wszystkie gospodarstwa domowe osiągające dochody nieznacznie wyższe od minimum socjalnego.

Do ubóstwa o charakterze strukturalnym należy zaliczyć sytuację rodzin osób bezrobotnych, którym niewiele brakuje do przekroczenia granicy ubóstwa, zwłaszcza w przypadku bezrobocia o charakterze długotrwałym. Ta grupa społeczna ma duże ryzyko powiększenia istniejącej już grupy ubóstwa poprzez uzależnienie się od systemu świadczeń państwowych i innych instytucji.

Przyczyny biedy i ubóstwa w Gminie.

W niektórych sołectwach Gminy Dydnia (np. Ulucz, Witryłów, Końskie) wielu mieszkańców pracowało w Państwowych Ośrodkach Hodowli Zarodowej (POHZ) oraz w Państwowych Gospodarstwach Rolnych (np. Niewistka). W latach 1980-88 dotacje dla rolnictwa (głównie PGR-ów) pochłaniały blisko 22 proc. wydatków budżetowych. PGR-y objęte też były preferencjami kredytowymi, np. gospodarstwom realizującym inwestycje budowlane umarzano czasem nawet 70 proc. Kredytu. Wraz z końcem gospodarki nakazowo-rozdzielczej sytuacja PGR-ów zaczęła się dramatycznie pogarszać. Ich kierownictwo, przyzwyczajone do ustalanych przez państwo cen i do pokrywania deficytu przez budżet, nie potrafiły się odnaleźć w nowych realiach. Tymczasem rząd stopniowo ograniczał dotacje do żywności, a w 1991 r. ostatecznie je zniósł. PGR-y musiały zacząć płacić takie same podatki jak inne firmy państwowe, skończyły się bezzwrotne kredyty, na domiar złego spadł popyt na produkty spożywcze. Od marca 1991 r. do marca 1992 liczba PGR-

ów nieposiadających zdolności kredytowej wzrosła z 31 do 1067 -czyli ponad 70 proc. wszystkich gospodarstw. Rok 1991 PGR-y zamknęły stratą 6,6 bln zł (około 600 mln dol.).
W tej sytuacji ustawą z 19 października 1991 r. Sejm przesądził o likwidacji PGR-ów. Ich majątek został przejęty przez Agencję Własności Rolnej Skarbu Państwa, a następnie był prywatyzowany lub dzierżawiony. Jak pisze Elżbieta Tarkowska, współautorka pracy "Lata chude, lata tłuste. Spojrzenie na biedę w społecznościach lokalnych", robotnicy rolni stracili nie tylko miejsca pracy, ale też wiele udogodnień i korzyści. PGR-y były bowiem nie tylko pracodawcą, lecz także szczególnym środowiskiem społeczno-kulturowym. Pracownicy PRG znaleźli się nie tylko bez środków do życia, ale i bez perspektyw, wziąwszy pod uwagę ich niskie kwalifikacje zawodowe. Załamał się cały ich dotychczasowy sposób życia, zniknął świat znany i bezpieczny. Tereny popegeerowskie stały się siedliskiem biedy. Towarzyszą jej zjawiska sprzyjające jej utrwalaniu i pogłębianiu. Należy do nich bezrobocie, niski poziom wykształcenia, wielodzietność, izolacja społeczna i przestrzenna, brak perspektyw oraz zjawiska świadczące o patologizacji życia społecznego, takie jak alkoholizm. Występowanie tych zjawisk prowadzi do marginalizacji części mieszkańców owych obszarów i w rezultacie do wykluczenia społecznego.

Problemy dziedziczenia biedy.

Zjawisko dziedziczenia biedy na terenie Gminy dotyczy kilkudziesięciu rodzin. Szczególnie trudna jest sytuacja dzieci na terenach popegeerowskich. Żyją w środowisku, w którym dochodzi do kumulacji czynników zagrażających prawidłowemu rozwojowi. Bieda i jej skutki dla rodziny znacznie pogarszają perspektywy życiowe. Ograniczone środki na dowożenie dzieci do szkoły, wyposażenie w pomoce niezbędne w nauce powoduje, że udział dzieci w edukacji jest zaburzony. Niedostateczna oferta w zakresie edukacji elementarnej, kontaktu z rówieśnikami, a tym samym i innych wzorów życia, utwierdza u dzieci przekonanie, że inny sposób życia niż ten, w którym tkwią od urodzenia, jest dla nich trudno osiągalny. Dominującą negatywną rolę w kształtowaniu biernej postawy wobec własnej sytuacji życiowej, a roszczeniowej wobec państwa, opieki społecznej, samorządu itp. w dzieci mają ich rodzice. Mimo pracy socjalnej w tych rodzinach, wielu rozmów z rodzicami pracowników socjalnych, podopieczni GOPS-u wielokrotnie przy własnych dzieciach wypowiadają się o braku perspektyw, wpływu na zmianę własnej sytuacji życiowej, a jednocześnie gloryfikują postawę „cwaniactwa" życiowego, polegającego na życiu na rachunek państwa. Taka postawa przy ograniczonych możliwościach wpływu wzorców pozytywnych zostaje utrwalona i przejawia się u młodych przede wszystkim w niskich aspiracjach edukacyjnych, zawodowych, niskim poszanowaniu pracy jako wartości.

7.2.Bezrobocie.

Bezrobocie polega na tym, że część ludzi zdolnych do pracy i chcących pracować (warunek ten często się pomija jako trudny do weryfikacji) nie znajduje zatrudnienia. Bezrobocie w Gminie Dydnia jest zjawiskiem, które dotyka dużą grupę mieszkańców – w 2007 roku GOPS udzielił z tego powodu pomocy 383 rodzinom. Straty i skutki społeczne, które powoduje bezrobocie są trudne do oszacowania. Przyczynia się do degradacji społeczności - nie tylko samych bezrobotnych, ale także ich rodzin. Proces od utraty pracy, przejścia na zasiłek, jego utrata do długotrwałego korzystania z pomocy społecznej dość szybko prowadzi do ubóstwa ze wszystkimi jego konsekwencjami. Bezrobocie wpływa destrukcyjnie na pełnienie przez rodzinę jej podstawowych funkcji – zabezpieczenia potrzeb materialnych, poczucie bezpieczeństwa, pełnienia roli opiekuńczej i wychowawczej. Trudna sytuacja finansowa gospodarstw domowych dotkniętych bezrobociem wymusza także ograniczanie wydatków związanych z kształceniem dzieci. Trudna sytuacja materialna w rodzinie niejednokrotnie oznacza ograniczenie planów dalszego kształcenia młodych ludzi, obniżanie ich aspiracji edukacyjnych, zahamowanie rozwoju uzdolnień w drodze dalszej edukacji czy zajęć dodatkowych. Z drugiej strony bezrobocie jednego, czy dwojga rodziców nie pozostają bez wpływu na dokonywaną przez młodych ludzi ocenę rzeczywistości oraz ich własnej wartości - poczucie niższej pozycji. Bezrobocie jest często w rodzinie czynnikiem konfliktogennym i nasilającym patologie społeczne takie jak nadużywanie alkoholu. Sytuacja bezrobotnych w Gminie Dydnia jest opisana w „Szczegółowych informacjach na temat Gminy".

Problemem towarzyszącym bezrobociu jest zjawisko tzw.„szarej strefy''. W Polsce udział zatrudnienia nierejestrowanego szacunkowo wynosi od 7 % (wg GUS) do 19 % (wg Konfederacji Pracodawców Prywatnych). Szara strefa to praca nierejestrowana, wykonywana bez nawiązania stosunku pracy, czyli bez umowy o pracę, umowy – zlecenia, umowy o dzieło lub jakiejkolwiek innej pisemnej umowy pomiędzy pracodawcą i pracownikiem. Z tytułu wykonywania pracy nierejestrowanej pracownik nie uzyskuje ubezpieczenia społecznego, okres ten nie jest zaliczany przez ZUS jako okres składkowy, a od dochodów niepłacone są podatki osobiste

Tabela 19. Bezrobotni w Gminie Dydnia, stan na 31.12.2007.

Bezrobotni ogółem	895 osób
w tym kobiety	518 osób
z prawem do zasiłku	132 osoby
w tym kobiety	33 osoby
do 25 roku życia	162 osoby
którzy ukończyli wyższe studia do 27 roku życia	8 osób
osoby długotrwale bezrobotne	666 osób
w tym kobiety	437 osób

Źródło: PUP Brzozów

80 % osób bezrobotnych z terenu Gminy to osoby długotrwale bezrobotne. Co piąty bezrobotny to osoba poniżej 25 roku życia. Niewiele jest natomiast w tej grupie osób z wyższym wykształceniem. Ilustruje to poniższy wykres.

Wykres 22. Bezrobotni w Gminie Dydnia

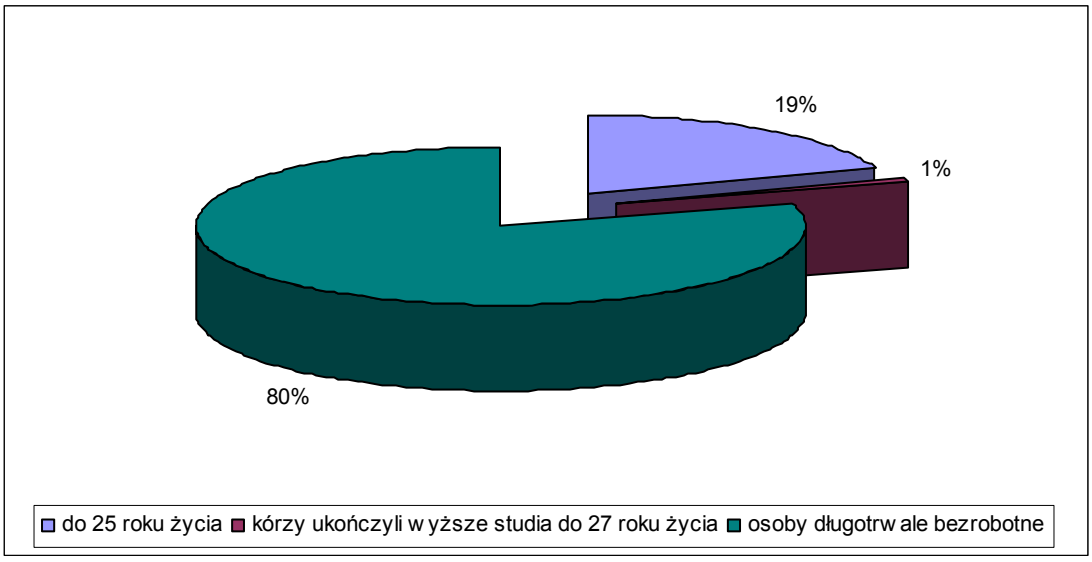

Źródło: Opracowanie własne na podstawie GUS

Największą grupę bezrobotnych stanowią długotrwale bezrobotni, kolejna grupa to osoby do 25 roku życia. Z wszystkich bezrobotnych tylko 14,74% z nich ma prawo do zasiłku, z czego tylko 25% kobiet. W grupie osób do 25 roku życia, 55% to kobiety; w grupie osób długotrwale bezrobotnych kobiet jest jeszcze więcej, bo aż 65,61%. Analizując wykształcenie osób bezrobotnych wyłania się dwie największe grupy osób z wykształceniem gimnazjalnym i podstawowym oraz zasadniczym zawodowym. Znaczącą grupą są także osoby z wykształceniem policealnym, średnim zawodowym. Dane te przedstawiają poniższe tabele.

Tabela 20. Wykształcenie osób zarejestrowanych jako bezrobotne w Gminie Dydnia (2007 r.)

Wykształcenie	Ogółem	w tym : kobiety
Wyższe	31	4
Policealne Średnie zawodowe	180	31
Średnie LO	38	21
Zasadnicze zawodowe	323	29
Gimnazjum i poniżej	323	323

Źródło: PUP Brzozów

Tabela 21. Bezrobotni wg okresu pozostawania w rejestrze PUP.

Pozostający bez pracy do:	**Ogółem**
1 miesiąca	46
1 – 3 miesięcy	123
3 – 6 miesięcy	74
6 – 12 miesięcy	96
12 – 24 miesięcy	100
Pow. 24 miesięcy	456

Źródło: PUP Brzozów

Osoby bezrobotne mogą korzystać z szeregu różnych form aktywizacji: szkolenia, staże, przygotowanie zawodowe, prace interwencyjne, prace społecznie użyteczne i prace publiczne. Jak obrazuje poniższa tabela korzysta z nich co roku podobna ilość osób. Najpowszechniejsze są prace publiczne oraz prace społecznie użyteczne.

Tabela nr 22. Osoby korzystające z form zatrudnienia oferowanych przez PUP Brzozów.

Wyszczególnienie	2006	2007	2008
Stażyści	2	4	3
Absolwenci	-	-	-
Przygotowanie zawodowe	14	3	
Interwencyjni	6	1	3
Prace społecznie użyteczne	8	4	7
Publiczne	11	19	31
Razem	41	31	44

Źródło: PUP Brzozów

7.3. Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych.

Istotnym problem, z którym borykają się osoby mieszkający na terenie Gminy Dydnia jest bezradność w sprawach opiekuńczo wychowawczych. Rośnie liczba rodzin niepełnych (śmierć jednego z rodziców, rozwody, samotne macierzyństwo z wyboru, wyjazdy za granicę). Z powodu wielodzietności w 2007 roku GOPS wspierał 49 rodzin.

Bezradność opiekuńczo - wychowawcza to problemy w pełnieniu ról rodzicielskich i małżeńskich, niedojrzałość emocjonalna rodziców, problemy wychowawcze i brak wzorców rodzicielskich w środowisku rodzinnym, ujawniające się u młodych rodziców w postaci nieumiejętności opieki nad własnymi dziećmi. Zaburzona struktura rodziny, często spotykana wśród świadczeniobiorców ośrodka, niekorzystnie wpływa na sytuację dziecka. W rodzinach zaburzonych rodzicom brakuje umiejętności tworzenia dobrego, rodzinnego klimatu, rozładowywania konfliktów i napięć bez agresji, właściwych wzorców komunikacji i dawania rodzinie poczucia bezpieczeństwa. W wielu sytuacjach dzieci pozostawione są „same sobie", większość wolnego czasu spędzają wśród rówieśników poza domem, częściej pojawiają się u nich problemy szkolne.

Problem bezradności opiekuńczo-wychowawczej w Gminie Dydnia ściśle związany jest z niedostateczną edukacją elementarną i opieką przedszkolną. Współczesna wiedza na temat potrzeb rozwojowych dzieci potwierdza ogromne znaczenie edukacji elementarnej dla rozwoju człowieka. Z punktu widzenia samego dziecka czyni je bardziej gotowym do uczenia się nowych rzeczy pod kierunkiem nauczyciela. Z punktu widzenia nauczycieli w klasie pierwszej i później - dzieci dobrze przygotowane w przedszkolu, z rozwiniętą motywacją poznawczą i wysokim poczuciem własnej wartości i poczuciem kompetencji, chcące i lubiące się uczyć, aktywnie podchodzące do nowych zadań są po prostu lepszymi uczniami. Nie wymagają więc stosowania różnych drogich i pracochłonnych zabiegów "reedukacyjnych", "korekcyjnych" czy "wyrównawczych".

Na terenie Gminy działa przedszkole samorządowe. W pracy z dziećmi realizuje założenia programowe wychowania przedszkolnego w oparciu o programy edukacyjne zatwierdzone przez Ministerstwo Edukacji Narodowej. Do przedszkola przyjmowane są dzieci w wieku od 3 do 5 roku życia, w razie potrzeby, mogą być przyjmowane dzieci młodsze. Czas pracy w przedszkolu trwa w ciągu roku dziesięć miesięcy, 5 dni w tygodniu, przez 8 godzi w ciągu dnia. Środki na prowadzenie przedszkola pochodzą z odpłatności rodziców oraz dotacji z budżetu Gminy – zgodnie z obowiązującymi przepisami. Prowadzi także zajęcia dodatkowe: religię - raz w tygodniu, bezpłatnie rytmika, zajęcia umuzykalniające oraz język angielski. Z przedszkola korzysta 25 dzieci ze względu na warunki lokalowe oraz zasoby kadrowe. Do klas „0" przy dziewięciu szkołach podstawowych uczęszcza łącznie 106 dzieci. Dane te przedstawia poniższa tabela.

Tabela 23. Uczniowie klas „O" w roku szkolnym 2007/2008

Nazwa szkoły	Klasy "0"		
	dziewczęta	**chłopcy**	**razem**
SP Dydnia	19	20	39
Zespół Szkolno Przedszkolny w Niebocku Dydnia	11	6	17
SP Jabłonka	9	6	15
SP Grabówka	6	3	9
SP Wydrna	3	1	4
Zespół Szkół Publicznych w Końskiem	5	7	12
Razem	53	43	96

Źródło: dane ZOS w Dydni

Ludność gminy w wieku 0-6 lat to 574 (w 2007 roku). Porównanie możliwości opieki istniejącego przedszkola i klas „0" z potrzebami wynikającymi z danych statystycznych wyraźnie wskazuje na pilną potrzebę zapewnienia edukacji elementarnej i przedszkolnej większej niż dotychczas liczbie dzieci z terenu gminy.

7.4. Niepełnosprawność. Długotrwała choroba.

Zgodnie z definicją sformułowaną przez Światową Organizację Zdrowia (WHO) osoba niepełnosprawna to osoba, u której istotne uszkodzenia i obniżenie sprawności funkcjonowania organizmu powodują uniemożliwienie, utrudnienie lub ograniczenie sprawnego funkcjonowania w społeczeństwie. Za niepełnosprawne uznać należy osoby, których stan fizyczny, psychiczny i umysłowy powoduje trwałe lub okresowe utrudnienia, ograniczenia bądź uniemożliwia pełnienie ról i zadań społecznych.

Mówiąc o osobach niepełnosprawnych, mamy na myśli: - osoby posiadające stopień niepełnosprawności orzeczony przez powiatowy Zespół ds. Orzekania o Niepełnosprawności, Komisję przy ZUS, KRUS;

- osoby z dysfunkcjami fizycznymi, psychicznymi i umysłowymi, które jednak nie posiadają orzeczeń formalnych.

Jeżeli niepełnosprawny funkcjonuje w rodzinie to jego niepełnosprawność uderza najbardziej w finansową i emocjonalną stronę rodziny. Wsparcia wymaga nie tylko niepełnosprawny, ale także jego rodzina, bo to ona boryka się z trudami zapewnienia mu opieki. W opinii pracowników GOPS w Dydni sytuacja niepełnosprawnych i ich rodzin jest bardzo trudna. Szczególnie, że osób z tego typu problemami jest 353, z czego najwięcej w Dydni.

Problemy osób niepełnosprawnych wiążą się głównie z ograniczonymi możliwościami zakupu sprzętu rehabilitacyjnego i umożliwiającego poruszanie i samoobsługę. Dużym problemem są

także problemy architektoniczne w miejscu zamieszkania osoby niepełnosprawnej jak i w budynkach użyteczności publicznej (np. Urząd Gminy, Kościoły, szkoły). Bariery te nie tylko utrudniają, ale niekiedy wręcz uniemożliwiają uczestnictwo w normalnym życiu. Dla tych osób dostępny jest gabinet Rehabilitacji w Jabłonce, dla niepełnosprawnych dzieci utworzono Szkołę Integracyjną, umożliwiającą edukację dzieci w wieku szkolnym – klasy 0 - VI. Dzieci z terenu Gminy dowożone są do szkoły samochodem przeznaczonym do przewozu osób niepełnosprawnych.

Osoby przewlekle chore mają podobne problemy jak osoby niepełnosprawne. Borykają się z utrudnionym dostępem do specjalistycznej opieki medycznej oraz wysokimi kosztami leczenia. Obecnie problemem stają się tzw. choroby cywilizacyjne (m.in. kardiologiczne, onkologiczne), dotykające także ludzi młodych i w średnim wieku. Dla osób w tym wieku organizowane są:

- Gminny Konkurs dla dzieci niepełnosprawnych „ Mój przyjaciel zwierzak”,
- Spotkania i zabawy integracyjne dla dzieci niepełnosprawnych z całej gminy i z powiatu Brzozowskiego.
- Gminny Konkurs dla dzieci niepełnosprawnych „Ozdoba choinkowa”,

Osoby niepełnosprawne mogą także korzystać z usług Środowiskowego Domu Samopomocy w Brzozowie i warsztatów terapii zajęciowych w Stary Wsi, jak również z Ośrodka Szkolno-Wychowawczego w Brzozowie.

7.5. Problemy alkoholowe.

Alkoholizm to proces patologiczny, objawiający się zaburzeniem czynności organizmu. Zespół uzależnienia od alkoholu (choroba alkoholowa, nałóg alkoholowy) zaczyna się i rozwija podstępnie, bez świadomości zainteresowanej osoby. Polega na niekontrolowanym piciu napojów alkoholowych i może doprowadzić do przedwczesnej śmierci. Objawy tej choroby to przede wszystkim takie zjawiska jak:

- zmiana tolerancji na alkohol;
- objawy abstynenckie;
- koncentracja życia wokół spożywania alkoholu.

Z problemem nadużywania alkoholu pracownicy socjalni w Dydni spotykają się od wielu lat. Problem nadużywania alkoholu przez podopiecznych pomocy społecznej jest złożony, ponieważ obok alkoholizmu występują: bieda, bezrobocie, problemy wychowawcze i zdrowotne, wchodzenie w konflikt z prawem. Zjawisku nadużywania alkoholu często towarzyszy zjawisko przemocy fizycznej i psychicznej stosowanej zarówno wobec dorosłych jak i dzieci. W celu usprawnienia pomocy rodzinom, w których występuje przemoc pracownicy socjalni i policja

stosują procedurę Niebieskich Kart. Liczna rodzin korzystających ze wsparcia opieki społecznej w Gminie Dydnia od 2003 roku dość znacznie zmalała. Zmiany te przedstawia poniższa tabela.

Tabela 24. Korzystający z pomocy GOPS w latach 2001-2007 z powodu alkoholizmu

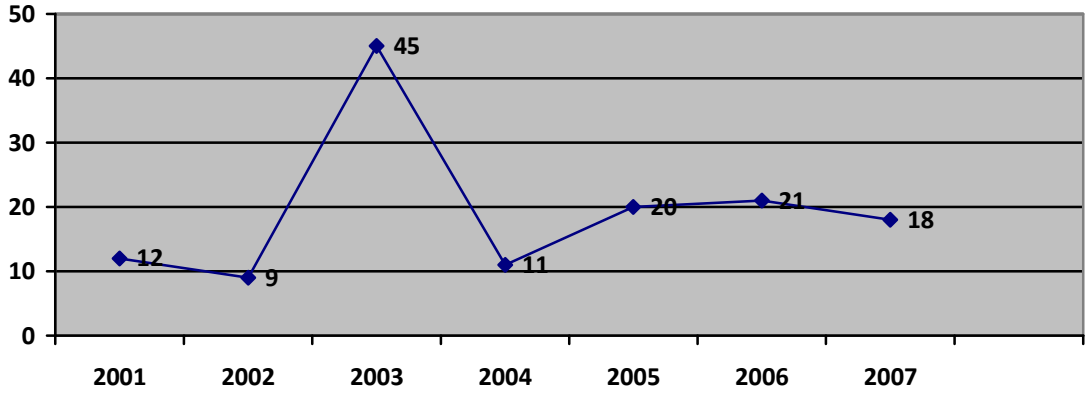

Źródło: opracowanie własne wg danych GOPS w Dydni

Według danych udostępnionych przez Gminna Komisję Rozwiązywania Problemów Alkoholowych problem alkoholowy w Gminie Dydnia w 2007 roku charakteryzowały następujące dane:

- liczba osób uzależnionych - 11
- leczenie stacjonarne - 2
- leczenie w poradni uzależnień - 7
- orzeczenia sądu o przymusowe leczenie - 5

Łącznie na terenie Gminy jest ponad 20 rodzin, w których występują problemy uzależniania od alkoholu. Rodziny z problemem alkoholowym jednego lub obojga rodziców są często rodzinami ubogimi, które nie są w stanie zaspokoić podstawowych potrzeb życiowych dzieci. Jest to także kilka rodzin wielodzietnych (od czterech do sześcioro dzieci). W ich przypadku szczególnie nasilona jest praca socjalna ze względu na niewydolność opiekuńczo-wychowawczą. Dzieci w tych rodzinach tracą poczucie bezpieczeństwa - zarówno materialnego, jak i psychicznego. Dziecko żyjące w rodzinie „alkoholowej" narażone jest na przeżywanie traumatycznych doświadczeń, które mogą powodować zaburzenia jego rozwoju np. zachowania agresywne, nadpobudliwość, trudności w podporządkowaniu się normom społecznym. Praktycznie każdy nauczyciel w swojej pracy spotyka się z dziećmi z rodzin z problemem alkoholowym. Problemy, jakich doświadczają te dzieci w domu rodzinnym odbijają się trudnościami w nauce. Pomocą takim właśnie dzieciom mogą służyć świetlice profilaktyczne, które obecnie nie działają na terenie Gminy. Zadaniem świetlic profilaktycznych, których zorganizowanie jest planowane m.in. w ramach PIS będzie przede wszystkim fachowa pomoc i opieka pozalekcyjna dla dzieci z rodzin alkoholowych. Dotychczas w Gminie Dydnia osoby uzależnione i ich rodziny wpiera się poprzez:

- zwrot kosztów dojazdu na terapie dla osób uzależnionych i ich rodzin,
- zwrot kosztów uczestnictwa w seminariach trzeźwościowych,
- działanie (w Rewirze dzielnicowych w Dydni) „Niebieskiego Pokoju" dla rodzin, dotkniętych przemocą w rodzinie,
- pomocą prawną dla osób uzależnionych i ich rodzin,
- pracę z osobami uzależnionymi i członkami ich rodzin.

Pomoc osobom uzależnionym i ich rodzinom jest trudna i długotrwała, często przerasta możliwości i kompetencje pracowników socjalnych, dlatego wymaga współpracy wielu instytucji: Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, Poradni Leczenia Uzależnień w Brzozowie, Sądu Rejonowego, kuratorów, pracowników lecznictwa odwykowego, Policji, grup AA i organizacji pozarządowych oraz szkół.

Gmina Dydnia prowadzi działania profilaktyczne z przeciwdziałania alkoholizmowi i narkomanii. Szczegółowe działania są zawarte w Gminnym Programie Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych i przeciwdziałania narkomanii. Program ten na 2008 rok został przyjęty Uchwałą Rady Gminy Nr XIV/89/2008 z dnia 28 lutego 2008 roku. Program ten zakłada między innymi następujące działania:

- zwiększenie dostępności pomocy terapeutycznej i rehabilitacyjnej dla osób uzależnionych od alkoholu;
- udzielanie rodzinom pomocy psychospołecznej i prawnej, a w szczególności ochrony przed przemocą w rodzinie,
- prowadzenie profilaktycznej działalności informacyjnej i edukacyjnej w zakresie rozwiązywania problemów alkoholowych i przeciwdziałania narkomanii, w szczególności dla dzieci i młodzieży, w tym prowadzenie pozalekcyjnych zajęć sportowych,
- pokrycie kosztów pobytu dzieci z rodzin patologicznych na koloniach letnich,
- wspomaganie działalności instytucji, stowarzyszeń i osób fizycznych, służącej rozwiązywaniu problemów alkoholowych,
- podejmowanie interwencji w związku z naruszeniem przepisów w zakresie reklamy napojów alkoholowych oraz sprzedaży i podawania napojów alkoholowych osobom nietrzeźwym, osobom do lat 18-tu.

W budżecie Gminy na 2008 rok określono dochody z tytułu wydania zezwoleń na sprzedaż napojów alkoholowych w wysokości 61 tyś zł. Taką samą kwotę przeznaczono na realizację działań profilaktycznych, a 5 tyś zł przeznaczono na działania objęte Gminnym Planem Przeciwdziałania Narkomanii.

7.6. Przemoc w rodzinie.

Jak wynika z danych rewiru dzielnicowych Policji w Dydni oraz powiatu na terenie gminy dość często występuje zjawisko przemocy w rodzinie (30 oficjalnie zgłaszanych przypadków rocznie). W przypadkach tych stosowane są procedury interwencji "Niebieskiej Karty". Procedura i dokumentacja pozwalają między innymi na opracowanie planu pomocy członkom rodziny (dorosłym i dzieciom) oraz podjęciu działań interwencyjnych. Jednak z całą pewnością nie wszystkie przypadki przemocy domowej są oficjalnie zgłaszane na Policji. Ofiary przemocy, przede wszystkim kobiety i dzieci, nie zgłaszają przemocy z powodów społecznych (m.in. przyzwolenie otoczenia na te zachowania, mała świadomość o przestępczym charakterze takich czynów i odpowiedzialności karnej za nie) oraz indywidualnym (np. uzależnienie materialne kobiety od męża, posiadanie dzieci i obawa przed rozpadem rodziny). Szczególnie w środowiskach wiejskich przemoc słowna i fizyczna wobec małżonków jest powszechnie tolerowaną "normą" w relacjach w rodzinie (silna pozycja męża i ojca, często wymuszana agresją wobec pozostałych członków rodziny). Konieczne jest więc podjęcie systemowych i międzyinstytucjonalnych działań m.in. z zakresu:

- uświadomienia ofiarom (lub potencjalnym ofiarom), że przemoc w rodzinie ma charakter przestępczy,
- dostarczeniu informacji na jaką pomoc i wsparcie mogą liczyć ofiary przemocy w rodzinie,
- prowadzenia działalności informacyjno-edukacyjnej o problemie przemocy w rodzinie przez szkoły, ośrodek pomocy społecznej, ośrodek zdrowia, Kościół oraz inne instytucje i organizacje społeczne, która zwróci uwagę na ten problem wielu przedstawicielom społeczności lokalnej,
- pomocy ofiarom przemocy w rodzinie (opieka medyczna, pomoc psychologiczna i terapeutyczna, prawna i materialna),
- skierowania sprawców przemocy w rodzinie na leczenie, zapewnienie im pomocy psychologicznej oraz praca socjalna z nimi,
- podnoszenia kompetencji do udzielania pomocy ofiarom przemocy w rodzinie wśród: pracowników socjalnych, nauczycieli, pedagogów szkolnych, lekarzy, pielęgniarek, funkcjonariuszy Policji, członków Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych,
- przygotowania i realizacji programów pomocowych i interwencyjnych w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie, Działania powyższe znalazły się wśród zadań, objętych realizacją w ramach niniejszej strategii.

7.7. Mapa występowania problemów społecznych na terenie Gminy.

Najwyższy procentowy wskaźnik procentowy osób korzystających z pomocy społecznej w stosunku do liczby mieszkańców spośród 13 sołectw posiada Niewistka - aż 46,9 % mieszkańców jest odbiorcami świadczeń z OPS. W Witryłowie wsparcie OPS obejmuje 40,1 % ludności. W przypadku pozostałych sołectw procent korzystających ze wsparcia GOPS w stosunku do ogółu mieszkańców jest na poziomie od 34 % do 23 %. Najmniejszą grupę klientów GOPS wśród mieszkańców ma Wydrna – 23 %. Podział na mieszkańców, którzy korzystają ze wsparcia GOPS w stosunku do ogólnej liczby mieszkańców poszczególnych sołectw przedstawia poniższa tabela.

Tabela 25. Korzystający z pomocy społecznej w poszczególnych sołectwach Gminy Dydnia

L.P	SOŁECTWA	ILOŚĆ ŚRODOWISK	ILOŚĆ OSÓB W ŚRODOWISKACH OPS			
			Ilość osób w środowiskach ogółem	w tym do 17 lat	Liczba mieszkańców (2006 r)	% osób korzystających z pomocy społecznej w stosunku do liczby mieszkańców
1	Dydnia	139	613	492	1541	**39.8%**
2	Grabówka	43	189	146	576	**32,8%**
3	Jabłonka	73	322	240	1131	28,5%
4	Końskie	32	142	108	454	31,3%
5	Krzemienna	28	123	103	459	26,8%
6	Krzywe	28	123	103	454	27,1%
7	Niebocko	85	375	295	1606	23,3%
8	Niewistka	33	142	112	303	**46,9%**
9	Obarzym	32	141	109	374	37,7%
10	Temeszów	23	101	85	357	28,3%
11	Witryłów	43	189	103	471	**40,1%**
12	Wydrna	32	142	108	618	23%
13	Ulucz	10	43	27	129	33,3%

Źródło: dane GOPS Dydnia - sołectwa zagrożone pauperyzacją (16 – 29,99%)

Z powyższego zestawienia wynika, że największe nasilenie problemów społecznych (przede wszystkim biedy i ubóstwa) występuje w Niewistce.

Niewistka to typowo rolnicza wieś wchodząca w skład Gminy Dydnia. Liczy 303 mieszkańców. Około 60% to dzieci z rodzin byłych pracowników PGR, pozbawionych pracy i najczęściej

jakiegokolwiek źródła utrzymania. Sytuacja materialna większości rodzin jest bardzo trudna. Została ona przedstawiona w powyższych opisach zidentyfikowanych problemów mieszkańców gminy.

Witryłów to wieś, gdzie wśród mieszkańców dominuje grupa osób po 40 roku życia. Bardzo często są to osoby bezrobotne (upadek POHZ), którym brakuje kwalifikacji, aby ponownie znaleźć się na rynku pracy. Często brakuje im też motywacji do szukania zatrudnienia, bo w ich opinii jest to bardzo trudne ze względu na ich wiek.

Obarzym - to sołectwo, w którym brakuje zakładów pracy, a jego położenie (oddalenie od centrum) utrudnia znalezienie zatrudnienia ze względu na wysokie koszty dojazdu.

Dydnia – to sołectwo, w którym niechęć do podjęcia pracy w dużej mierze wynika z uzależnienia od alkoholu. Część bezrobotnych ze względu na swój nałóg alkoholowy (najczęściej nileczony) nie szuka pracy, a nawet w przypadku jej podjęcia (np. prace interwencyjne), z powodu alkoholizmu nie są w stanie jej utrzymać. W opinii pracowników socjalnych wysoki wskaźnik osób korzystających z pomocy GOPS, wynika z niemożliwości udowodnienia, że osoby te podejmują nielegalne zatrudnienie - mają nie wykazywane przychody z dorywczej pracy w kraju i za granicą.

W oparciu o dane z GOPS w Dydni oraz wywiady z pracownikami socjalnymi przygotowano zestawienie „ilościowego" występowania najpoważniejszych problemów wśród mieszkańców w stosunku do ogólnej liczny zamieszkujących poszczególne sołectwa Gminy.

Tabela 26. Występowanie problemów w poszczególnych sołectwach Gminy Dydnia

Miejscowość	Grabówka	Niebocko	Jabłonka	Wydrna	Dydnia	Krzywe	Krzemienna	Końskie	Temeszów	Obarzym	Witryłów	Ulucz	Niewistka
Mieszkańcy	578	1606	1131	618	1541	454	459	454	357	374	471	129	303
Ubóstwo	32	37	37	35	68	20	24	19	20	20	21	7	26
Bezrobocie	29	30	39	36	56	21	30	24	28	23	29	9	29
Niepełnosprawność i długotrwała choroba	28	29	35	39	54	23	25	21	22	19	23	5	30
Przemoc	2	4	3	4	9	-	4	3	-	-	-	-	1
Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i alkoholizm	3	8	14	9	16	6	11	9	9	7	5	0	6

Źródło: dane GOPS Dydnia

Mapa występowania problemów społecznych na terenie Gminy Dydnia.

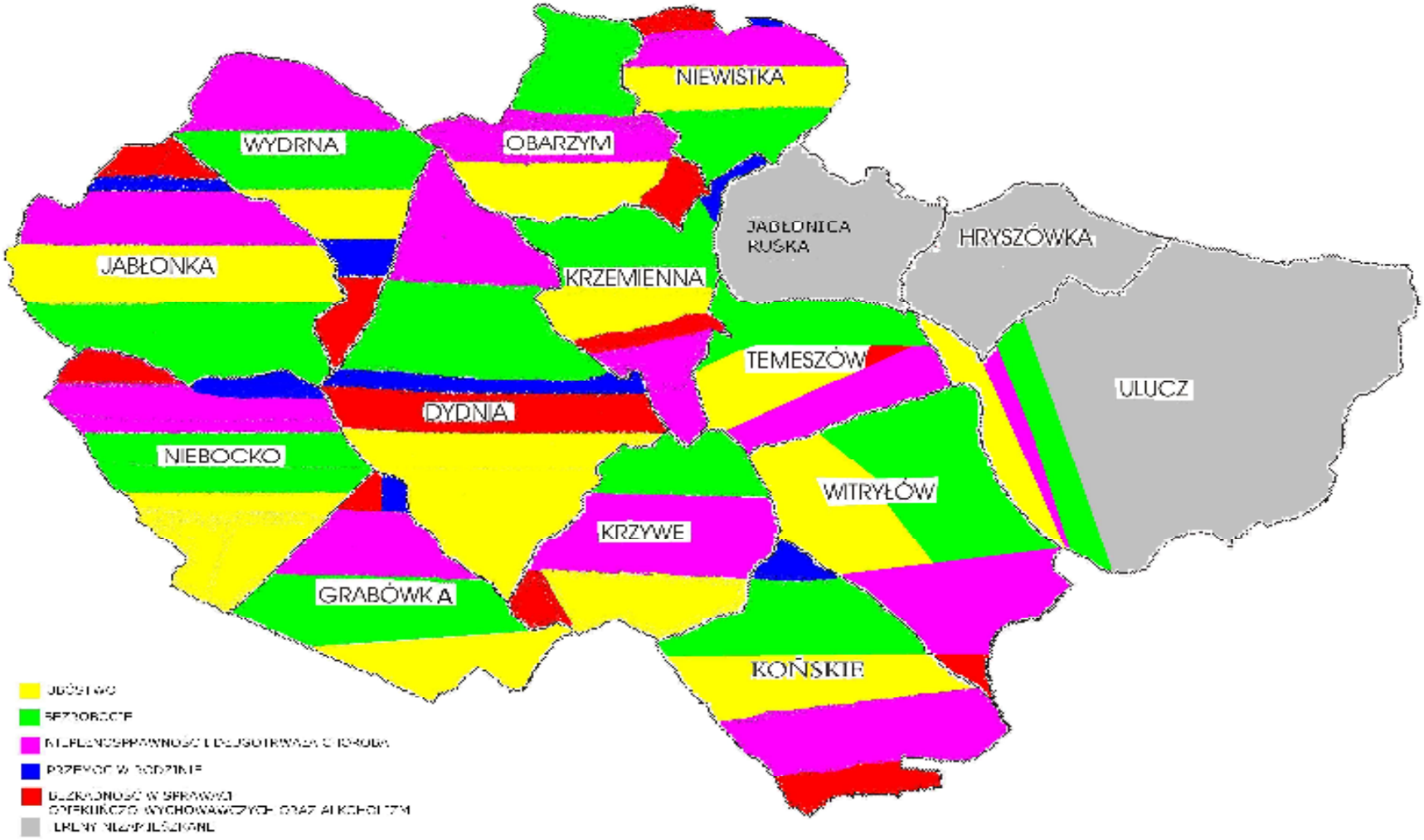

Źródło: Opracowanie własne, na podstawie wywiadów z pracownikami socjalnymi i danych GOPS w Dydni

Oznaczenie występowania najważniejszych problemów społecznych w poszczególnych sołectwach Gminy tj. bezrobocia, ubóstwa, niepełnosprawności i długotrwałej choroby, alkoholizmu oraz przemocy w rodzinie na powyższej mapie ma bardziej charakter zilustrowania ich skali i nasilenia w poszczególnych sołectwach niż określenie dokładnych miejsc ich występowania. Dlatego mapę poniższą należy odczytywać jako rodzaj diagramu, a nie jako „drogowskaz", w których miejscach konkretnie te problemy występują.

8. Problemy społeczne w opinii mieszkańców gminy zdiagnozowane na podstawie analizy badań ankietowych.

Badania społeczne, realizowane w Gminie Dydnia w kwietniu i maju 2008 roku, służyły socjologicznej analizie najistotniejszych problemów społecznych w opinii mieszkańców poszczególnych sołectw. Oprócz diagnozy problemów społecznych celem badań było również uświadomienie mieszkańcom potrzeby przygotowania przez Gminę „systemowych" i długofalowych sposobów rozwiązywania problemów społecznych jej mieszkańców oraz ich uwrażliwienie na problemy osób marginalizowanych społecznie i zawodowo oraz skłonienie do myślenia nad sposobami ich rozwiązywania.

W sumie pozyskano 120 kompletnych i umożliwiających dokonanie analizy kwestionariuszy ankiet. Kwestionariusz ankiety zawiera trzy części. Pierwsza dotyczy opinii badanych na temat najważniejszych problemów społecznych mieszkańców Gminy. Druga część kwestionariusza dotyczy propozycji i dróg rozwiązywania tych problemów. Końcową część stanowi metryczka, w której zawarte są informacje o głównych cechach społeczno-demograficznych (płeć, wiek, miejsce zamieszkania, wykształcenie, zawód).

Charakterystyka demograficzno-społeczna badanej zbiorowości.

W badaniu wzięło udział 120 respondentów, w tym 65 kobiet 54,2% oraz 55 mężczyzn 45,8%.

Wykres 23. Płeć uczestników badania

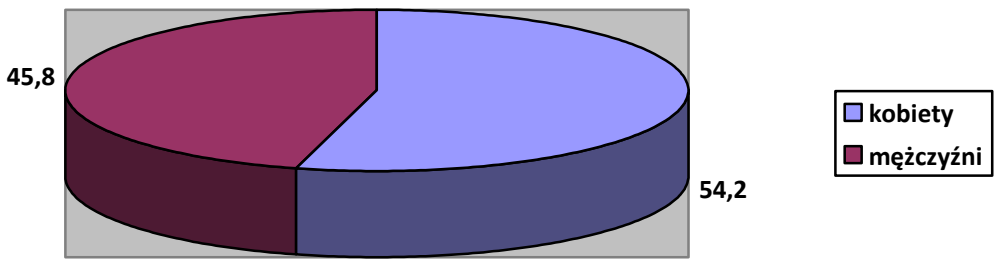

Źródło: opracowanie własne

Zdecydowana większość uczestników badania to osoby w związkach małżeńskich – około 70 %. 23 % stanowią kobiety niezamężne i kawalerowie. 4 % pytanych to wdowy i wdowcy. Niecałe 3 % stanowiły osoby rozwiedzione.

Wykres 24. Stan cywilny uczestników badania

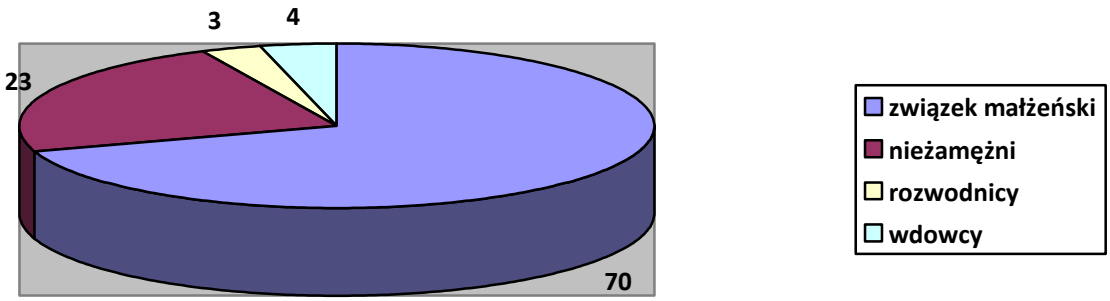

Źródło: opracowanie własne

W badaniu wzięło udział najwięcej osób z wykształceniem wyższym magisterskim – 32%. 8% ma grupa pytanych z wykształceniem podstawowym, a blisko 2% średnie ogólne (liceum). Reprezentacja osób z wykształceniem średnim technicznym to 8%.

Wykształcenie respondentów przedstawia poniższa tabela.

Wykres 25. Wykształcenie uczestników badania

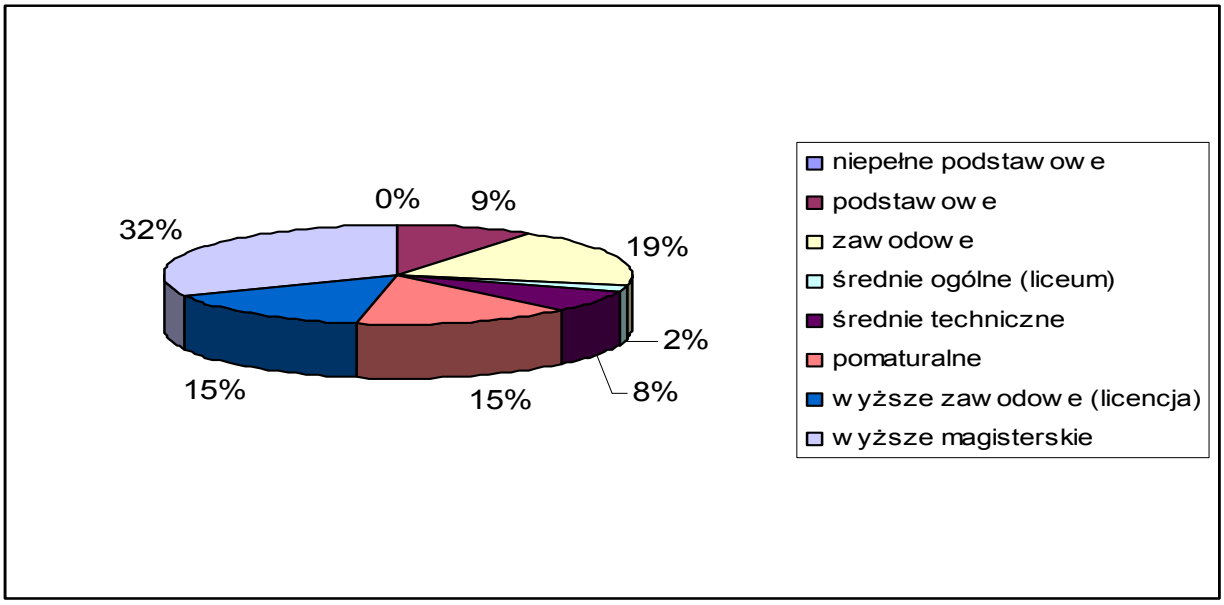

Źródło: opracowanie własne

Ponad połowa respondentów to pracownicy instytucji publicznej. Pracownicy firm prywatnych stanowili blisko 6 %. Także 6 % stanowili emeryci i renciści oraz 6 % studenci i uczniowie. Niewiele było w badanej grupie prywatnych przedsiębiorców – niecałe 2 %. Co dziesiąty pytany jest bezrobotny. Rodzaj zatrudnienia uczestników sondażu przedstawia poniższy diagram.

Wykres 26. Zatrudnienie uczestników badania

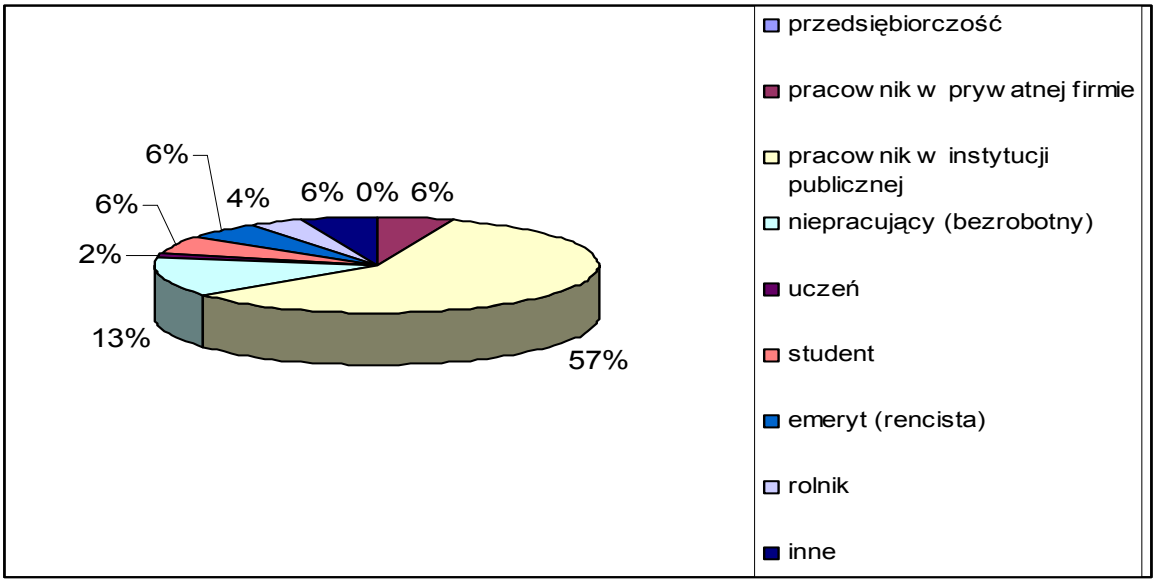

Źródło: opracowanie własne

Istotne problemy społeczne w opinii mieszkańców Gminy.

Najważniejsza grupa pytań w kwestionariuszu dotyczyła identyfikacji istotnych problemów społecznych mieszkańców Gminy.

Blisko co trzeci respondent wskazał jako najistotniejszy problem **bezrobocie** części mieszkańców Gminy. 18 % wskazywało problem alkoholizmu i patologii społecznej związanych z uzależnieniem od alkoholu. 9 % uzyskał problem biedy i ubóstwa części mieszkańców. Podobna grupa pytanych wskazywała na niedostateczną ofertę spędzania czasu dla osób starszych Co 12 respondent wskazywał problem ograniczonej oferty spędzania wolnego czasu atrakcyjnej dla dzieci i młodzieży.. W dalszej kolejności pod względem ilości wskazań wymieniono następujące problemy:

- brak infrastruktury rekreacyjnej
- zanieczyszczenie i problemy ekologicznej
- niewystarczająca opieka zdrowotna
- złe relacje miedzy mieszkańcami
- niewystarczający system pomocy społecznej
- brak oferty kulturalnej
- brak czystości, porządku i estetyki.

Rozkład odpowiedzi uczestników badania, dotyczących identyfikacji najważniejszych problemów przedstawia poniższy wykres.

Wykres 27. Istotne problemy społeczne w opinii mieszkańców Gminy Dydnia.

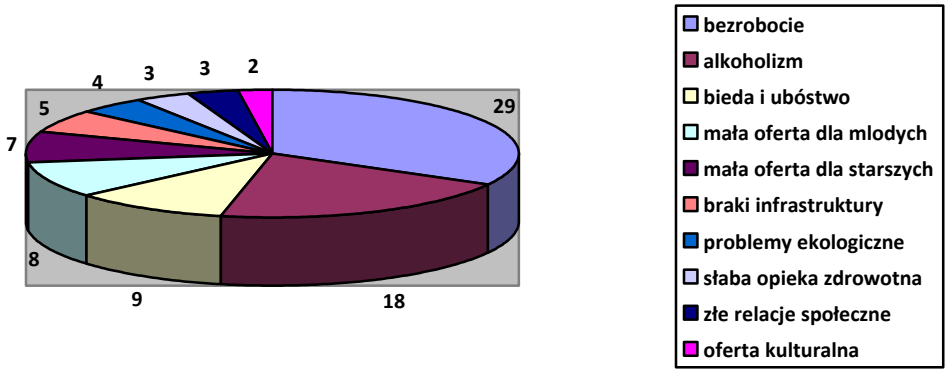

Źródło: opracowanie własne

Przyczyny problemów mieszkańców Gminy.

Na pytanie dotyczące określenia przyczyn istotnych problemów społecznych wśród pięciu najczęściej wskazywanych odpowiedzi cztery dotyczyły sfery zatrudnienia i ekonomi.

Przyczyn te w kolejności częstości wskazań to:

- brak miejsc pracy - 26 %
- brak inwestorów - 18,3 %
- niedochodowość produkcji rolnej – 11 %
- niezaradność życiowa, bierność – 10 %
- mała aktywność zawodowa mieszkańców – 7,7 %
- uzależnienie od alkoholu – 6,3 %
- niedostateczna edukacja przedszkolna - 6,1 %
- dziedziczenie biedy - 4,2 %
- mała aktywność społeczna mieszkańców - 3,6 %
- słabe wykształcenie i kwalifikacje części mieszkańców - 3,1 %
- kryzys życia rodzinnego - 2,4 %
- kryzys wartości religijnych i patriotycznych - 1,2 %.

Wykres 28. Przyczyny lokalnych problemów społecznych

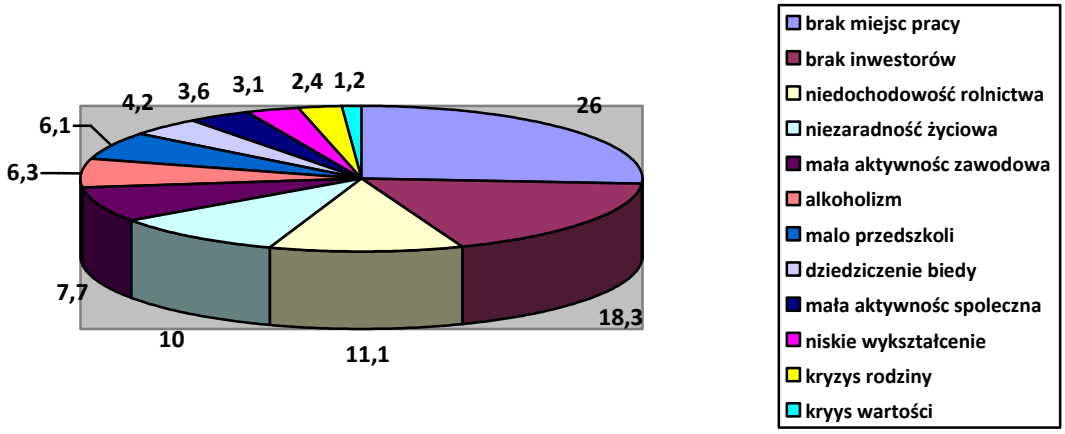

Źródło: opracowanie własne

Grupy mieszkańców najbardziej dotkniętych problemami społecznymi.

Celem sondażu było także uzyskanie odpowiedzi na pytanie, których grup mieszkańców gminy najbardziej dotyczą istotne problemy społeczne. W tym kontekście uczestnicy sondażu najczęściej wskazywali:

- bezrobotnych
- osoby ubogie
- rodziny wielodzietne
- osoby starsze, samotne
- osoby uzależnione od alkoholu
- wszyscy mieszkańcy
- niepełnosprawni , osoby długotrwale i poważnie chore
- matki samotnie wychowujące dzieci
- dzieci i młodzież.

Wykres 29. Grupy mieszkańców, dotknięte problemami.

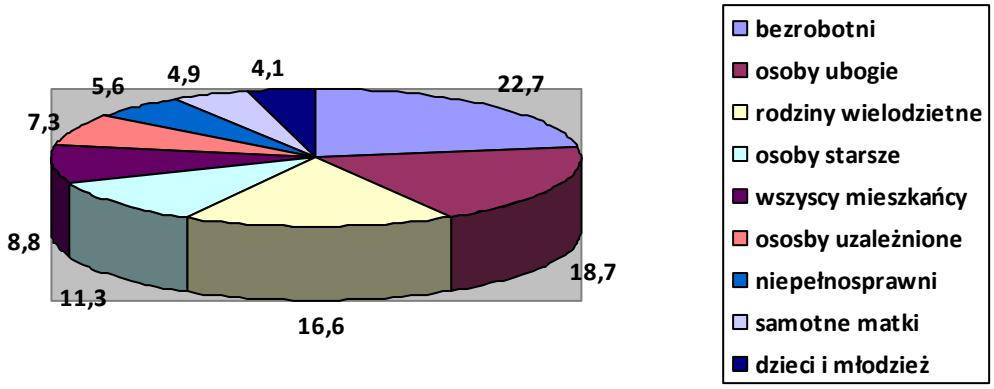

Źródło: opracowanie własne

Propozycje działań, służących rozwiązywaniu lokalnych problemów społecznych.

Kwestionariusz ankiety dotyczył także opinii mieszkańców o możliwych propozycjach działań służących rozwiązywaniu lub ograniczaniu problemów lokalnych.

Na pierwszym miejscu wśród proponowanych działań, które służą rozwiązywaniu problemów społecznych jest pojawia się ograniczenie bezrobocia – 22,7 %. Blisko co piąty pytany uważa, że należy aktywnie przeciwdziałać patologiom społecznym – alkoholizmowi i przestępczości.

Co dziesiąty respondent wskazał konieczność bezpłatnego dokształcania młodzieży.

W dalszej kolejności pod względem częstości wskazań były:

- inwestycje w budownictwo i infrastrukturę – 10 %,
- wsparcie kultury i sportu – 7 %,

- poprawa opieki medycznej – 9,38 %,
- wsparcie pracodawców i rozwoju przedsiębiorczości – 7,4 %
- lepsze gospodarowanie publicznymi pieniędzmi – 5,1 %
- pomoc socjalna rodzinie w trudnej sytuacji życiowej – 5,4 %
- prowadzenie profilaktyki uzależnień i prewencji przestępczości – 9,2 %.

Wykres 30. Proponowane rozwiązania problemów społecznych

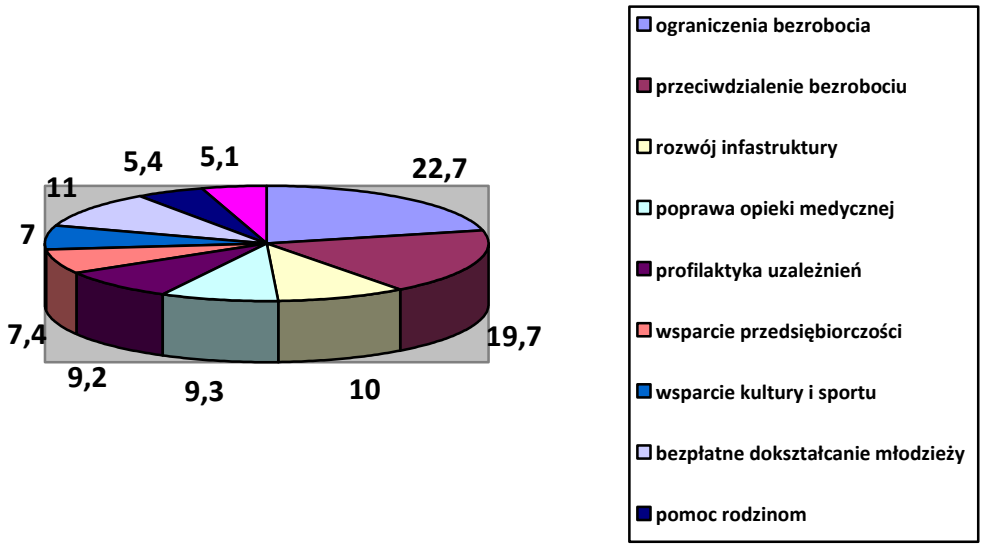

Źródło: opracowanie własne

Ważna grupa pytań w ankiecie dotyczyła kwestii, czego powinno się uczyć mieszkańców, szczególnie młodych w kontekście rozwiązywania istotnych problemów społecznych. W opinii pytanych mieszkańców trzeba przede wszystkim bezpłatnie uczyć języków obcych – 20 % wskazań. 17 % respondentów uważa, że należy uczyć przedsiębiorczości i zaradności zawodowej. W dalszej kolejności wskazano na uzyskanie konkretnego zawodu – 15,9 %. Następnie wśród odpowiedzi pojawiły się kwestie związane z wejściem na rynek pracy i podniesieniem szans na otrzymanie zatrudnienia:

- jak znaleźć pracę – 13, 2%
- jak założyć firmę – 10, 5 %
- zdobycie nowych umiejętności np. obsługi komputera – 7%

Co dziesiąty pytany podkreślał wagę nabycia umiejętności radzenia sobie w trudnych sytuacjach życiowych – 9,3 %. W dalszej kolejności pod względem częstości wskazań znalazły się: umiejętność autoprezentacji - 2,5 %, nauka lokalnego rzemiosła, rękodzieła – 2 % oraz zdobycie ogólnej wiedzy o świecie – 2 %.

Analiza odpowiedzi wskazuje, że respondenci dużą wagę przywiązują do umiejętności bezpośrednio lub pośrednio związanych z perspektywą wejścia w życie zawodowe i znalezienia się na rynku pracy. Przedstawia to poniższy wykres.

Wykres 31. Czego należy uczyć mieszkańców Gminy Dydnia, przede wszystkim młodzież

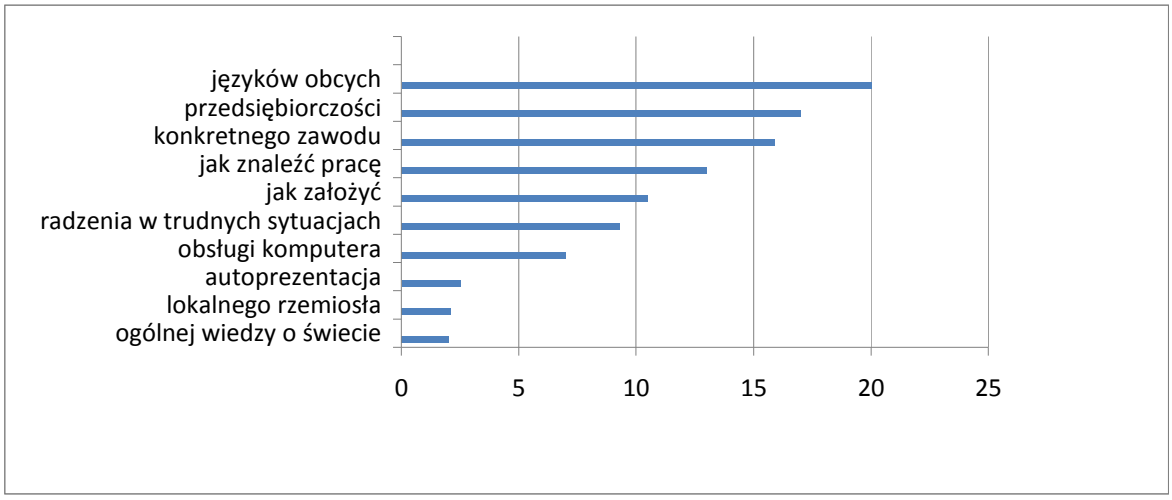

Źródło: opracowanie własne

Czynniki i podmioty mające wpływ na rozwiązywanie problemów społecznych w Gminie.

Na pytanie o czynniki decydujące o sytuacji materialnej mieszkańców 25 % pytanych uważa, że decydują o tym władze samorządowe. Podobna grupa pytanych uważa, że decydującą rolę w tym zakresie ma pomoc innych współmieszkańców Gminy. Co piąty respondent udzielił odpowiedzi - pracowitość i zaradność oraz przedsiębiorczość mieszkańców. 21 % respondentów uważa, że o warunkach poziomu i jakości życia decydują wykształcenia i kwalifikacje. W opinii co 11 % o warunkach życia mieszkańców decyduje ogólna sytuacja społeczno-gospodarcza. Łącznie 7 % wskazało na inne czynniki np. rząd krajowy, szczęście osobiste.

Fakt, że blisko połowa pytanych wskazała na czynniki indywidualne tj. wykształcenie, kwalifikacje, pracowitość daje szanse zastosowania form samopomocowych, opartych na bezpośrednim zaangażowaniu i aktywizacji osób zagrożonych wykluczeniem społecznym i zawodowym. Przekonanie o tym, że w przypadku sytuacji materialnej wiele zależy od własnej aktywności i inicjatywy, zwiększa szansę na osiągnięcie długotrwałego, pozytywnego rezultatu poprawy sytuacji osób z grup marginalizowanych .

Wykres 32. Jakie podmioty/czynniki decydują o jakości i poziomie życia mieszkańców Gminy

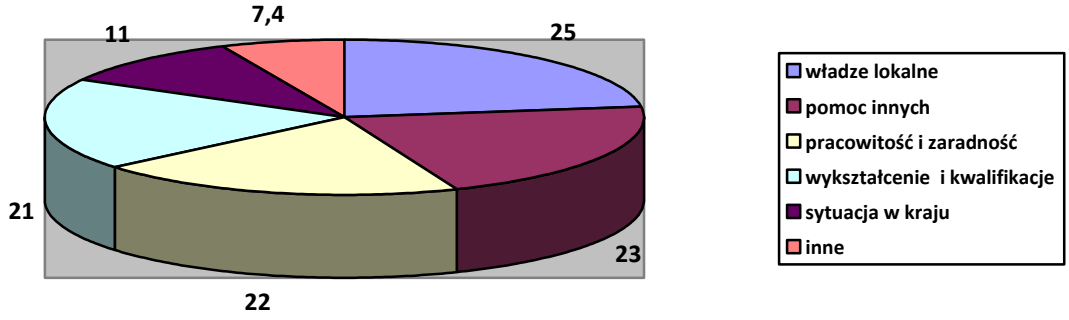

Źródło: opracowanie własne

Relacje i więzi społeczne mieszkańców.

W opinii około 35% badanych większość mieszkańców gminy jest życzliwych wobec siebie i pomagają sobie wzajemnie. Podobna grupa uważa (34,6%), że większość jest obojętna, w opinii 14% uczestników badania życzliwych jest niewielu. Pozostała grupa (16,4 %) uważa, że większość członków społeczności jest nieżyczliwych i zawistnych skupionych na własnych interesach.

Wykres 33. Relacje społeczne w opinii mieszkańców Gminy

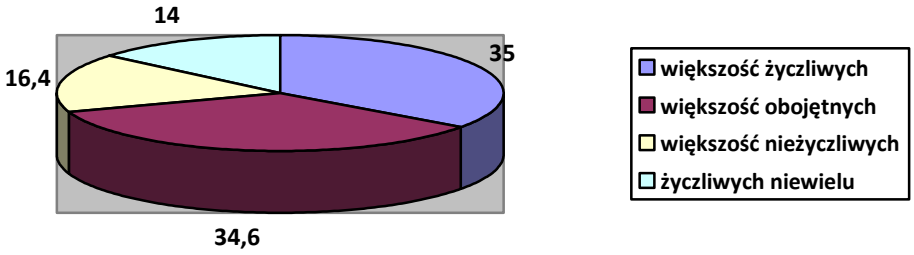

Źródło: opracowanie własne

W dużej mierze potwierdzeniem powyższej analizy relacji międzyludzkich w Gminie Dydnia jest rozkład odpowiedzi na pytanie dotyczące sposobów rozwiązywania problemów społecznych mieszkańców. Blisko 39 % uważa, ze powstają małe grupy, które starają się rozwiązywać określone problemy. 36 % jest zadania, że mieszkańcy podejmują indywidualne wysiłki, by rozwiązywać ważne problemy społeczne. 21 % respondentów uważa, że mieszkańcy podejmują wspólne działania w celu rozwiązywania lokalnych problemów. W opinii 7 % badanych rozwiązywanie problemów nikogo nie obchodzi, oprócz bezpośrednio nimi dotkniętych.

Wykres 35. Sposoby rozwiązywania wspólnych problemów w opinii mieszkańców

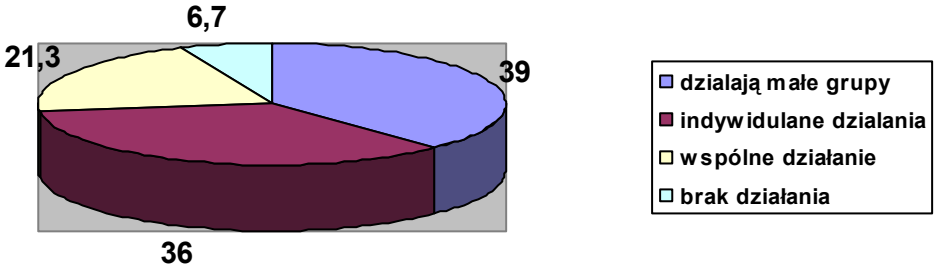

Źródło: opracowanie własne

Podsumowanie wyników badań ankietowych w Gminie Dydnia.

Najważniejsze kwestie wynikające z badania ankietowego wśród mieszkańców to:

- najpoważniejsze problemy w opinii respondentów to: bezrobocie, skutki migracji zarobkowej, niedostateczna oferta spędzania czasu dzieci i młodzieży, alkoholizm i inne patologie społeczne;

- przyczynami problemów społecznych są w opinii pytanych: brak miejsc pracy, brak inwestorów, niedochodowość produkcji rolnej, niezaradność życiowa, bierność i postawa roszczeniowa;

- grupy mieszkańców dotknięte problemami to zdaniem respondentów przede wszystkim: bezrobotni, osoby żyjące w ubóstwie, rodziny wielodzietne, osoby starsze, samotne;

- w celu wsparcia mieszkańców Gminy, szczególnie młodych należy podjąć działania w zakresie: nauki języków obcych, rozwijania przedsiębiorczości i zaradności, uzyskania konkretnego zawodu, pozyskiwania pracy;

- wśród najczęściej wskazywanych propozycji rozwiązań istotnych problemów społecznych są: ograniczenie bezrobocia i poprawa rynku pracy, pomoc młodym ludziom w zakresie wszechstronnego rozwoju, bezpłatne dokształcanie młodzieży;

- czynnikami decydującymi o jakości życia mieszkańców są: dla co czwartego uczestnika badania lokalne władze samorządowe. W dalszej kolejności wskazywano na pracowitość i zaradność oraz przedsiębiorczość mieszkańców oraz wykształcenie i kwalifikacje. Częstość wskazań dwóch ostatnich kategorii można uznać za dobry prognostyk dla realizowania działań samopomocowych. Jeżeli pytani deklarują, że odpowiedzialność za własną sytuację materialna i warunki życia leży po stronie każdego z mieszkańców można przypuszczać, że wykażą zainteresowanie inicjatywami samopomocowymi i włączą się do działań, jeżeli uznają je za efektywne i służące rozwojowi Gminy i społeczności;

- ponad co trzeci pytany uważa, że większość współmieszkańców jest życzliwych, ale ponad połowa raczej negatywnie ocenia relacje społeczne w Gminie – wskazują, że współmieszkańcy są obojętni (co trzeci), że większość jest nieżyczliwych (prawie co piaty) lub, że życzliwych jest niewielu (co dziesiąty pytany). Ponad co trzeci pytany jest zdania, że w celu rozwiązywania wspólnych lokalnych problemów ludzie działają indywidualnie, w najlepszym razie powstają małe grupy. Oceny relacji społecznych nie są jednoznacznie negatywne, ale wskazane jest podjęcie inicjatyw, służących powstawaniu/ odbudowie więzi sąsiedzkich i integracji mieszkańców.

9. Analiza SWOT Gminy Dydnia.

Analiza SWOT to metoda używana powszechnie do analizy strategicznej. Oparta jest na podziale wszystkich czynników wpływających na obecną i przyszłą pozycję gminy na czynniki zewnętrzne i wewnętrzne negatywnie i pozytywnie oddziałujące na rozwój polityki społecznej w Gminie. Ze skrzyżowania tych podziałów powstają cztery kategorie, tj. szanse i zagrożenia zewnętrzne, słabe i mocne strony wewnętrzne badanego obszaru. Analiza SWOT jest ważnym elementem analizy zasobów gminy i podstawą do określenia priorytetów rozwoju. Opracowana została na podstawie konsultacji społecznych z udziałem władz samorządowych, radnych, sołtysów , pracowników ośrodka pomocy społecznej, dyrektorów szkół, społecznych liderów Gminy Dydnia, przedstawicieli instytucji kultury, które odbyły się w dniu 15 października 2008 roku w Urzędzie Gminy Dydnia.

Mocne strony	Słabe strony
Pomoc społeczna: + Zatrudnienie 4 opiekunek + Pozyskiwanie żywności w Banku żywności – współpraca z Caritasem w tym zakresie + organizacja ciepłych posiłków dla dzieci - Osoby niepełnosprawne korzystające z ŚDS w Brzozowie i warsztatów terapii zajęciowej w Starej Wsi. + organizowanie kursów dla bezrobotnych (współpraca z PUP Brzozów) + opracowanie przez gminę wniosków do PO KL na wsparcie dla bezrobotnych + w 2007 r 52 osoby odchodzące z rolnictwa zostały przeszkolone w zakresie prawa jazdy C i E , operator ładowarki, spawacz, kursy gastronomiczne) + organizowanie ponadgminnych imprez integracyjnych dla niepełnosprawnych + zatrudnienie w ramach prac interwencyjnych -1 osoba, robót publicznych ponad 18 osób, stażyści – 4 osoby, przygotowanie zawodowe – 4 osoby, prace społeczno użyteczne – 4 osoby (2007) + zdiagnozowane środowisko podopiecznych przez pracowników socjalnych + dobra współpraca ze szkołami, organizacjami, sądami, PCPR, PUP, ośrodkiem zdrowia, policją, Radą Gminy + dobra baza lokalowa + działalność Gminnej Komisji Przeciwdziałania Alkoholizmowi (11 osób skierowanych na leczenie) + udział 20 dzieci na koloni z rodzin problemem alkoholowym + niebieski pokój dla ofiar przemocy w gminie + działają dwa centra kształcenia na odległość dorosłych w Dydni + Info Box dostępny w holu Urzędu Gminy	**Pomoc społeczna** - brak Domu Pomocy Społecznej - brak opieki całodobowej dla samotnych i opuszczających szpital - brak Punktu Informacyjno - Konsultacyjnego - niewystarczająca ilość lokali socjalnych (tylko 1 i jest zajęty) - brak jadłodajni dla osób ubogich i samotnych - ograniczony dostęp do miejsc użyteczności publicznej dla niepełnosprawnych - bariery architektoniczne - występowanie zjawiska dziedziczenia biedy - postawa bierna przypadki nie podejmowania pracy ze względu na zasiłek - negatywne skutki migracji - eurosieroctwo, - duża grupa bezrobotnych – bez kwalifikacji, w wieku 50, w tym nad prezentacja kobiet bez wykształcenia - występowanie zjawiska przemocy w rodzinie - obszary biedy - duża grupa osób z problemami alkoholowymi

Edukacja i oświata: + dopasowana do potrzeb sieć szkół + pełna kadra - wykwalifikowana i wywodząca się z tego środowiska, znająca lokalne problemy społeczne + są nauczyciele, którzy mają kwalifikacje logopedów + prowadzone są inwestycje oświatowe (nowe szkoły, sale gimnastyczne,) + jednozmianowy system nauczania + dowożenie dzieci - gimbus w Dydni, dowożenie dzieci niepełnosprawnych + wszystkie szkoły posiadają klaso-pracownie informatyczne (niektóre nawet 2-3) + prowadzone dożywianie - kuchnia przy GOPS zapewnia codziennie 651obiadów w 2007 r. + powszechne uczestnictwo w konkursach przedmiotowych – sukcesy w konkursach i olimpiadach przedmiotowych + szkoły pozyskują środki zewnętrzne + gimnazjum w Dydni, Niebocku i Końskiem pozyskuje środki pomocowe na zajęcia pozalekcyjne + integracja z osobami niepełnosprawnymi i starszymi (akcje dobroczynne) + dobra współpraca z poradniami, organizacjami, GOPS i instytucjami kultury + są klasy ogólnodostępne (dzieci niepełnosprawne wspólnie z uczniami zdrowymi), klasy integracyjne- Integracyjna Szkoła Podstawowa w Jabłonce	**Edukacja i oświata**: - słaba opieka medyczna w szkołach - brak oferty wypoczynku dla dzieci na wakacje i ograniczona oferta na ferie - niewystarczająca ilość pedagogów (1 etat pedagoga) - brak edukacji ekologicznej, - niska świadomość części rodziców o potrzebach korzystania dzieci z pomocy psychologów i pedagogów szkolnych - wąska oferta zajęć pozalekcyjnych w szkołach atrakcyjnych dla uczniów - niektóre szkoły nie posiadają jeszcze szerokopasmowego dostępu do Internetu - niepełne wyposażenie klasopracowni w pomoce dydaktyczne - niektóre obiekty wymagają remontów i modernizacji - zużyty sprzęt biurowy w administracjach szkolnych - zmniejsza się liczba dzieci ze szkoły,
Ochrona zdrowia: + 2 niepubliczne ZOZ-y w Krzemiennej, Niebocku + w miarę dobre wyposażenie ZOZ + gabinet Rehabilitacji w Jabłonce + 2 punkty apteczne na terenie gminy + 6 pielęgniarek środowiskowych + duże zainteresowanie badaniami profilaktycznymi- osteoporozy, wzroku, słuchu, mammografii	**Ochrona zdrowia:** - brak punktu pobrań badań, - brak specjalistów np. ginekologa, psychiatry i psychologa - niewystarczająca ilość stomatologów - bariery architektoniczne w NZOZ - niska świadomość społeczna dotycząca badań kontrolnych i profilaktyki - mała ilość akcji profilaktycznych, - brak opieki medycznej w weekendy, święta i po godz. 18 - niewystarczająca opieka medyczna w szkołach
Kultura, sport, turystyka: + scena zadaszona na imprezy plenerowe, podłoga + 8 bibliotek publicznych – 2 biblioteki z czytelniami internetowymi + 1 kapela ludowa „Przepióreczka” z Niebocka + strażacka orkiestra dęta + chór parafialny w Dydni, chóry dziecięce w szkołach w Niebocku, Jabłonce + istnieje kwartalik „Nasza Gmina Dydnia” + w każdej Parafii straże wielkanocne + imprezy cykliczne - coroczny przegląd kapeli orkiestr, przegląd kolęd i pastorałek, dzień dziecka	**Kultura, sport, turystyka:** - baza lokalowa GOKPiW wymaga remontu brak izby pamięci i dorobku kultury regionalnej - mała integracja międzypokoleniowa, - brak siłowni, - brak tradycji aktywnego spędzania wolnego czasu, - ograniczony dostęp do kultury wyższej, - brak basenu pływackiego, - brak kanalizacji w większej części gminy - kilka mniejszych miejscowości nie posiadają boisk sportowych - brak świetlic wiejskich, - brak oferty na spędzanie czasu wolnego przez

turnieje szachowe i dożynki + twórcy ludowi – poetka Urszula Skrabalak, malarka- Dorota Wasylewicz - Krynicka, malarz i rzeźbiarz Tomasz Kułak z Wydrnej, Henryk Cipora z Krzywego, rzeźbiarka Małgorzata Lenarczyk z Niebocka, hafciarki – Halina Florko, Iwona Piegdoń, Grażyna Maślak, Danuta Wójcik, Regina Baran, Danuta Baran z Końskiego, Halina Skawińska z Wydrnej i Krystyna Pytlowany z Witryłowa + zabytki m.in. Dwory w Jabłonce, Dydni, Końskiem, Krzemiennej, Wydrnej, Cerkiew w Uluczu, Drewniane Kościoły w Jabłonce, Końskiem, Krzemiennej, Krzywem, Niewistce, Obarzymie, Temesowie, Witryłowie, Murowany Kościół w Dydni, kapliczki przydrożne, Obelisk zniesienia pańszczyzny + parki zabytkowe w Jabłonce, Wydrnej, Dydni, + organizowanie plenerów malarskich nad Sanem i wystaw poplenerowych + 3 LKS (Dydnia, Niebocko, Grabówka) – sekcje tenisa sportowego i piłki nożnej + UKS – sekcje piłki nożnej, tenisa stołowego +3 stadiony (Niebocko, Dydnia, Grabówka z szatniami i zapleczem) + kompleks boisk przy Szkole Podstawowej i Gimnazjum w Dydni + liczne imprezy sportowe – lokalne i regionalne np. turnieje nauczycieli, turnieje o Puchar Wójta + ścieżka rowerowa + organizowane są spływy Sanem + działają gospodarstwa agroturystyczne i pokoje gościnne + są pola biwakowe, ale bez zaplecza sanitarnego + kładka wisząca nad rzeką San + pomniki przyrody, obszary chronione + piękne treny turystyczne między Pogórzem Dynowskim a Przemyskim	mieszkańców - niewystarczające wyposażenie w sprzęt nagłaśniający i inne sprzęty, - mało instruktorów zajęć kulturalnych oraz warsztatów artystycznych, - brak oferty dla osób starszych jak np. Klub Seniora
<u>Aktywność społeczna:</u> + OSP integruje mieszkańców – akcje dobroczynne, pomoc w nieszczęściach losowych, konsolidują mieszkańców i integrują różne grupy wiekowe + aktywność Akcji Katolickich + aktywność KGW – kultywowanie tradycji, pomoc potrzebującym, reprezentowanie dorobku gminy na zewnątrz, udział w imprezach religijnych, patriotycznych, narodowych itp. współorganizują cykliczne imprezy kulturalne i integracyjne, współpracują z mediami lokalnymi „Brzozowską Gazetą Powiatową” + samorząd wspiera organizacje – organizowanie otwartych konkursów dotacji + gmina należy do Lokalnej Grupy Działania „Ziemia Brzozowska” (LEADER +) + gmina działa w Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego	**<u>Aktywność społeczna :</u>** - niewielka aktywność społeczna dorosłych, - brak Organizacji Pożytku Publicznego na terenie gminy - brak możliwości przekazywania odpisu 1 % podatku przez mieszkańców gminy, - brak doświadczeń z pozyskiwaniu środków, - niedostateczne zasoby kadrowe organizacji (brak pracowników etatowych) - KGW nie są zarejestrowane - wąski zakres działalności stowarzyszeń (głównie sport i bezpieczeństwo), - brak „uniwersalnego” stowarzyszenia, które działałoby na rzecz rozwoju i promocji gminy

Bezpieczeństwo publiczne: + działa rewir dzielnicowych policji + niska skala przestępczości – statystyki policyjne +duże poczucie bezpieczeństwa mieszkańców + elektroniczne zabezpieczenia szkół – systemy alarmowe + dobra jakość głównych dróg + dobre wyposażenie większości OSP + OSP mają drużyny młodzieżowe i kobiece.	**Bezpieczeństwo publiczne:** - oprócz Dydni wszystkie miejscowości nie posiadają chodnika przy drodze - duży ruch drogą wojewódzką- Lublin – Grabownica Starzeńska - niszczenie znaków i przystanków, - zagrożenie ze strony bezpańskich psów, - pracownicy OSP nie są przeszkoleni w zakresie pierwszej pomocy, - zagrożenie powodziami, - istnienie dzikich wysypisk śmieci i niska świadomość ekologiczna.
Szanse	**Zagrożenia**
+ pozyskiwanie środków na rozwój gminy i integrację społeczną ze źródeł zewnętrznych + inwestycje w ekologie - powstanie dwóch farmy wiatrowych + powstanie oczyszczalni ścieków i kanalizacji + rozwój turystyki i agroturystyki + aktywizacja wykluczonych + objecie większości dzieci w wieku 3-5 lat edukacja elementarna + powstanie lokali socjalnych +wzrost aktywności organizacji pozarządowych + wzrost świadomości grup wykluczonych w zakresie skuteczności działań samopomocowych + szeroka oferta rozwijania zainteresowań dla mieszkańców + integracja międzypokoleniowa i poprawa relacji społecznych i więzi sąsiedzkich + zachowanie i utrwalenie tradycji i dorobku kulturowego gminy, przekazanie go kolejnym pokoleniom	- starzenie się społeczeństwa – wzrost potrzeb w zakresie usług opiekuńczych - niski przyrost naturalny - nasilenie negatywnych skutków migracji zarobkowej – wyludnienie gminy, problemy rodzinne i wychowawcze, szara strefa - wzrost alkoholizmu i patologii społecznych - duże różnice w zamożności mieszkańców - wzrost przestępczości - pogłębianie się biedy i ubóstwa - pogłębianie się nierówności rozwojowych dzieci z powodu braku edukacji elementarnej - wzrost problemów związanych z chorobami cywilizacyjnymi i chorobami osób starszych; - kryzys wartości moralnych, rodzinnych, religijnych i patriotycznych

10. Kierunki rozwoju Gminy Dydnia.

Misję, wizję, cele strategiczne oraz cele operacyjne polityki społecznej w Gminie określono w ramach warsztatów strategicznych w dniach 26 i 27 listopada 2008 roku. Zespól Roboczy przy wsparciu moderatora z Programu Integracji Społecznej, biorąc pod uwagę wyniki poprzednich warsztatów (diagnoza problemów i SWOT) oraz wyniki badań ankietowych określił kierunki najważniejszych działań w zakresie integracji społecznej, które należy podjąć na terenie Gminy. Następnie do wybranych kierunków strategicznych doprecyzowano konkretne zadania do realizacji oraz określono realizatorów tych działań. Wyniki pracy warsztatowej przedstawiamy poniżej.

Misja:

Zapewnienie godnych warunków życia mieszkańcom Gminy Dydnia poprzez przeciwdziałanie zjawisku wykluczenia społecznego oraz wdrożenie efektywnego systemy wsparcia dla środowisk i grup zagrożonych marginalizacją.

Wizja:

Ukształtowany sprawny system polityki społecznej w Gminie Dydnia oparty jest na aktywnej działalności organizacji pozarządowych oraz wspieraniu rozwoju organizacji w ramach nowoczesnego modelu pomocy społecznej, zarówno instytucjonalnej jak i pozarządowej

Cele strategiczne:

CEL STRATEGICZNY 1.

STWORZENIE WARUNKÓW SPRZYJAJĄCYCH INTEGRACJI SPOŁECZNEJ OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH, ZAPOBIEGANIE MARGINALIZACJI I WYKLUCZENIU OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH, OSÓB W PODESZŁYM WIEKU ORAZ SAMOTNYCH

Działania:

- Likwidacja barier architektonicznych, w szczególności w budynkach użyteczności publicznej (Urząd Gminy, kościoły, szkoły, sklepy, domy ludowe, ośrodek zdrowia, apteki)
- Organizowanie cyklicznych spotkań dla osób starszych i niepełnosprawnych (rozgrywki, spotkania Bożonarodzeniowe, sobótkowe, teleturnieje wiedzy z różnych dziedzin)
- Wsparcie osób niepełnosprawnych w zakresie podjęcia pracy
- Promowanie prac artystycznych wykonanych przez osoby niepełnosprawne
- Aktywizacja osób niepełnosprawnych do udziału w życiu społecznym poprzez zapraszanie na spotkania dotyczące rozwoju naszej gminy
- Organizowanie warsztatów terapii zajęciowej, rehabilitacji ruchowej itp.
- Powstanie i wspieranie działalności Klubu Seniora Pogodne Życie
- Zapewnienie transportu dla osób niepełnosprawnych, starszych do lekarza, na rehabilitację, załatwienie spraw urzędowych
- Zapewnienie usług w ramach pomocy sąsiedzkiej dla osób starszych i niepełnosprawnych
- Pośrednictwo w rozwiązywaniu bieżących problemów osób starszych i niepełnosprawnych - załatwianie spraw, pomoc w wypełnianiu różnego rodzaju dokumentów.
- Współdziałanie z PFRON i organizacjami pozarządowymi dla skuteczniejszego rozwiązywania problemów osób niepełnosprawnych

- Udzielanie pomocy finansowej osobom potrzebującym lub pomocy rzeczowej (np. zabezpieczenia w opał, żywność, organizowanie pomocy w pracach przydomowych)
- Objęcie wsparciem rodzin osób niepełnosprawnych (pomoc psychologa, rozmowa)
- Wspieranie klas integracyjnych

Realizatorzy działań w ramach Celu 1.:

- GOPS w Dydni
- Urząd Gminy i Rada Gminy
- Gminny Ośrodek Kultury, Bibliotek, Promocji i Wypoczynku
- Ośrodki zdrowia z terenu Gminy
- Lokalne organizacje pozarządowe

Partnerzy działań w ramach Celu 1.:

- WUP Rzeszów (PO KL)
- Agencje i organy rządowe np. PFRON, Ministerstwo Zdrowia, MPiPS
- regionalne i ogólnopolskie organizacje pozarządowe, wpierające osoby niepełnosprawne
- Starostwo Powiatowe w Brzozowie
- Urząd Marszałkowski Województwa Podkarpackiego
- Podkarpacki Urząd Wojewódzki
- zewnętrzni konsultanci i eksperci.

CEL STRATEGICZNY 2.
PRZECIWDZIAŁANIE BEZROBOCIU NA TERENIE GMINY

Działania:

- Stała współpraca z Powiatowym Urzędem Pracy oraz innymi instytucjami i organizacjami rynku pracy w zakresie monitorowania i rozwiązywania zjawiska bezrobocia na terenie Gminy - poprzez organizowanie prac interwencyjnych i robót publicznych
- Prowadzenie poradnictwa zawodowego oraz zajęć z aktywizacji zawodowej
- Zwiększanie aktywności i zaangażowania osób bezrobotnych w działaniach służących usamodzielnieniu, w tym powstanie grup samopomocowych
- Realizacja projektów z zakresu ograniczania i przeciwdziałania bezrobociu z funduszy zewnętrznych
- Objęcie większej liczby bezrobotnych pracami społecznie użytecznymi, stażami, przygotowaniem zawodowym
- Dokształcanie osób bezrobotnych poprzez organizowanie kursów zawodowych,

kwalifikacyjnych, specjalistycznych

- Współpraca z przedsiębiorcami w regionie - prowadzenie bazy aktualnych miejsc pracy

Realizatorzy działań w ramach Celu 2.:

- GOPS w Dydni
- Urząd Gminy i Rada Gminy
- Lokalne organizacje pozarządowe

Partnerzy działań w ramach Celu 2.:

- PUP Brzozów
- WUP Rzeszów
- Lokalni przedsiębiorcy
- Agencje i organy rządowe np. MPiPS
- regionalne i ogólnopolskie organizacje pozarządowe, wpierające rozwój przedsiębiorczości
- Starostwo Powiatowe w Brzozowie
- Podkarpacki Ośrodek Doradztwa Rolniczego
- Urząd Marszałkowski Województwa Podkarpackiego
- Podkarpacki Urząd Wojewódzki
- zewnętrzni konsultanci i eksperci.

CEL STRATEGICZNY 3.
TWORZENIE SYSTEMU POMOCY DZIECKU I RODZINIE POZWALAJĄCEGO NA REDUKOWANIE ZJAWISKA UBÓSTWA, BIEDY, UZALEŻNIEŃ I PRZEMOCY W RODZINIE ORAZ NIEWYDOLNOŚCI OPIEKUŃCZO-WYCHOWAWCZEJ.

Działania:

- Powstanie punktu informacyjno konsultacyjnego, zapewniającego bezpłatną pomoc psychologiczną, terapeutyczną i prawną dla mieszkańców
- Zorganizowanie i prowadzenie świetlic socjoterapeutycznych na terenie Gminy
- Powstanie grup samopomocowych dla rodzin w trudnej sytuacji życiowej
- Zapewnienie mieszkań chronionych, lokali socjalnych
- Pomoc dla dzieci z rodzin, które odczuwają skutki emigracji zarobkowej - wsparcie wychowawcze, wolontariat młodzieżowy
- Zainicjowanie powstania Klubu AA, wsparcie działającej Akcji Katolickiej i innych organizacji pozarządowych, działających na rzecz profilaktyki i pomocy uzależnionym
- Zapewnienie indywidualnej pomocy terapeutycznej dla osób zagrożonych uzależnieniem
- Realizacja różnorodnych programów profilaktycznych w szkołach
- Prowadzenie akcji informacyjnej wśród sprzedawców o ścisłym przestrzeganiu zakazu sprzedaży alkoholu nieletnim i konsekwencjach

- Wsparcie wyjazdów wakacyjnych dzieci i młodzieży z rodzin ubogich
- Udzielenie wsparcia i pomocy materialnej w przypadku zdarzeń losowych i klęsk żywiołowych np. powodzi, pożarów
- Wszechstronne wsparcie rodzin wielodzietnych
- Nawiązanie współpracy GOPS z organizacjami pozarządowymi, Kościołem itp. na rzecz osób w trudnej sytuacji.

Realizatorzy działań w ramach Celu 3.:

- GOPS w Dydni
- Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych
- Urząd Gminy i Rada Gminy
- Lokalne organizacje pozarządowe
- Szkoły i placówki oświatowe z terenu Gminy

Partnerzy działań w ramach Celu 3.:

- PCPR Brzozów
- ROPS Rzeszów
- WUP Rzeszów (instytucja wdrażająca PO KL w woj. Podkarpackim)
- Kościół Katolicki i organizacje kościelne
- Poradnie Specjalistyczne np. Poradnie Uzależnień
- Agencje i organy administracji rządowe np. PARPA, MPiPS
- zewnętrzni konsultanci i eksperci

CEL STRATEGICZNY 4.
POPRAWA WARUNKÓW I JAKOŚCI ŻYCIA MIESZKAŃCÓW GMINY W WAŻNYCH SFERACH ŻYCIA SPOŁECZNEGO

Działania:

- Rozwinięcie sieci przedszkoli
- Poszerzenie oferty zajęć pozalekcyjnych
- Zapewnienie opieki psychologa, pedagoga i logopedy
- Powstanie i wyposażenie gabinetów higieny szkolnej
- Zapewnienie dowozu dzieci do przedszkola
- Zorganizowanie bazy lokalowej dla przedszkoli
- Organizacja szkoleń w zakresie pozyskiwania funduszy m.in. z zakresu rozwoju edukacji przedszkolnej
- Włączenie i aktywizacja stowarzyszeń i innych organizacji w działalność na rzecz oświaty i wychowania

- Wsparcie uczniowskich organizacji sportowych (SKS,UKS itp.)
- Powstanie infrastruktury służącej rozwojowi dzieci i młodzieży oraz dorosłych- place zabaw, baza sportowa: basen, kort tenisowy, wyciąg narciarski, siłownia
- Poszerzenie oferty dla dzieci i młodzieży - zabawy sportowe, różne warsztaty tematyczne, konkursy sportowe, turnieje, zawody, kluby taneczne(nauka tańca)
- Poprawa stanu bazy bibliotecznej (księgozbiór, wyposażenie bibliotek)
- Powstanie i wsparcie świetlic środowiskowych m.in. poprzez rozwój i wsparcie wolontariatu
- Powstanie Kafejek internetowych
- Organizowanie zajęć artystycznych (teatralne, taneczne, muzyczne, poetyckie), zawody sportowe i strażackie
- Organizowanie spotkań autorskich, klubów dyskusyjnych, innych form upowszechniana

i kultury wyższej itp.

- Upowszechnianie folkloru i tradycji
- Organizacja jarmarku, spotkań transgranicznych oraz innych imprez promujących Gminę
- Renowacja obiektów zabytkowych z terenu Gminy
- Organizacja cyklicznych wyjazdów integracyjnych (filharmonia, muzeum, teatr), aktywny wypoczynek
- Powstanie kina na terenie Gminy
- Poprawa opieki medycznej poprzez powstanie i wyposażenie specjalistycznych gabinetów lekarskich, zapewnienie poradnictwa specjalistycznego, psychologiczno-pedagogicznego itp.
- Powstanie ścieżek rowerowych i edukacyjnych
- Promocja Gminy jak atrakcyjnego miejsca rekreacji i turystyki.

Realizatorzy działań w ramach Celu 4.:

- Szkoły i placówki oświatowe z terenu Gminy
- Zespół Obsługi Szkół
- Gminny Ośrodek Kultury, Bibliotek, Promocji i Wypoczynku
- Urząd Gminy i Rada Gminy
- Ośrodki zdrowia w Gminie
- Lokalne organizacje pozarządowe

Partnerzy działań w ramach Celu 4.:

- WUP Rzeszów (instytucja wdrażająca PO KL w woj. Podkarpackim)
- Podkarpackie Kuratorium Oświaty
- Urząd Marszałkowski Województwa Podkarpackiego (Regionalny Program Operacyjny)

- Agencje i organy administracji rządowe np. MEN, MPiPS, Ministerstwo Sportu, Ministerstwo Kultury
- Organizacje pozarządowe np. Fundacja Rozwoju Dzieci im. J.A. Komeńskiego
- zewnętrzni konsultanci i eksperci.

11. Harmonogram realizacji.

CEL STRATEGICZNY 1. STWORZENIE WARUNKÓW SPRZYJAJĄCYCH INTEGRACJI SPOŁECZNEJ OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH, ZAPOBIEGANIE SPOŁECZNEJ MARGINALIZACJI I WYKLUCZENIU SPOŁECZNEMU OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH, STARSZYCH I SAMOTNYCH

LP.	DZIAŁANIA / ZADANIA	OKRES REALIZACJI	NAKŁADY	ŹRÓDŁA DANYCH
1	Likwidacja barier architektonicznych, w szczególności w budynkach użyteczności publicznej(Urząd Gminy, kościoły, szkoły, sklepy, domy ludowe, ośrodek zdrowia, apteki)	2008-2015	Budżet gminy fundusze pomocowe środki rządowe	GOPS
2	Organizowanie cyklicznych spotkań dla osób starszych i niepełnosprawnych (rozgrywki, teleturnieje wiedzy z różnych dziedzin)	2008-2015	Budżet gminy fundusze pomocowe środki rządowe	GOPS
3	Wsparcie osób niepełnosprawnych w zakresie podjęcia pracy	2008-2015	Budżet gminy, fundusze pomocowe środki rządowe	GOPS
4	Promowanie prac artystycznych wykonanych przez osoby niepełnosprawne	2008-2015	Budżet gminy, fundusze pomocowe środki rządowe	GOPS NGO
5	Aktywizacja osób niepełnosprawnych do udziału w życiu społecznym poprzez zapraszanie na spotkania dotyczące rozwoju naszej gminy	2008-2015	Budżet gminy, fundusze pomocowe środki rządowe	NGO GOPS Instytucje Kultury
6	Organizowanie warsztatów terapii zajęciowej, rehabilitacja ruchowa	2008-2015	Budżet gminy, fundusze pomocowe środki rządowe	GOPS NGO Instytucje Kultury, NZOZ
7	Powstanie i wspieranie działalności Klubu Seniora Pogodne Życie	2008-2015	Budżet gminy, fundusze pomocowe środki rządowe	GOPS NGO Instytucje Kultury, NZOZ
8	Zapewnienie transportu dla osób niepełnosprawnych, starszych do lekarza, na rehabilitację, załatwienie spraw urzędowych itp.	2008-2015	Budżet gminy, fundusze pomocowe środki rządowe	GOPS NGO Instytucje Kultury, NZOZ
9	Zapewnienie usług w ramach pomocy sąsiedzkiej dla osób starszych i niepełnosprawnych	2008-2015	Budżet gminy, fundusze pomocowe środki rządowe	GOPS UG
10	Pośrednictwo w rozwiązywaniu bieżących problemów osób starszych i niepełnosprawnych - załatwianie spraw, pomoc w wypełnianiu różnego rodzaju dokumentów	2008-2015	Budżet gminy, fundusze pomocowe środki rządowe	GOPS UG

11	Współdziałanie z PFRON i organizacjami pozarządowymi dla skuteczniejszego rozwiązywania problemów osób niepełnosprawnych	2008-2015	Budżet gminy, fundusze pomocowe środki rządowe	GOPS NGO
12	Udzielanie pomocy finansowej osobom potrzebującym lub pomocy rzeczowej (np. zabezpieczenia w opał, żywność, organizowanie pomocy w pracach przydomowych)	2008-2015	Budżet gminy, fundusze pomocowe środki rządowe	GOPS NGO
13	Objęcie wsparciem rodzin osób niepełnosprawnych (pomoc psychologa, rozmowa)	2008-2015	Budżet gminy, fundusze pomocowe środki rządowe	GOPS NGO
14	Wspieranie klas integracyjnych	2008-2015	Budżet gminy, fundusze pomocowe środki rządowe	GOPS NGO

CEL STRATEGICZNY 2. PRZECIWDZIAŁANIE BEZROBOCIU NA TERNIE GMINY

LP.	DZIAŁANIA / ZADANIA	OKRES REALIZACJI	NAKŁADY	ŹRÓDŁA DANYCH
1	Stała współpraca z Powiatowym Urzędem Pracy oraz innymi instytucjami i organizacjami rynku pracy w zakresie monitorowania i rozwiązywania zjawiska bezrobocia na terenie Gminy	2008-2015	Budżet gminy, fundusze pomocowe środki rządowe	GOPS PUP
2	Prowadzenie poradnictwa zawodowego i aktywizacji zawodowej	2008-2015	Budżet gminy, fundusze pomocowe środki rządowe	GOPS NGO PUP
3	Zwiększanie aktywności i zaangażowania osób bezrobotnych w działaniach służących usamodzielnieniu	2008-2015	Budżet gminy, fundusze pomocowe środki rządowe	GOPS NGO PUP
4	Realizacja projektów z zakresu ograniczania i przeciwdziałania bezrobociu z funduszy zewnętrznych	2008-2015	Budżet gminy, fundusze pomocowe środki rządowe	GOPS NGO PUP
5	Objęcie większej liczby bezrobotnych pracami społecznie użytecznymi, stażami , przygotowaniem zawodowym	2008-2015	Budżet gminy, fundusze pomocowe środki rządowe	GOPS NGO PUP
6	Dokształcanie osób bezrobotnych poprzez organizowanie kursów zawodowych, kwalifikacyjnych, specjalistycznych	2008-2015	Budżet gminy, fundusze pomocowe środki rządowe	GOPS PUP
7	Współpraca z przedsiębiorcami w regionie - prowadzenie bazy aktualnych miejsc pracy	2008-2015	Budżet gminy, fundusze pomocowe	GOP NGO PUP
8.	Promocja gminy jak miejsca inwestycji	2008-2015	Budżet gminy, fundusze pomocowe	GOPS NGO

CEL STRATEGICZNY 3. TWORZENIE SYSTEMU POMOCY DZIECKU I RODZINIE POZWALAJĄCEGO NA REDUKOWANIE ZJAWISKA UBÓSTWA, BIEDY, UZALEŻNIEŃ I PRZEMOCY W RODZINIE ORAZ NIEWYDOLNOŚCI OPIEKUŃCZO-WYCHOWAWCZEJ

LP.	DZIAŁANIA / ZADANIA	OKRES REALIZACJI	NAKŁADY	ŹRÓDŁA DANYCH
1	Powstanie punktu informacyjno konsultacyjnego, zapewniającego bezpłatną pomoc psychologiczną, terapeutyczną i prawną	2008-2015	Budżet gminy, fundusze pomocowe środki rządowe	GOPS
2	Zorganizowanie świetlic socjoterapeutycznych na terenie gminy	2008-2015	Budżet gminy, fundusze pomocowe środki rządowe	GOPS Szkoły NGO
3	Powstanie grup samopomocowych dla rodzin w trudnej sytuacji życiowej	2008-2015	Budżet gminy, fundusze pomocowe środki rządowe	GOPS
4	Zapewnienie mieszkań chronionych, lokali socjalnych	2008-2015	Budżet gminy, fundusze pomocowe środki rządowe	GOPS NGO PCPR
5	Pomoc dla dzieci z rodzin, które odczuwają skutki emigracji zarobkowej - wsparcie wychowawcze, wolontariat młodzieżowy	2008-2015	Budżet gminy, fundusze pomocowe środki rządowe	GOPS NGO
6	Zainicjowanie powstania Klubu AA, wsparcie działającej Akcji Katolickiej i innych organizacji pozarządowych, działających na rzecz profilaktyki i pomocy uzależnionym	2008-2015	Budżet gminy, fundusze pomocowe środki rządowe	NGO Akcja Katolicka
7	Zapewnienie indywidualnej pomocy terapeutycznej dla osób zagrożonych uzależnieniem	2008-2015	Budżet gminy, fundusze pomocowe środki rządowe	GOPS NGO
8	Realizacja różnorodnych programów profilaktycznych w szkołach	2008-2015	Budżet gminy, fundusze pomocowe środki rządowe	Oświata ZOS
9	Prowadzenie akcji informacyjnej wśród sprzedawców o ścisłym przestrzeganiu zakazu sprzedaży alkoholu nieletnim i konsekwencjach	2008-2015	Budżet gminy, fundusze pomocowe środki rządowe	GKRPA NGO
10	Wsparcie wyjazdów wakacyjnych dzieci i młodzieży z rodzin ubogich	2008-2015	Budżet gminy, fundusze pomocowe środki rządowe	GKRSA NGO
11	Udzielenie wsparcia i pomocy materialnej w przypadku zdarzeń losowych i klęsk żywiołowych np. powodzi, pożarów	2008-2015	Budżet gminy, fundusze pomocowe środki rządowe	GOPS NGO
12	Wszechstronne wsparcie rodzin wielodzietnych	2008-2015	Budżet gminy, fundusze pomocowe środki rządowe	GOPS NGO PCPR
13	Nawiązanie współpracy GOPS z organizacjami pozarządowymi, Kościołem itp. na rzecz osób w trudnej sytuacji	2008-2015	Budżet gminy, fundusze pomocowe środki rządowe	GOPS GKRPA

CEL STRATEGICZNY 4. POPRAWA WARUNKÓW I JAKOŚCI ŻYCIA MIESZKAŃCÓW GMINY W WAŻNYCH SFERACH ŻYCIA SPOŁECZNEGO

LP.	DZIAŁANIA / ZADANIA	OKRES REALIZACJI	NAKŁADY	ŹRÓDŁA DANYCH
I	**OŚWIATA**			
1	Rozwinięcie sieci przedszkoli	2008-2015	Budżet gminy, fundusze pomocowe środki rządowe	Urząd Gminy GOPS ZOS
2	Poszerzenie oferty zajęć pozalekcyjnych	2008-2015	Budżet gminy, fundusze pomocowe środki rządowe	ZOS
3	Zapewnienie opieki psychologa, pedagoga i logopedy	2008-2015	Budżet gminy, fundusze pomocowe środki rządowe	ZOS NGO
4	Powstanie i wyposażenie gabinetów higieny szkolnej	2008-2015	Budżet gminy, fundusze pomocowe środki rządowe	GOPS UG
5	Zapewnienie dowozu dzieci do przedszkola	2008-2015	Budżet gminy, fundusze pomocowe środki rządowe	ZOS NGO
6	Zorganizowanie bazy lokalowej dla przedszkoli	2008-2015	Budżet gminy, fundusze pomocowe środki rządowe	ZOS NGO
7	Organizacja szkoleń w zakresie pozyskiwania funduszy m.in. z zakresu rozwoju edukacji przedszkolnej	2008-2015	Budżet gminy, fundusze pomocowe środki rządowe	ZOS NGO
8	Włączenie stowarzyszeń i innych organizacji w działalność na rzecz oświaty i wychowania	2008-2015	Budżet gminy, fundusze pomocowe środki rządowe	ZOS
9	Wsparcie dla uczniowskich organizacji sportowych(SKS,UKS itp.)	2008-2015	Budżet gminy, fundusze pomocowe środki rządowe	Szkoły LZS, UKS i
10	Powstanie infrastruktury służącej rozwojowi dzieci i młodzieży oraz dorosłych - place zabaw, baza sportowa: basen, kort tenisowy, wyciąg narciarski, siłownia	2008-2015	Budżet gminy, fundusze pomocowe środki rządowe	ZOS
11	Poszerzenie oferty dla dzieci i młodzieży - zabawy sportowe, różne warsztaty tematyczne, konkursy sportowe, turnieje, zawody, kluby taneczne(nauka tańca)	2008-2015	Budżet gminy, fundusze pomocowe środki rządowe	ZOS NGO Szkoły,

12	Poprawa stanu bazy bibliotecznej (księgozbiór, wyposażenie bibliotek)	2008-2015	Budżet gminy, fundusze pomocowe środki rządowe	ZOS
13	Powstanie i wsparcie świetlic środowiskowych m.in. poprzez rozwój i wsparcie wolontariatu	2008-2015	Budżet gminy, fundusze pomocowe środki rządowe	Urząd Gminy NGO
14	Powstanie Kafejek internetowych	2008-2015	Budżet gminy, fundusze pomocowe środki rządowe	ZOS
15	Organizowanie zajęć artystycznych (teatralne, taneczne, muzyczne, poetyckie)	2008-2015	Budżet gminy, fundusze pomocowe środki rządowe	ZOS Instytucje kultury NGO
16	Organizowanie spotkań autorskich, klubów dyskusyjnych, innych form upowszechniana i kultury wyższej itp.	2008-2015	Budżet gminy, fundusze pomocowe środki rządowe	NGO
17	Upowszechnianie folkloru i tradycji	2008-2015	Budżet gminy, fundusze pomocowe środki rządowe	NGO
18	Organizacja jarmarku, spotkań transgranicznych oraz innych imprez promujących Gminę	2008-2015	Budżet gminy, fundusze pomocowe środki rządowe	NGO
19	Renowacja obiektów zabytkowych na terenie Gminy	2008-2015	Budżet gminy, fundusze pomocowe środki rządowe	ZOS
20	Organizacja cyklicznych wyjazdów integracyjnych (filharmonia, muzeum, teatr), aktywny wypoczynek	2008-2015	Budżet gminy, fundusze pomocowe środki rządowe	Szkoły Instytucje kultury NGO
21	Powstanie kina	2008-2015	Budżet gminy, fundusze pomocowe środki rządowe	ZOS
22	Poprawa opieki medycznej poprzez powstanie i wyposażenie specjalistycznych gabinetów lekarskich, zapewnienie poradnictwa specjalistycznego, psychologiczno-pedagogicznego itp.	2008-2015	Budżet gminy, fundusze pomocowe środki rządowe	Urząd Gminy NGO
23	Powstanie ścieżek rowerowych i edukacyjnych	2008-2015	Budżet gminy, fundusze pomocowe środki rządowe	Szkoły UG NGO
24	Promocja Gminy jako atrakcyjnego miejsca rekreacji i turystyki	2008-2015	Budżet gminy, fundusze pomocowe środki rządowe	UG NGO Instytucje kultury

12. Zarządzanie realizacją strategii w Gminie Dydnia.

Do podmiotów zarządzających realizacją powyższej Strategią należą:

- Rada Gminy Dydnia
- Wójt Gminy
- Koordynator Strategii – Kierownik Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej
- Zespół Koordynujący, w ramach którego zostali wybrani Koordynatorzy celów strategicznych.

Koordynatorzy celów w ramach realizacji poszczególnych działań dobiorą Zespoły Zadaniowe, złożone z członków Zespołu Koordynującego lub osób spoza, w tym w razie konieczności ekspertów zewnętrznych.

Podmioty powyższe realizują następujące zadania:

Rada Gminy pełni nadzór nad realizacją strategii, uwzględnia przy tworzeniu budżetu roczne plany realizacji strategii, uchwala zmiany zapisów strategii,

Wójt Gminy podejmuje bieżące decyzje realizacyjne, przygotowuje materiały informacyjne i decyzyjne dla Rady,

Koordynator Strategii odpowiada za:

- organizowanie prac Zespołu Koordynującego,
- określenie wskaźników realizacji do poszczególnych celów szczegółowych,
- gromadzenie danych związanych z realizacją strategii oraz informacji określających postępy w jej realizacji.
- prowadzenie bazy danych i wymiany informacji o programach realizujących cele Strategii;
- monitorowanie stanu realizacji Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych;
- ewaluację stanu realizacji Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych
- opracowywanie całościowego okresowego raportu o stanie realizacji Strategii;
- upowszechnianie informacji o stanie realizacji Strategii

Zespół Koordynujący:

- kontynuuje prace grupy przygotowującej strategię w uspołecznionym procesie,
- opiniuje i przyjmuje roczne plany realizacji strategii,
- przyjmuje i opiniuje raporty Koordynatora celów z realizacji strategii w danym okresie sprawozdawczym.

Koordynatorzy celów strategicznych i Zespoły Zadaniowe:

- opracowują i wdrażają programy i projekty zebrane w roczny plan realizacji strategii
- zbierają i analizują informacje o podejmowanych działaniach i zadaniach oraz realizowanych programach i projektach, które wpisują się w osiąganie określonego celu

- uzyskują informacje zwrotne od Beneficjentów Ostatecznych poszczególnych działań - sporządzają okresowe sprawozdania cząstkowe z realizacji poszczególnych działań zgodnie z ustalonymi terminami, które przekazują Koordynatorowi strategii.

Wzajemne zależności poszczególnych podmiotów zarządzających Strategią w Gminie Dydnia przestawia poniższy schemat.

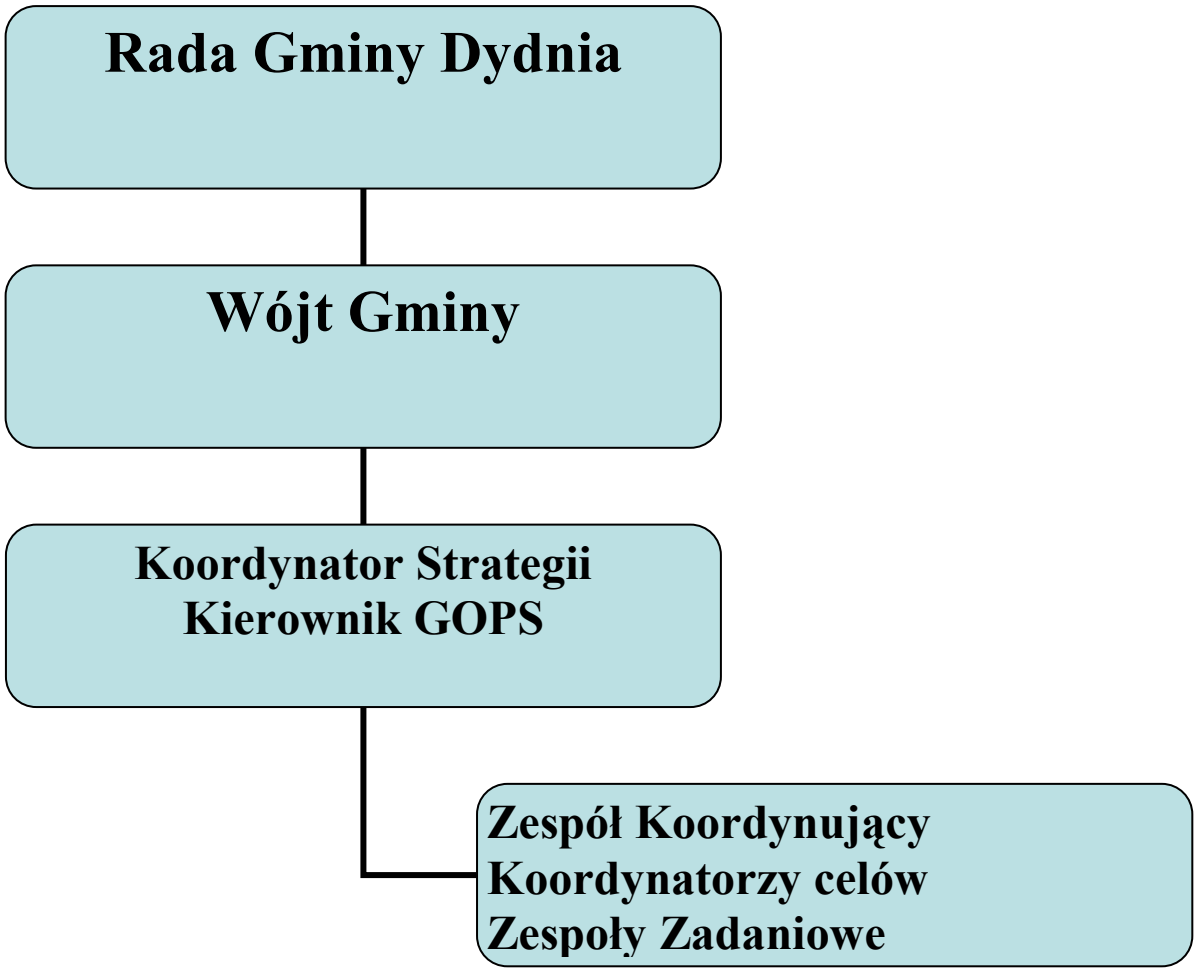

Źródło: opracowanie własne

Na etapie powstawania strategii nie został jeszcze powołany pełny skład Zespołu Koordynującego. Będą go tworzyć przede wszystkim członkowie Zespołu Roboczego, jako grupa osób aktywnych przy powstawaniu dokumentu i zaangażowanych w wyłonienie celów do realizacji. Skład ten zostanie jeszcze uzupełniony o przedstawicieli ważnych sfer życia publicznego: oświaty, kultury, sportu, ochrony zdrowia, zatrudnienia i runku pracy, rolnictwa oraz organizacji pozarządowych. Kluczem doboru pozostałych osób są ich kompetencje w zakresie realizacji konkretnych zadań. Pełny skład zostanie ukonstytuowany zarządzeniem Wójta Gminy, najpóźniej do 30 dni od daty uchwalenia strategii przez Radę Gminy tj. do 22 stycznia 2009 roku. Lista członków Zespołu Koordynującego, wraz z listami obecności z warsztatów strategicznych będą stanowiły załączniki do niniejszego dokumentu.

Podczas ostatnich listopadowych warsztatów zostali natomiast wybrani Koordynatorzy celów strategicznych. Są to następujące osoby:

Cel strategiczny	Koordynator	Funkcja
Stworzenie warunków sprzyjających integracji społecznej osób niepełnosprawnych, zapobieganie marginalizacji i wykluczeniu osób niepełnosprawnych, osób w podeszłym wieku oraz samotnych	Halina Bok	Pracownik GOPS Dydnia
Przeciwdziałanie bezrobociu na terenie Gminy	Krystyna Węglowska	Inspektor UG Dydnia
Tworzenie systemu pomocy dziecku i rodzinie pozwalającego na redukowanie zjawiska ubóstwa, biedy, uzależnień i przemocy w rodzinie oraz niewydolności opiekuńczo-wychowawczej	Anna Pilawska	Pracownik GOPS Dydnia
Poprawa warunków i jakości życia mieszkańców gminy w ważnych sferach życia społecznego	Agnieszka Jatczyszyn	Pracownik GOPS Dydnia

Odpowiedzialnym za koordynację całości realizacji Strategii jest p. Teresa Szelest - Kierownik Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Dydni.

Pierwszy etap wdrażania strategii na terenie Gminy będzie wyglądał następująco:

Etap I Grudzień 2008
Rada Gminy Dydnia przyjmuje w formie uchwały Gminną Strategię Rozwiązywania Problemów Społecznych

Etap II Styczeń 2009
W celu wdrożenia strategii w na początku 2009 roku zostanie zorganizowane przez Koordynatora Strategii spotkanie inauguracyjne. Spotkanie będzie miało charakter otwarty więc mogą brać w nim udział przedstawiciele organizacji pozarządowych, nauczyciele, sołtysi oraz inni zainteresowani tematem mieszkańcy Gminy. Spotkanie będzie służyło uzupełnieniu składu Zespołu Koordynującego oraz Zespołów Zadaniowych oraz określeniu priorytetowych zadań na 2009 rok.
Wójt Gminy konstytuuje skład Zespołu Koordynującego na postawie zarządzenia.

Etap III Na podstawie oraz w oparciu o wyniki spotkania inauguracyjnego Strategii Koordynator i Zespół Koordynujący opracuje Plan Działania zawierający projekty i zadania realizacyjne na 2009 rok. Musi być on spójny z Planem Działania opracowanym w ramach PIS, chociaż jego ramy mogą być szersze od planowanych działań w ramach dotacji z PPWOW.
Plan Działania określa również wielkość i źródło nakładów na poszczególne projekty z określeniem harmonogramu ich realizacji (rekomendacje dla opracowujących budżet Gminy)
Wójt Gminny przyjmuje zarządzeniem Plan Działania, który staje się załącznikiem do niniejszej strategii.

Etap IV Poszczególne zadania są przydzielane do realizacji zespołom, jednostkom organizacyjnym, czy osobom. Realizacja zadań jest monitorowana i ewaluowana.

Etap V	Koordynator i Zespół Koordynujący dokonują bieżącej kontroli realizacji projektów i zadań realizacyjnych w zakresie dotrzymania terminów realizacji, zgodności z budżetem, stopnia osiągania rezultatów. Przygotowują raporty z realizacji (okresowe – półroczne oraz końcowy – roczny).
Etap VI	Korekty wynikające z ewaluacji w zakresie sposobu realizacji określonych działań realizacyjnych prowadzone będą na bieżąco w drodze zarządzenia Wójta.
Etap VII	Na bazie przyjętych wskaźników monitorowania Koordynator wraz z Zespołem Koordynującym przygotowuje roczny raport zbiorczy o stanie realizacji Strategii. Możliwe jest zlecenie wykonania analizy i oceny wskaźników oraz przygotowanie raportu ekspertom zewnętrznym.
Etap VIII	Opracowany raport podlega zaopiniowaniu przez Radę Gminy, która dokonuje przeglądu celów strategicznych zgłaszając ewentualne korekty tych celów oraz rekomenduje zmiany w Planie Działania na kolejne lata.
Etap IX	Ostateczną korektę w zakresie celów oraz ustaleń w Planie Działania lub Strategii dokonuje Rada Gminy.

Powyższe etapy realizacji strategii mogą zostać zastosowane w kolejnych latach, chyba, że Rada Gminy, Wójt, Koordynator lub Zespół Koordynujący z uzasadnionych względów zmienią procedurę zarządzania. Wówczas będzie to wymagało aktualizacji strategii.

Sposób i procedura raportowania.

W wyniku konsultacji z przedstawicielami Gminy uzgodniono, że sprawozdania z realizacji strategii będą przygotowywane w pierwszym okresie (2009 rok) raz na kwartał, a od 2010 roku raz na rok. Obowiązek przygotowania sprawozdania będzie spoczywał na Koordynatorze Strategii, ale danych do raportu powinni dostarczać także Koordynatorzy celów. Ich treść będzie uzgadniana z pozostałymi członkami Zespołu Koordynującego. Sprawozdania kwartalne i raporty roczne będą przekazywane Wójtowi Gminy i Radzie Gminy oraz upublicznione na stronie internetowej Urzędu Gminy.

Termin przekazywania raportów rocznych sporządzonych przez Koordynatora dla Wójta i Rady Gminy to do 15 stycznia następnego roku.

13. Procedury aktualizacji strategii.

Strategia jest dokumentem ponad kadencyjnym, określającym cele i działania na kilka lat. Dlatego będzie wymagał okresowej aktualizacji oraz ciągłego podnoszenia jakości. Ze względu na swój długookresowy charakter planowanie strategiczne jest procesem ciągłym wymagającym stałego śledzenia zmian prawnych, gospodarczych, politycznych, społecznych i ich uwzględniania w dokumencie oraz przesuwania horyzontu planowania na kolejne lata..

Przewiduje się dwie procedury aktualizacji dokumentu:

- **standardową** - strategia będzie minimum raz na rok poddawana przeglądowi oraz aktualizacji w oparciu o raport Koordynatora Strategii i opinie Zespołu Koordynującego Koordynator będzie przygotowywał odpowiednie dokumenty dotyczące zakresu i treści tych zmian. Po ich akceptacji przez Zespół Koordynujący i Wójta przedłożone zostaną one do akceptacji przez Radę Gminy i przyjęte Uchwałą.
- **pilną** – w uzasadnionych przypadkach (dynamicznych zmian społecznych, potrzeby szybkiej reakcji na zachodzące procesy itp.) możliwe będzie wprowadzenie zmian na wniosek Koordynatora Strategii lub Zespołu Koordynującego szybką ścieżką decyzyjna na podstawie Zarządzenia Wójta.

Zarówno procedura standardowa, jak i pilna przewidują możliwość wnioskowania o zmianę lub aktualizację zapisów w Strategii ze strony ważnych podmiotów życia społecznego np. organizacji pozarządowych. Wówczas także propozycje te opiniuje Zespół Koordynujący oraz Zarząd i Rada Gminy Dydnia.

14. Proponowane źródła finansowania.

I. Podział środków UE na programy operacyjne w latach 2007-2013

Program operacyjny	alokacja (mln EUR)
Regionalne Programy Operacyjne (16)	16 555,6
1. PO Infrastruktura i Środowisko	27 913,7
2. PO Kapitał Ludzki	9 707,2
3. PO Innowacyjna Gospodarka	8 254,9
4. PO Rozwój Polski Wschodniej	2 273,8
5. PO Europejskiej Współpracy Terytorialnej	731,1
6. PO Pomoc Techniczna	516,7

Program Operacyjny Kapitał Ludzki.

Priorytet I . Zatrudnienie i integracja społeczna

1.1 WSPARCIE SYSTEMOWE INSTYTUCJI RYNKU PRACY

1.2 WSPARCIE SYSTEMOWE INSTYTUCJI POMOCY I INTEGRACJI SPOŁECZNEJ

1.3 OGÓLNOPOLSKIE PROGRAMY INTEGRACJI I AKTYWIZACJI ZAWODOWEJ

Poddziałanie 1.3.1 Projekty na rzecz społeczności romskiej – projekty konkursowe

Poddziałanie 1.3.2 Projekty na rzecz promocji równych szans kobiet i mężczyzn

oraz godzenia życia zawodowego i rodzinnego – projekty konkursowe

Poddziałanie 1.3.3 OHP - projekty systemowe

Poddziałanie 1.3.4 Centralny Zarząd Służby Więziennej - projekty systemowe

Poddziałanie 1.3.5 Ministerstwo Sprawiedliwości - projekty systemowe

Poddziałanie 1.3.6 PFRON - projekty systemowe

Poddziałanie 1.3.7 Projekty skierowane do pracowników migrujących - projekty systemowe

Priorytet II. Rozwój zasobów ludzkich i potencjału adaptacyjnego przedsiębiorstw oraz poprawa zdrowia osób pracujących

Rozwój kapitału ludzkiego w przedsiębiorstwach

- Ponadregionalne (w co najmniej 2 województwach) zamknięte projekty szkoleń (ogólnych i specjalistycznych) i doradztwa dla przedsiębiorców (lub grup przedsiębiorców) przygotowane w oparciu o indywidualne strategie rozwoju firm
- Ogólnopolskie (w co najmniej 5 województwach) otwarte projekty szkoleń (ogólnych i specjalistycznych) i doradztwa dla przedsiębiorców oraz pracowników przedsiębiorstw
- Studia podyplomowe dla przedsiębiorców oraz pracowników przedsiębiorstw

Priorytet III. Wysoka jakość systemu oświaty

3.1. MODERNIZACJA SYSTEMU ZARZĄDZANIA I NADZORU W OŚWIACIE

- Poddziałanie 3.1.1 Tworzenie warunków i narzędzi do monitorowania, ewaluacji i badań systemu oświaty - projekty systemowe
- Poddziałanie 3.1.2 Modernizacja systemu nadzoru pedagogicznego – projekty systemowe

3.2 ROZWÓJ SYSTEMU EGZAMINÓW ZEWNĘTRZNYCH

3.3 POPRAWA JAKOŚCI KSZTAŁCENIA

- Podziałanie 3.3.1 Efektywny system kształcenia i doskonalenia nauczycieli - projekty systemowe
- Podziałanie 3.3.2 Efektywny system kształcenia i doskonalenia nauczycieli - projekty konkursowe
- Poddziałanie 3.3.3 Modernizacja treści i metod kształcenia - projekty systemowe
- Poddziałanie 3.3.4 Modernizacja treści i metod kształcenia – projekty konkursowe

3.4 OTWARTOŚĆ SYSTEMU EDUKACJI W KONTEKŚCIE UCZENIA SIĘ PRZEZ CAŁE ŻYCIE

- Poddziałanie 3.4.1 Opracowanie i wdrożenie Krajowego Systemu Kwalifikacji – projekty systemowe

- Poddziałanie 3.4.2 Upowszechnienie uczenia się przez całe życie – projekty systemowe
- Poddziałanie 3.4.3 Upowszechnienie uczenia się przez całe życie – projekty konkursowe

Priorytet IV. Szkolnictwo wyższe i nauka

4.1 WZMOCNIENIE I ROZWÓJ POTENCJAŁU DYDAKTYCZNEGO UCZELNI ORAZ ZWIEKSZENIE LICZBY ABSOLWNTÓW KIERUNKÓW O KLUCZOWYM ZNACZENIU DLA GOSPODARKI OPARTEJ NA WIEDZY

- Poddziałanie 4.1.1 Wzmocnienie potencjału dydaktycznego uczelni - projekty konkursowe
- Poddzialanie 4.1.2 Zwiększenie liczby absolwentów kierunków o kluczowym znaczeniu dla gospodarki opartej na wiedzy – projekty systemowe
- Podziałanie 4.1.3 Wzmocnienie systemowych narzędzi zarządzania szkolnictwem wyższym – projekty systemowe

4.2. ROZWÓJ KWALIFIKACJI KADR SYSTEMU B+R I WZROST ŚWIADOMOŚCI ROLI NAUKI W ROZWOJU GOSPODARCZYM

Priorytet V. Dobre rządzenie

5.1 WZMOCNIENIE POTENCJAŁU ADMINISTRACJI RZĄDOWEJ – projekty systemowe

5.2 WZMOCNIENIE POTENCJAŁU ADMINISTRACJI SAMORZĄDOWEJ

Poddziałanie 5.2.1 Modernizacja zarządzania w administracji samorządowej - projekty konkursowe

Poddziałanie 5.2.2 Systemowe wsparcie funkcjonowania administracji samorządowej – projekty systemowe

Poddziałanie 5.2.3 Podnoszenie kompetencji kadr służb publicznych – projekty konkursowe

5.3 WSPARCIE NA RZECZ REALIZACJI STRATEGII LIZBOŃSKIEJ

5.4 ROZWÓJ POTENCJAŁU TRZECIEGO SEKTORA

- Poddziałanie 5.4.1 Wsparcie systemowe dla trzeciego sektora – projekty systemowe
- Poddziałanie 5.4.2 Rozwój dialogu obywatelskiego – projekty konkursowe

5.5 ROZWÓJ DIALOGU SPOŁECZNEGO

- Poddziałanie 5.5.1 Wsparcie systemowe dla dialogu społecznego – projekty systemowe
- Poddziałanie 5.5.2 Wzmocnienie uczestników dialogu społecznego – projekty konkursowe

Priorytet VI. Rynek pracy otwarty dla wszystkich

6.1 POPRAWA DOSTĘPU DO ZATRUDNIENIA ORAZ WSPIERANIE AKTYWNOŚCI ZAWODOWEJ W REGIONIE

- Poddziałanie 6.1.1 Wsparcie osób pozostających bez zatrudnienia na regionalnym rynku pracy - projekty konkursowe

- Poddziałanie 6.1.2 Wsparcie powiatowych i wojewódzkich urzędów pracy w realizacji zadań na rzecz aktywizacji zawodowej osób bezrobotnych w regionie - projekty konkursowe wyłącznie dla powiatowych i wojewódzkich urzędów pracy
- Poddziałanie 6.1.3 Poprawa zdolności do zatrudnienia oraz podnoszenie poziomu aktywności zawodowej osób bezrobotnych - projekty systemowe

6.2 WSPARCIE ORAZ PROMOCJA PRZEDSIĘBIORCZOŚCI I SAMOZATRUDNIENIA

6.3 INICJATYWY LOKALNE NA RZECZ PODNOSZENIA POZIOMU

Priorytet VII. Promocja integracji społecznej

7.1 ROZWÓJ I UPOWSZECHNIENIE AKTYWNEJ INTEGRACJI

- **Poddziałanie 7.1.1 Rozwój i upowszechnianie aktywnej integracji przez ośrodki pomocy społecznej - projekty systemowe**
- **Poddziałanie 7.1.2 Rozwój i upowszechnianie aktywnej integracji przez powiatowe centra pomocy rodzinie – projekty systemowe**
- **Poddziałanie 7.1.3 Podnoszenie kwalifikacji kadr pomocy i integracji społecznej – projekty systemowe**

7.2 PRZECIWDZIAŁANIE WYKLUCZENIU I WZMOCNIENIE SEKTORA EKONOMII SPOŁECZNEJ

- **Poddziałanie 7.2.1 Aktywizacja zawodowa i społeczna osób zagrożonych wykluczeniem społecznym - projekty konkursowe**
- **Poddziałanie 7.2.2 Wsparcie ekonomii społecznej – projekty konkursowe**

Działanie 7.2 **Przeciwdziałanie wykluczeniu i wzmocnienie sektora ekonomii społecznej**
Poddziałanie 7.2.1 **Aktywizacja zawodowa i społeczna osób zagrożonych wykluczeniem społecznym**

7.3. INICJATYWY LOKALNE NA RZECZ AKTYWNEJ INTEGRACJI

Priorytet VIII. Regionalne kadry gospodarki

8.1 ROZWÓJ PRACOWNIKÓW I PRZEDSIĘBIORSTW W REGIONIE

Poddziałanie 8.1.1 Wspieranie rozwoju kwalifikacji zawodowych i doradztwo dla przedsiębiorstw – projekty konkursowe

Poddziałanie 8.1.2 Wsparcie procesów adaptacyjnych i modernizacyjnych w regionie – projekty konkursowe

Poddziałanie 8.1.3 Wzmacnianie lokalnego partnerstwa na rzecz adaptacyjności – projekty konkursowe realizowane przez partnerów społecznych

Poddziałanie 8.1.4 Przewidywanie zmiany gospodarczej – projekty systemowe

8.2 TRANSFER WIEDZY

Poddziałanie 8.2.1 Wsparcie dla współpracy sfery nauki i przedsiębiorstw – projekty konkursowe

Poddziałanie 8.2.2 Regionalne Strategie Innowacji – projekty systemowe

Priorytet IX. Rozwój wykształcenia i kompetencji w regionach

9.1 WYRÓWNYWANIE SZANS EDUKACYJNYCH I ZAPEWNIENIE WYSOKIEJ JAKOŚCI USŁUG EDUKACYJNYCH ŚWIADCZONYCH W SYSTEMIE OŚWIATY

- Poddziałanie 9.1.1 Zmniejszanie nierówności w stopniu upowszechnienia edukacji przedszkolnej - projekty konkursowe
- Poddziałanie 9.1.2 Wyrównywanie szans edukacyjnych uczniów z grup o utrudnionym dostępie do edukacji oraz zmniejszanie różnic w jakości usług edukacyjnych – projekty konkursowe
- Poddziałanie 9.1.3 Pomoc stypendialna dla uczniów szczególnie
- uzdolnionych – projekty systemowe

9.2 PODNIESIENIE ATRAKCYJNOŚCI I JAKOŚCI SZKOLNICTWA ZAWODOWEGO

9.3 UPOWSZECHNIENIE FORMALNEGO KSZTAŁCENIA USTAWICZNEGO

9.4 WYSOKO WYKWALIFIKOWANE KADRY SYSTEMU OŚWIATY

9.5 ODDOLNE INICJATYWY EDUKACYJNE NA OBSZARACH WIEJSKICH

OŚWIATA:

Poddziałanie 9.1.1 Zmniejszanie nierówności w stopniu upowszechnienia edukacji przedszkolnej

Typy projektów:

- tworzenie ośrodków wychowania przedszkolnego (w tym również realizacja alternatywnych form wychowania przedszkolnego) na obszarach i w środowiskach o niskim stopniu upowszechnienia edukacji przedszkolnej (w szczególności na obszarach wiejskich)
- wsparcie istniejących przedszkoli przyczyniające się do zwiększonego uczestnictwa dzieci w wychowaniu przedszkolnym np. dłuższe godziny pracy przedszkoli, uruchomienie dodatkowego naboru dzieci, zatrudnienie personelu
- opracowanie i realizacja kampanii informacyjnych promujących edukację przedszkolną

Grupy docelowe:
- dzieci w wieku przedszkolnym (3-5 lat)
- rodzice dzieci w wieku przedszkolnym (3-5 lat)
- istniejące przedszkola

Poddziałanie 9.1.2 Wyrównywanie szans edukacyjnych uczniów z grup o utrudnionym dostępie do edukacji oraz zmniejszanie różnic w jakości usług edukacyjnych

Typy projektów:

Programy rozwojowe szkół i placówek oświatowych prowadzących kształcenie ogólne ukierunkowane na wyrównywanie szans edukacyjnych uczniów i zmniejszanie dysproporcji w ich osiągnięciach edukacyjnych oraz podnoszenie jakości procesu kształcenia, w szczególności obejmujące:
- dodatkowe zajęcia dydaktyczno - wyrównawcze oraz specjalistyczne służące wyrównywaniu dysproporcji edukacyjnych w trakcie procesu kształcenia
- doradztwo i opiekę pedagogiczno – psychologiczną dla uczniów wykazujących problemy w nauce lub z innych przyczyn zagrożonych przedwczesnym wypadnięciem z systemu oświaty (np. wsparcie dla uczniów z obszarów wiejskich, wsparcie dla uczniów niepełnosprawnych, przeciwdziałanie uzależnieniom, programy prewencyjne, przeciwdziałanie patologiom społecznym)
- programy skierowane do dzieci i młodzieży, które znajdują się poza systemem szkolnictwa podstawowego, gimnazjalnego i ponadgimnazjalnego (przedwcześnie opuszczający system szkolnictwa) umożliwiające ukończenie danego etapu kształcenia oraz kontynuację nauki
- dodatkowe zajęcia (pozalekcyjne i pozaszkolne) dla uczniów ukierunkowane na rozwój kompetencji kluczowych, ze szczególnym uwzględnieniem ICT, języków obcych, przedsiębiorczości, nauk przyrodniczo – matematycznych rozszerzanie oferty szkół o zagadnienia związane z poradnictwem i doradztwem edukacyjno - zawodowym, informowaniem uczniów o korzyściach płynących z wyboru danej ścieżki edukacyjnej oraz możliwościach dalszego kształcenia w kontekście uwarunkowań lokalnego i regionalnego rynku pracy (szkolne ośrodki kariery)
- wdrożenie nowych, innowacyjnych form nauczania i oceniania cechujących się wyższą skutecznością niż formy tradycyjne
- wdrażanie programów i narzędzi efektywnego zarządzania placówką oświatową przyczyniających się do poprawy jakości nauczania.

II. Regionalny Program Operacyjny Województwa Podkarpackiego na lata 2007-2013:

Infrastruktura pomocy społecznej

Celem działania jest budowa i modernizacja bazy placówek pomocy społecznej, wsparcie tworzenia przedszkoli oraz innych form opieki i wychowania przedszkolnego, dostosowanie ich ilości oraz jakości świadczonych usług do standardów obowiązujących w Unii Europejskiej oraz wsparcie tworzenia i odnawiania istniejącej bazy tzw. „budownictwa socjalnego" przez gminy.

Beneficjenci:

- jednostki samorządu terytorialnego,
- publiczne oraz niepubliczne podmioty prowadzące działalność z zakresu pomocy społecznej, w szczególności organizacje pozarządowe.

Infrastruktura ochrony zdrowia

Celem działania jest poprawa bezpieczeństwa zdrowotnego ludności poprzez zwiększenie dostępności podstawowej opieki zdrowotnej, zwłaszcza na terenach wiejskich, zapewnienie usług medycznych na wysokim poziomie oraz ich dostosowanie do zmieniających się potrzeb społecznych poprzez m.in.:

- modernizację i rozbudowę obiektów związanych z infrastrukturą ochrony zdrowia, w celu dostosowania ich do obecnych standardów oraz warunków koniecznych do spełnienia w związku z zakupem i instalacją nowego sprzętu medycznego (stworzenie odpowiedniej bazy opieki medycznej oraz pełniejsze wykorzystanie zasobów przyrodoleczniczych i lecznictwa sanatoryjnego w ośrodkach uzdrowiskowych),
- poprawę jakości wyposażenia w sprzęt i aparaturę medyczną,
- podniesienie standardów systemu ratownictwa medycznego, w tym rozwój powietrznego transportu medycznego i wyposażenie służb ratownictwa medycznego w sprzęt specjalistyczny,
- podniesienie standardów i poprawa dostępu do wysokospecjalistycznych usług medycznych,

Infrastruktura oświatowa i szkolnictwa wyższego

Celem działania jest zwiększenie dostępności i powszechności szkolnictwa każdego szczebla na wysokim poziomie dla wszystkich mieszkańców województwa, w tym w szczególności dla dzieci i młodzieży z terenów wiejskich, poprzez:

- racjonalizację i optymalizację sieci szkolnej, budowę, rozbudowę, modernizację istniejących obiektów dydaktycznych oraz odpowiednie wyposażenie bazy edukacyjnej, w tym sportowej, adekwatnie do stawianych przed nią zadań (m.in. pracowni komputerowych, bibliotek i obiektów służących prowadzeniu działalności dydaktycznej).
- adaptację bazy edukacyjno-sportowej do kształcenia integracyjnego

- wyposażenie bazy dydaktycznej szkół każdego szczebla w nowoczesny sprzęt techniczno-dydaktyczny, a zwłaszcza szkół zawodowych i technicznych służące praktycznej nauce zawodu
- tworzenie i rozbudowa i modernizacja informatycznych centrów edukacyjnych oraz regionalnych placówek służących kształceniu ustawicznemu, w tym budowa, rozbudowa, adaptacja pomieszczeń, wyposażenie ich w sprzęt techniczno-dydaktyczny oraz ich uruchamianie
- modernizację i wyposażenie w nowoczesny sprzęt techniczno-dydaktyczny oraz technologie informatyczne istniejących oraz nowotworzonych placówek służących kształceniu ustawicznemu, w tym: centrów kształcenia ustawicznego, centrów kształcenia praktycznego, placówek kształcenia i doskonalenia zawodowego, placówek doskonalenia nauczycieli, bibliotek publicznych i pedagogicznych.

Inwestycje w kulturę

Celem działania jest:
- wzrost znaczenia instytucji kultury jako czynnika wpływającego na dywersyfikację i zwiększe niezatrudnienia, poziom życia mieszkańców, rozwój społeczno-gospodarczy,
- promocja działalności i aktywności kulturalnej,
- ochrona dziedzictwa kulturowego, w tym wykorzystanie obiektów zabytkowych w celu realizacjifunkcji kulturalnych, związanych ze służbą zdrowia, turystyką, administracją, usługami
- zwiększenie dostępności do obiektów dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego

Działanie będzie realizowane poprzez m.in.:
- ochronę, rewitalizację, konserwację, renowację, rewaloryzację, zachowanie, modernizację, adaptację zabytkowych obiektów oraz miejsc pamięci narodowej o wysokiej wartości historycznej, a także placówek kultury,
- ochronę dziedzictwa kulturowego ruchomego poprzez jego konserwację i digitalizację.
- budowę, rozbudowę, remonty i wyposażanie obiektów kultury (m.in. muzea, biblioteki, domy kultury).
- cykliczne organizowanie kameralnych i masowych imprez kulturalnych z wykorzystaniem tychże obiektów, tak by na stałe zafunkcjonowały w świadomości mieszkańców regionu przy równoczesnym ciągłym i intensywnym promowaniu Podkarpacia z jego atrakcjami w kraju i za granicą, w tym rozwój i promocję lokalnych i regionalnych produktów turystyki kulturowej i przyrodniczej.
- organizację kampanii promocyjnych oraz informacyjnych na temat obiektów i obszarów o szczególnym znaczeniu kulturowym i przyrodniczym (np. centra i punkty informacji kulturalnej),

- zachowanie, ochronę, rewitalizację oraz zabezpieczenie przed zagrożeniami obiektów dziedzictwa przyrodniczego, w szczególności parków narodowych, parków krajobrazowych, rezerwatów przyrody, pomników przyrody, obszarów chronionego krajobrazu, obszarów Natura 2000

Beneficjenci:

- jednostki samorządu terytorialnego oraz ich związki, porozumienia, stowarzyszenia, a także podległe im jednostki
- publiczne oraz niepubliczne instytucje kultury i sztuki,
- organizacje pozarządowe

Infrastruktura turystyczna i sportowa

Celem działania jest:

- lepsze wykorzystanie walorów turystyczno – przyrodniczych regionu, a także poprawa ilościowa oraz jakościowa infrabazy turystyczno – sportowej poprzez rozwój, modernizację i wyposażanie obiektów infrastruktury turystycznej, sportowej i rekreacyjnej (centra informacji, bazy noclegowe i obiekty gastronomiczne, boiska, hale sportowe, otwarte tereny rekreacji i wypoczynku, stadiony sportowe, baseny, szlaki turystyczne, lotniska sportowo
- rekreacyjne, ścieżki dydaktyczno-krajoznawcze, ścieżki rowerowe, wyciągi narciarskie z zapleczem wypoczynkowym i gastronomicznym, ośrodki turystycznouzdrowiskowe, atrakcyjne i sprawnie działające gospodarstwa turystyczne i inna infrastruktura turystyczna, sportowa i rekreacyjna);
- aktywna promocja województwa (targi, konferencje, publikacje, reklama.

KULTURA:

Programy Wspólnotowe:

- Program Kultura 2007-2013
- 7 Program Ramowy,
- Program LLP
- Młodzież w działaniu
- Media 2007

Programy Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego ogłoszone w 2008 roku:

1. Promocja twórczości
2. Rozwój infrastruktury kultury i szkolnictwa artystycznego

3. Edukacja kulturalna i upowszechnianie kultury
4. Fryderyk Chopin
5. Rozwój inicjatyw lokalnych
6. Promocja kultury polskiej za granicą
7. Promocja czytelnictwa
8. Promesa Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego
9. Patriotyzm jutra
10. Znaki czasu
11. Dziedzictwo kulturowe
12. Herbert

Informacje na stronie **www.mk.gov.pl/po**

Ważne źródła informacji:

- **www.mrr.gov.pl**
- **www.efs.gov.pl**
- **www.wup-rzeszow.pl**
- **www.podkarpackie.pl**